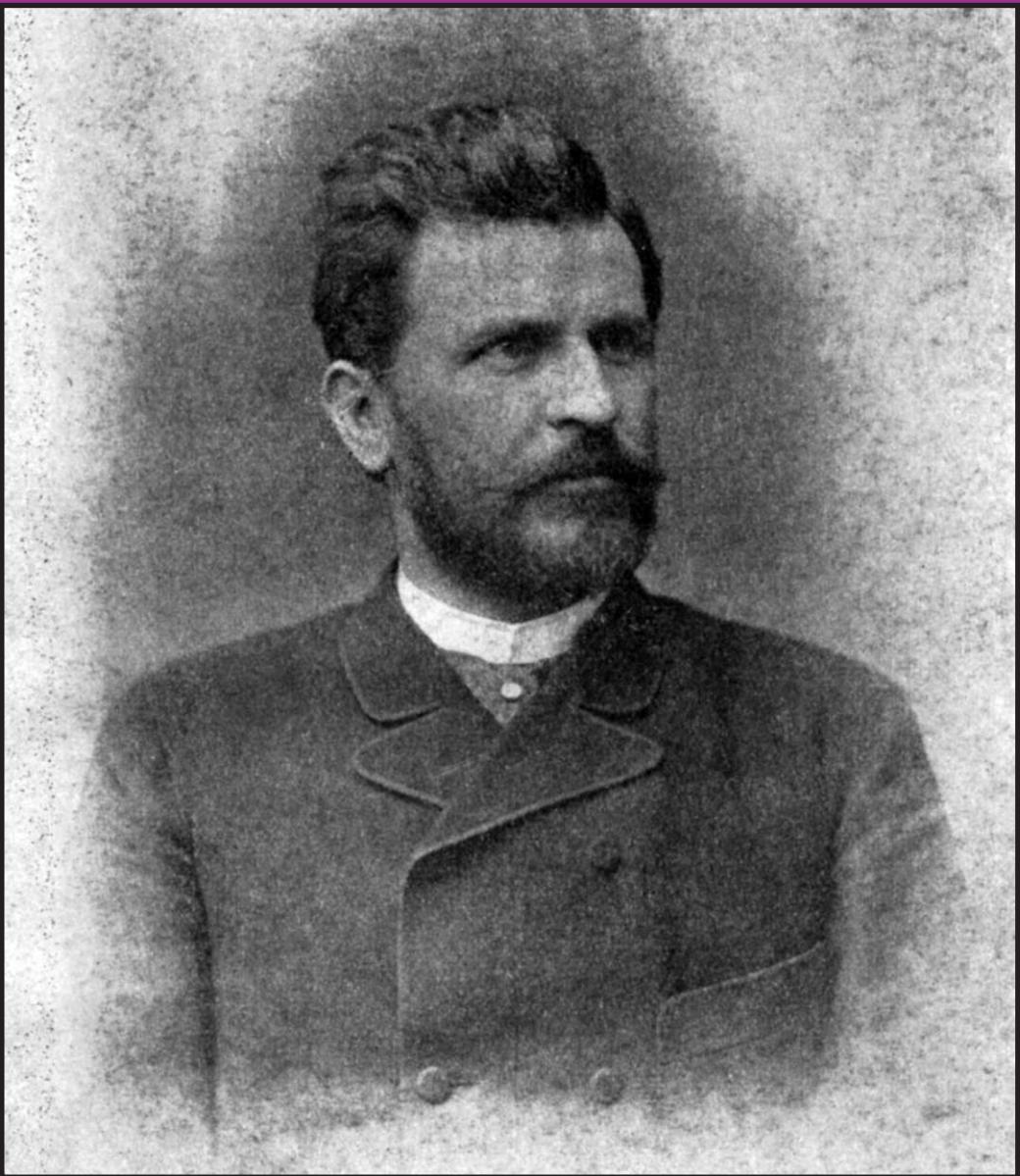


politic'ki
ZATVORENIK

GODINA XX. - SIJEČANJ 2010. CIJENA 15 KN

BROJ **214**



Predsjednički izbori: nada ili zabrinutost? * Provokacija SUBNOR-a u Zadru * Velika Britanija i balkanske integracije jučer, danas i sutra * Mladi Hrvati: skupina Tomislava Vidovića * Dokumenti, sjećanja i svjedočenja



politički **ZATVORENIK**

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Alfred Obranić, Ljubomir Brdar,
Vladimir Mrkoci, Višnja Sever

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

<http://www.hdpz.t-com.hr>

Na naslovnoj stranici: Evgenij Kumičić 1883.

IMAMO PREDSJEDNIKA KAKVOG ZASLUŽUJEMO

Komentirajući rezultate prvog kruga predsjedničkih izbora, biskup Slobodan Štambuk rekao je među inim: «Ne znam, bismo li na predsjedničkim izborima prepoznali Isusa da se kojim slučajem osobno kandidirao». Ovom kratkom rečenicom opisao je učinak svemoćnih medija, koji pripremaju stanovništvo na izjašnjavanje, dao do znanja da vrhunski kandidat sa svim mogućim vrlinama nema izgleda, ako nije odabran od moćnih političkih sila i, na koncu, da su mnogi građani Republike Hrvatske prilikom posljednjeg popisa stanovništva lagali izjašnjavajući se vjernicima.

Narod je izabrao dr. Ivu Josipovića za novog predsjednika Republike Hrvatske i takav izbor treba sljedećih pet godina poštivati. Ne želim biti prorok, niti prognozirati da će biti dobar/loš ili bezličan predsjednik, no neka mi bude dopušteno prokomentirati njegove riječi izgovorene uoči i odmah nakon izborne pobjede.

Notorna je njegova izjava na predizbornom skupu u Rijeci, da će se njegovim dolaskom na Pantovčak - Hrvatska zatrivenjeti. Uza sve naknadne ograde, svakom političkom početniku je jasno, što takve riječi trebaju značiti, a napose nama bivšim političkim uznicima, koji smo na vlastitoj koži osjetili crvenu Hrvatsku u crvenoj Jugoslaviji - u crvenim komunističkim kaznionicama. Ako bi doista to želio provesti u djelu, trebala bi to biti prva postaja na kojoj bi izabranog predsjednika trebalo zaustaviti i vratiti ga na Iblerov trg.

U govoru nakon proglašenja izbornih rezultata pozvao se na «hrvatski antifašizam» kao jedan od temeljnih polazišta u svom predsjedničkom djelovanju. Mislim da danas u svijetu nema novoizabranog predsjednika koji koristi pojам antifašizma, pošto nigdje na svijetu nema tragova fašizma, niti opasnosti da se on pojavi, pa tako ni u demokratskoj, europskoj Hrvatskoj. Takvom izjavom poništio je dojam o sebi kao o modernom i obrazovanom europskom političaru kakav bi želio biti, i predstavio se de facto u pravom svjetlu kao pravi sin svoga oca - relikt bivšega komunističkog sustava.

Kako je teško glumiti (ono što nisi) dulje od mjesec dana!

Za nas bivše političke zatvorenika to ujedno znači kontinuitet politike sadašnjeg predsjednika Mesića i nastavak borbe za povijesnu istinu, da se zločinac Josip Broz i njegovi ubojice, koji su se lažno preimenovali u antifašiste, nazovu pravim imenom. Ako novi predsjednik bude doista provodio politiku na spomenutim polazištima i nastojao održavati kontinuitet Mesićeve politike razjedinjavanja hrvatskih građana na njemu pozitivne i nama negativne, onda će to za Hrvatsku biti također jedan tragičan mandat zabluda i propuštenih prilika.

Ima još jedna velika sumnja u izabranog predsjednika, zbog podrške poznatih imena domaće i vanjske politike, koji su već dvadeset godina nesretni zbog nestanka Jugoslavije i nastanka Hrvatske. Ako doživim, sa zadovoljstvom bih nakon pet godina priznao kako su moje sumnje bile neopravdane. Dao Bog!

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

KAKO JE POTROŠEN LEGITIMITET?

Činjenica da je na predsjedničkom izborima nadmoćno – iako s potporom manje od jedne trećine ukupnoga hrvatskog biračkog tijela – pobijedio kandidat Socijaldemokratske stranke, pravne i političke sljednice bivšega Saveza komunista Hrvatske – Saveza komunista Jugoslavije, dr. Ivo Josipović, manje je nevesela od toga da su se Hrvati u drugome krugu predsjedničkih izbora našli pred alternativom koja u ideološkom smislu nije bila alternativa. Josipovićev protukandidat, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić, nije tek pročedio iz istoga ideološko-političkog žarišta kao i novoizabrani predsjednik, nego je i u samoj izbornoj kampanji – na prvi pogled začuđujuće – uporno podsjećao na svoje članstvo u SKH/SKJ i na svoju prvoboračku pripadnost SDP-u te odanost vrijednostima na kojima je ta stranka nastala. Čak ni u razgovoru za ovaj mjesecnik, za koji se znade kojoj je publici namijenjen i koji zbog svoje ograničene naklade može predstavljati utočište što dopušta i veću slobodu od one koja se trpi u tzv. velikim medijima, Bandić začudo nije dao čak ni naslutiti svoju spremnost da se izmakne ispod titoističko-račanovskoga kišobrana.

Unatoč tomu je on bio prihvatljiviji kandidat onomu dijelu biračkoga tijela koji se tako često i tako neprecizno naziva «desnim»: Bandić doista nikad nije ovlaš obezvrijedio ni stigmatizirao branitelje ni Domovinski rat, nije se ustezao na simpatično prkosan način omogućavati Thompsonove koncerte na središnjem zagrebačkom trgu, a i njegovo verbalno isticanje «kršćanskih vrijednosti» (kad bi se kršćanstvo svodilo na nekoliko općenitih fraza koje čovjeku dopuštaju da u stvarnosti živi u posvemašnjem neskladu s kršćanskim odnosno katoličkim naukom) moglo je tim biračima imponirati, nasuprot deklariranom Josipovićevu agnosticizmu i njegovu isticanju volje da Hrvatska postane *crvenom*. Zbog toga se mogao steći dojam da Bandića podupire tzv. desnica, a uz nju i Katolička crkva u Hrvata bar u pretežnome dijelu, ako već ne u cijelini. Taj je dojam, međutim, potpuno kriv, baš kao što su posve promašeni brojni komentari koji Bandićev poraz na izborima žele prikazati i kao poraz Crkve.

Jer, ni Crkva ni tzv. desnica – u čijim se redovima nalazi jedva koji pojedinac koji doista razumije što znači, što predstavlja i koje ideje zastupa suvremena desnica – nisu preferirali Bandića. Oni su, eventualno, tek otklanjali Josipovića i svitu koja će s njime preseliti na Pantovčak, pa predbacivati njima da su skupa s Bandićem i Duškom Ljuštynom poraženi i oni, mogu samo oni kojima mržnja zamračuje misli i zasljepljuje pogled. Favoriti i Crkve i tzv. desnice su, bez ikakve dvojbe, bili neki posve drugi kandidati. A za budućnost hrvatskog naroda i njegove države upravo sudbinski je važno pitanje: zašto su ti kandidati otpali već u prвome krugu, i to s otužno malim brojem osvojenih glasova?

Svesti sve uzroke na utjecaje stranih (ili, točnije: tuđinskih) centara moći, na medijske manipulacije i utjecaj novca, vrlo je pojednostavljen odgovor: taj uobičajeni, jeftini alibi teško će utješiti i same neuspješne kandidate, a kamoli osokoliti pasivizirani ili deprimirani dio biračkoga tijela. Drugim riječima, zašto su ti – dijelom otvoreni, a dijelom jedva prikriveni – pozivi i apeli hrvatskim biračima da glasuju za neke od onih koji su poraženi u prвome krugu, ostali bez odjeka? Zašto u pretežno katoličkoj i antikomunističkoj Hrvatskoj potezanje nečije komunističke prošlosti poodavno nema никакva utjecaja na birače? Zašto hrvatski birači na otkrivanje dokumenata o nečijoj suradnji sa zloglasnom jugoslavenskom obavještajnom službom – kao u slučaju Stipe Mesića 1989./2000. godine – reagiraju ignoriranjem, ili čak prijezirom odnosno pojačanim simpatijama prema tako prokazanim kandidatima? Zar nemali dio uzroka za to stanje ne treba tražiti i u onim «Hrvatima» kojima je Hrvatska dobra tek kao krava mužara, i u onim «katolicima» – svjetovnjacima i onima drugima – koji zapravo nisu vjernici, nego su *trgovci u Hramu*, koji i u hramu traže prve redove, farizejske počasti i svjetla reflektora? Ili u onim organiziranim skupinama koje već dva desetljeća manipuliraju činjenicama i dokumentima tajnih službi, fabricirajući nove i selektivno koristeći stare, upravo s ciljem da se obezvrijede ili čak onemoguće sví pokušaju znanstvenog verificiranja hrvatske tragedije u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji? Nisu li te i slične snage uvelike pridonijele renesansi jugoslavenske i neokomunističke ideje u suvremenoj Hrvatskoj? I sve to dok nam probijaju uši svojim hinjenim rodoljubljem, kršćanstvom i antikomunizmom...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

CRVENA HRVATSKA – ZA JUGOSFERU SPREMNA! 4
Ivica KARAMATIĆ

JUGOBOLJEVIČKI NASRTAJ NA HDPZ! 5
Bruno ZORIĆ, prof.

HRVATSKI DRUŠTVENI DUG 7
Mario Marcos OSTOJIĆ

VELIKA BRITANIJA I BALKANSKE INTEGRACIJE: JUČER, DANAS, SUTRA (I.) 8
Davor DIJANOVIC

NASTANAK I POVIJEST HRVATSKE HIMNE 22
Ivica KARAMATIĆ

SUVREMENOST STARČEVICEVE POLITIČKE MISLI 25
Ivan GABELICA

CRTICE IZ HRVATSKE FINANCIJSKOPRAVNE PROŠLOSTI (IV.) 30
Prof. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ

TAKO JE GOVORIO PROFESOR ŽELIMIR MEŠTROVIĆ (II.) 35
Bruno ZORIĆ, prof.

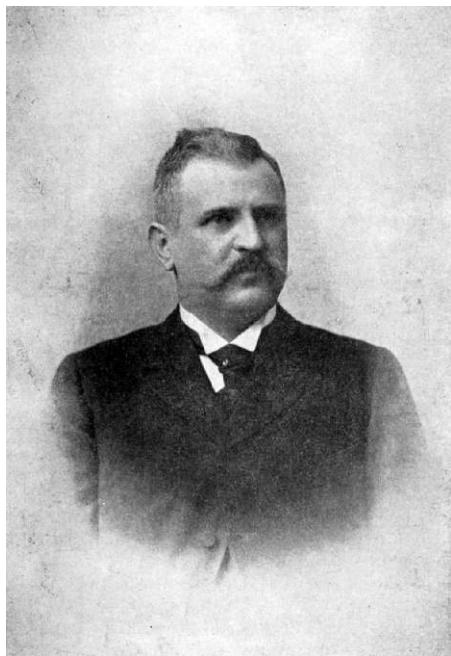
IN DIESEM HEFT 47

IN THIS ISSUE 48

O 160. OBLJETNICI ROĐENJA EUGENA KUMIČIĆA

(Brseč, 11. siječnja 1850. – Zagreb, 13. svibnja 1904.)

«...Ja poznam današnji sistem, i nije se čuditi što se pravoslavnim iz Slavonije sa banske stolice ne usuđuju reći, da nisu Srbi. Silno treba današnji sustav Srbe! Ljudi, koji priznavaju na taj način srpsstvo u Slavoniji, ne priznavaju katolikom u



Kumičić u vrijeme raskola u
Stranci prava (1895.)

Slavoniji hrvatstvo. Da je ban pravoslavne vjere, ja sam uvjeren da bi bio Srbin iz Slavonije, ali ovako je on samo Slavonac!

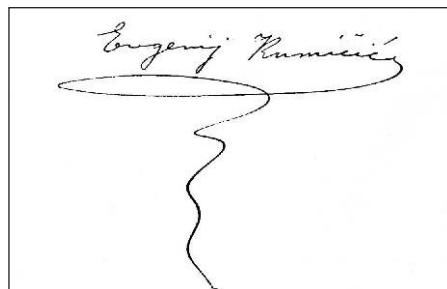
Danas, gospodo, u prosvijetljenom vjeku govoriti o slavonskoj narodnosti! Veliki župan [Teodor] Pejačević zgražao se je kod pomisli, da su njegovi roditelji Hrvati! Eto, tako se danas govoriti o toj slavonskoj narodnosti, a pred dva i pol stoljeća, po prilici, slavni Juraj Križanić Nebljuški, koji je dobro poznavao svoju domovinu, kazao je, spočitavajući vladarom da ljube duge naslove, ove riječi: 'Dalmatia, Croatia et Slavonia sunt tria nomina et scribuntur quasi essent tria regna, verum haec tria nomina unam rem significant et nemo potest ostendere confinia, quando istae regiones aliquando aut nunc distinguerentur'. Jest, Dalmacija, Hrvatska i Slavonija tri su imena i pišu se

kao da su tri kraljevstva, a znaće jednu stvar, i nitko ne može označiti granice, po kojih bi se ikada ili sada razlikovale ove zemlje. Tako prije 250 godina Juraj Križanić, a danas sa banske stolice proglašuje se slavonstvo!

Kad je koji narod podčinjen ne oružjem nego prevarom, izdajom svojih vlastitih sinovah, to se odmah pozna. Takova podčinjenost svakako je jako sramotna i jako pogibeljna. **Samo u narodu, koji je izdajom izgubio svoju slobodu, lako se nađe ljudi koji se muče i znoje, koji se oslanjaju na kojekakve izjave, navode kojekakve citate iz djelih često puta mržnjom pisanih, a sve to čine da dokazuju**

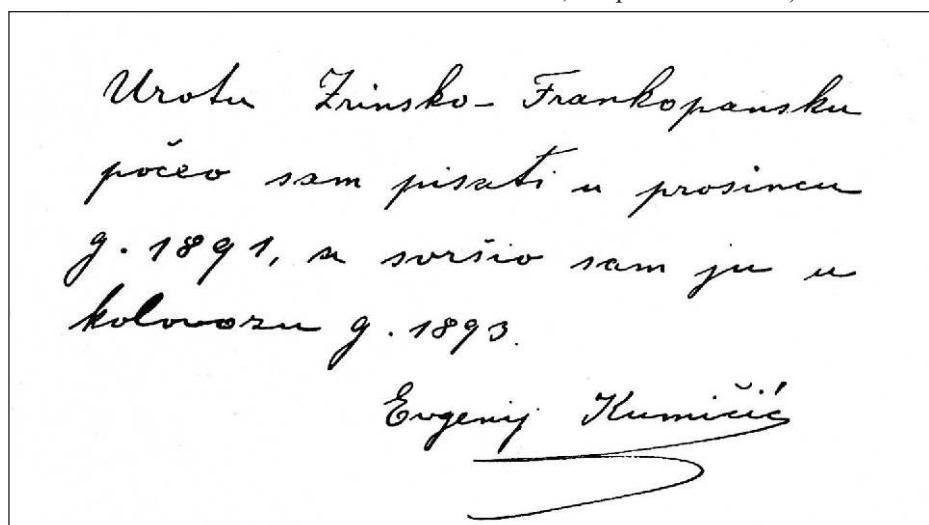
nađe ljudi, koji znanstveno tvrde da je to osobita blagodat po narod, ako nad njim vlada čovjek koji je pouzdanik tuđinca. Isto tako, u takovom narodu lako se nađe ljudi koji će dokazivati da oni njihovi politički protivnici, koji rade za samostalnost svoje domovine, da su to ljudi pogibeljni po domovinu, da će ju dapače uništiti! Takovi će ljudi dokazivati, da je onaj pravi patriota koji ne radi za to da mu domovina bude svoja. U takovom narodu naći će se ljudi, koji će slaviti svako bezakonje u svojoj domovini!

Crnu nam, gospodo, sliku prikazuje naša domovina, ali hrvatski patriote ne zdvajaju i ne smiju zdvajati. Neumrli Preradović veli: 'Stalna na tom svijetu samo mijena jest'. Današnji sustav nije više čvrst kako je bio pred nekoliko godinah. U Europi duva drugi vjetar, svjež, zdrav, koji bi mogao raščistiti okuženi zrak. Velika politika u Europi lagano okreće svoja jedra: kormilari su se promijenili...
(...) Sustavi propadaju, narodi ostaju.
Pa ako se je rasulo sve što je stvorio Karlo Veliki, rasut će se i sve ono što je stvorio Karl der Witzige!» (Evgenij Kumičić, «Govor u glavnoj raspravi o osnovi Zakona o proračunu za godinu 1894., u Saboru, 21. prosinca 1893.)»)



Kumičićev potpis

žu, kako njihova domovina nije nikada bila sjedinjena, nit samostalna niti slavna, te kako stoga ona nema prava da bude neovisna, sjedinjena i samostalna. **Samo u takovom narodu lako se**



Bilješka o nastanku Urote zrinsko-frankopanske

VERBA VOLANT...

JUGOSLAVENSKI RADIO BROD KRIJE NAJBOLJE ZNALCE KRŠĆANSKE MISLI!

«Konzervativizam i religiozna kontemplacija premijera (Hermana van Rompuya, op. prir.) zemlje u kojoj gay parovi mogu posvajati djecu, eutanazija je dopuštena, a crkve otvaraju vrata imigrantima iz svih zabiti ovoga planeta, svjetlosnim su godinama udaljeni od razumijevanja vjere hrvatskih biskupa koji onog pjevača vode na audijenciju papi i ometaju Hrvatsku kao republiku. Hrvatski nacionalistički i natražnjački biskupi s pravom su protiv Europske Unije, jer ondje Katolička crkva zastupa posve drugačije vrijednosti...»

(*Ines Sabalić, Globus, br. 990,
Zagreb, 27. studenoga 2009.*)

*

A TKO JOJ JE KRIV?

«Pjevačica **Marina Perazić** je nakon izlaska iz srpske *Farme* odgovorila na uvrede koje je dobivala na nacionalnoj osnovi: Ovdje nisam imala što dokazivati. Htjela sam svojim Hrvatima pokazati da Marina Perazić može ravnopravno sa Srbima sudjelovati u njihovom showu. A ljubav koju osjećam prema Beogradu je ogromna jer je on od mene napravio zvijezdu. Zato sam mu posvetila pjesmu 'Moj Beograd je tužan i siv', koju mi Hrvati nikada neće oprostiti. Jesam Hrvatica, ali imam i srpsko porijeklo, rekla je za Pressonline.»

(*net.hr, 7. prosinca 2009.*)

*

DRAGOCJENI VIDEO-ZAPIS IZ X. STOLJEĆA: JOŠ SE TRAŽI SNIMATELJ...

«...Desnica ne pristaje na ono što šteti svom narodu, za desničare je narod proširena obitelj, a ne samo materija koja mora da vrši kapital. (...)»

Neka se osuši desnica moja, Bože, ako zaboravim svoju svetu crkvu, svoj dom i narod (Kralj Tomislav).»

(*Šime Tolić, Autohtona Hrvatska stranka prava, prosinac 2009.,*

navedeno prema filmskom zapisu iz doba kralja Tomislava, u posjedu Š. T.)

*

GRADITELJI – ILUMINATI I CRKVENI PODUZETNICI

«A koliko je i kod nas masonerija postala drska i nametljiva, vidimo i u simbolici pojedinih tvrtki: tako smo npr. u Puli našli panu s oznakom (www.stanoinvest.biz) na kojem se kao vlastiti logotip nalaze simboli masonske piramide poznate nam s američke novčanice od jednog dolara i masonske šestara, a u Zagrebu tvrtka 'Iluminatis d.o.o.', koja posjeduje temeljni kapital od 666.000 kn (sic!) gradi rezidenciju jednom vrlo poznatom crkvenom dostojaštvu...»

(*Emil Čić, «Otkrivene tajne slobodnog zidarstva», Hrvatski list, br. 272,
Zadar, 10. prosinca 2009.*)

*

JUGOSFERA – NOVO IME ZA STARI PROIZVOD

«Jugosfera nije projekat, već je fenomen koji iz dana u dan narasta i postaje sve značajniji. To je praktična, svakodnevna regionalna saradnja ljudi koji, uprkos svemu što je bilo, shvataju koliko toga mogu zajednički da postignu. Ako bismo jugosferu smatrali projektom, bojim se da bi se našlo dosta ljudi koji bi u tome videli zaveru da se obnovi stara Jugoslavija. Hrvati su jako osjetljivi na to i čuo sam mnogo prigovora na samu reč jugosfera. Međutim značajno je što njima smeta samo ime, a ne ideja koju jugosfera predstavlja.»

Ne bih rekao ni da je inicijativa, jer to nije nešto što je sada pokrenuto. Jugosfera je reč koju sam smislio, koja simboliše, konkretizuje, proces koji ovde već godinama traje, a koji do sada nije imao ime. Nije mi bila namera da provociram ili ismevam nekog.»

(*Tim Judas, britanski novinar i
publicist, NIN, br. 3075, Beograd,
3. prosinca 2009., srp.)*

*

OPOMENA I POUKA

«U novije vrijeme često se čuje da bi trebalo spašavati povijest. Naime, naša povijest nije ispravno napisana a i danas ima moćnih i utjecajnih koji je žele prikazati kakva ona nije bila. To mnoge zabrinjava.»

Slično se i mi svećenici osjećamo zabrinuti jer nam se iskrivljuju naši sakramenti i blagdani. Trebamo spašavati, recimo, sakramente krizme i vjenčanja jer u njima žele glavnu ulogu odigrati bankari, modni kreatori, fotografii, trgovci i gostioničari, kao da oni daju vrijednost tim sakramentima. Bez njihova uključenja kao da sve skupa i ne vrijedi...»

(*Dr. Mile Bogović, biskup
gospicko-senjski, na polnočki u
gospickoj katedrali 2009.*)

*

A MOGLA BI BITI I MANJA...

«Država nam je toliko smanjena da kupac može odmah da je ponese sa sobom.»

(*Dorđe Otašević, srpski aforističar,
NIN, br. 3076, Beograd,
10. prosinca 2009.*)

*

DIPLOMATSKA MREŽA U SLUŽBI UDB-e

«Novac (pribavljen ilegalnim aktivnostima, čak i uz pomoć diplomatske mreže, op. prir.) je uplaćivan u Udbin fond, iz koga smo gradili stanove, ljetovališta za naše radnike, koristili taj novac za stvari koje nijesmo mogli raditi preko državnog budžeta. (...) Svoje doušnike, na primjer, nijesmo mogli da platimo tako što bismo ih stavili na zvanični spisak ministarstva finansija. Ko bi na to pristao? Zato smo morali da imamo sopstvena sredstva...»

(*Jovo Kapičić, srpsko-crnogorski
«antifašist», obavještajac, upravitelj
logora na Golome i diplomat,
NIN, br. 3078, Beograd,
24. prosinca 2009., srp.)•*

CRVENA HRVATSKA – ZA JUGOSFERU SPREMNA!

Dajući širokogrudan (do)prinos stečevinama «antifašističke borbe» (jugopartizanstva), u čije ime je nesmiljeno ubijeno nekoliko stotina tisuća Hrvata, tzv. *Hrvatska televizija* (nije dalekovidnica, jer je dalekostidnica) nakon komunističkih promičbenih uradaka poput «Mosta», «Valter brani Sarajevo» i «Bitka na Neretvi», 12. siječnja 2009. u ciklusu «antifašističkog filma» prikazala još jedan bajkoviti jugoslavensko-partizanski igrači slikopis, pod naslovom «Doktor Mladen».

U skoro dva desetljeća opstojnosti, Republika Hrvatska se nikad nije prestala crvenjeti, pa zato i ne treba previše dramatizirati njavu **Ive Josipovića** o «zacrvenjenju Hrvatske», jerbo već crvenu Hrvatsku – a ne misli se ovdje na srednjovjekovnu Crvenu Hrvatsku popa Dukljanina! – nije potrebito iznova ličiti istom bojom. Hrvatska je manje više crvena još od 1990., kad se je oko 400.000 članova Saveza komunista Hrvatske prestrojilo mahom u vladajuću Hrvatsku demokratsku zajednicu, a onda i u druge parlamentarne stranke. Hrvatska se još jače zacrvenjela 2000., kad su stari-novi drugovi (lažni socijaldemokrati, a zapravo kastorski sluge tuđinskoga gospodara) «odlučnije» uzeli stvar u svoje ruke te višestruko povećali hrvatski inozemni dug, po svoj prilici radi toga da donekle suverenu državu crni vrag što prije odnese.

Uzalud je nedavno u Gospiću **mons. dr. Mile Bogović** u propovijedi na polnoćki i na zaslonima dalekovidnica dobrohotno upozorio hrvatsko vjerničko općinstvo, da na predsjedničkim izborima sudjeluje te da ne glasuje vođeno medijskim raspitima, čiji se rezultati mogu kupiti, već po

Piše:

Ivica KARAMATIĆ

osobnoj savjesti. Nu, Hrvati, koji se često samo deklarativno diče svojim katoličtvom, ličko-senjskoga biskupa očito nisu poslušali. Dobri je pastir očito govorio gluhom stadi, jerbo u prvoj krugu predsjedničkih izbora čak 56 posto hrvatskih državljana nije pristupilo izborima. Birači koji su tada ipak glasovali, u drugi su krug izabrali dvojicu kandidata na vodne socijaldemokratske orijentacije – nekadanje članove Saveza komunista Hrvatske, čime su pokazali da im glave (po)najmanje služe za logično rasudišvanje.

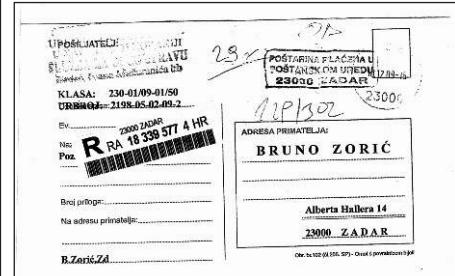
Po mome skromnom mišljenju, ovdobna Republika Hrvatska ne srlja samo podanički i bezglavo u Europsku uniju,



I. Josipović, M. Bandić i I. Račan

već postupno i ponovno – najvjerojatnije smisljeno i sustavno – u Treću Jugoslaviju, bez obzira na njezin možebitni naziv: Zapadni Balkan, Jugosfera ili UDBA (Ujedinjene Države Balkana). U toj UDBI – ako do nje, ne daj, Bože, dove – središte vlasti (moći) jamačno ne će biti u Zagrebu, nego u Beogradu. A jedini način da nam se donekle modificirana UDBA ne dogodi jest: da hrvatski narod napokon politički progleda, u što, priznajem, nisam osobito uvjeren...•

Hrvatska javnost je 11. prosinca 2009. doznala za postojanje još jedne masovne grobnice iz poraća, i to usred grada Karlovca (uz šetnicu znakovita naziva: "Ruski put"). Prema policijskim podatcima radi se o zemnim ostacima više stotina hrvatskih vojnih i civilnih zarobljenika koji su krajem Drugoga svjetskog rata postali žrtvama partizanskog terora i zločina na karlovačkom području. A upravo toga dana uručen mi je poziv Ureda državne uprave u Zadarskoj županiji, da se očitujem u svezi navoda iz predstavke tzv. *Saveza antifašističkih boraca i antifašista* Ministarstvu uprave RH. Iznenadio sam se kad mi je rečeno na što se trebam očitovati kao predsjednik zadarske podružnice Hrvatskog društva političkih zatvorenika, a to - određeno pozivanje na red - podsjetilo me je na neka prošla i nesretna vremena.



Predstavka je vrlo štura i sažeta, spominje se jedna udruga koja je inače vrlo djelatna na svojim internetskim stranicama (Hrvatski uljudbeni pokret), a spomenut je i Ku Klux Klan (?!). Iz navoda zbog kojeg sam pozvan dati iskaz, nije vidljivo o kakvim se tobožnjim istupima radi, o vremenu kada je nešto protuzakonito učinjeno, a ni barem približno točan naziv udruge koju bi *antifašisti* željeli izbrisati iz Registra udruga Republike Hrvatske, jer – kako znamo – formalno postoje i druge udruge bivših političkih zatvorenika. Navedimo iz denuncijacije samo ovo: "Ujedno ističemo da je i u Zadru registrirana slična profašistička udruga - 'Podružnica političkih zatvorenika Hrvatske - Zadar' koja također istupa protustavno i unosi nemir u gradanstvo".

Dakle, prozvana bi udruga trebala dokazati nevinost, a ne obrnuto: ne treba tužitelj dokazati da je u pravu! Što je boljševička PravDA!

JUGOBOLJŠEVIČKI NASRTAJ NA HDPZ!

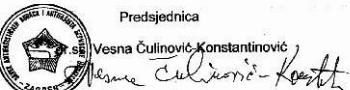
Bez ikakve nakane i potrebe za obranom djelovanja naše (pro)hrvatske udruge, službenoj osobi Ureda državne uprave na- veo sam sljedeće: naša udruga, HDPZ, djeluje u okviru svojih Pravila i na temelju Statuta Hrvatskog društva političkih zatvorenika - Zagreb. Mi

Piše:

Bruno ZORIĆ, prof.

hrvatski politički zatvorenici žrtve smo jugoslavenskog komunizma i u svome djelovanju proučavamo zločine, počinitelje i utvrđujemo mesta zločina koje su počinili jugoslavenski komunisti od 1945. do 1990. godine, a to radimo jer smo se borili, stradali i patili za neovisnu hrvatsku državu. Kako se predmet ne odnosi na nas zatražio sam od pošiljatelja predstavke ispriku (ali takvu pristojnost ne očekujem).

U Hrvatskoj, kao što je svima poznato, nema profašističkih udruga, ali zato ima prokomunističkih, projugoslavenskih i partizanskih udruga, sljednika i sljedbenika nekada svemoćnog jugoslavenskog SUBNOR-a. Znakovlje koje koristi Savez antifašističkih boraca i antifašista sadrži partizansku kapu s crvenom petokrakom. Takvo partizansko-komunističko znakovlje ističu potpuno javno, na javnim skupovima, svot-

 SAVEZ ANTIFAŠISTIČKIH BORACA I ANTIFAŠISTA REPUBLIKE HRVATSKE Pavia Hatzia 16, 10 000 Zagreb tel: 48 39 996, 48 39 997; fax: 48 40 826	
MINISTARSTVO UPRAVE Ministar gospodin DAVORIN MLAKAR	
Zagreb, 23.09.2009.	
Broj: 01-299-09-2	
Maksimirka 63 REPUBLIKA HRVATSKA 10000 ZAGREB MINISTARSTVO UPRAVE <small>1. mjesec 20 - 09 - 2009</small> <small>Klasa: 230-01-09-01/50</small> <small>Urbroj: 2198-05-02-09-2</small> <small>Zadar, 04. prosinca 2009.</small>	
Poštovani gospodine Ministre, U Hrvatskoj djeluje udruga "Hrvatski ulijedbeni pokret" koja je po svom programu, sadržaju i djelovanju usmjerenja na rušenje Ustavnog poretku Republike Hrvatske. To se vidi i iz njenih nastupa pred kućama članova Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH u stilu Kuklux klana, kao i stanovišta koje propovijedaju pismeno i usmeno. Zahtevamo brisanje te udruge iz Registra udruga u koliko je uopće i registrirana, kao i zabranu njenog djelovanja. Ujedno ističemo da je i u Zadru registrirana slična profašistička udruga - "Podružnica političkih zatvorenika Hrvatske-Zadar", koja također istupa protuustavno i unosi nemir u građanstvo.	
 Predsjednica Vesna Čulinović Konstantinović	

Denuncijacija tzv. SAB-a

 REPUBLIKA HRVATSKA URED DRŽAVNE UPRAVE U ZADARSKOJ ŽUPANIJI
KLASA: 230-01-09-01/50 URBROJ: 2198-05-02-09-4 Zadar, 15. prosinca 2009.
PREDMET: Preslika predstavke, daje se
Na zahtjev Brune Zorića, predsjednika udruge Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Podružnica Zadar daje se preslika Predstavke Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske od 23.09.2009. radi davanja pismenog očitovanja u svezi djelovanja Udruge. Očitovanje će se dostaviti ovoj Službi u roku od 15 dana od dana dostave
 PO OVLAŠTENJU PREDSTOJNIKA VODITELJICA PODODSEJAVA Božica Tukulin, dipl.iur.

Pozivamo vas da dođete osobno dana 15. prosinca 2009. godine u 9,00 sati u ovu Službu, Ivana Mažuranić bba radi davanja iskaza povodom navoda iz predstavke Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike hrvatske Zagreb po zahtjevu Ministarstva uprave.

 BRUNO ZORIĆ Predsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika Podružnica Zadar
Albert Hallera 14 Z A D A R
DOSTAVITI: 1. Bruno Zorić Zadar, Albert Hallera 14 2. Zbirka isprava 3. Pismohrana, ovdje

Poziv na saslušanje

jim internetskim stranicama i sl. Oni i njima slični veličaju zločinca Josipa Broza i partizane. Postavljam javnosti pitanje, kada će Ministarstvo uprave ili druge nadležne ustanove zatražiti da se takvi očituju o svojoj djelatnosti, kojom i dan danas "unose nemir u građanstvo", a po mom dubokom uvjerenju nastupaju i proti Ustavu Republike Hrvatske, države za koju smo se mi borili. Kada će se konačno pokrenuti ozbiljne istrage o partizanskim zločinima nad hrvatskim narodom, a ne kao, ne tako davno, u slučaju sada mrtvog Sime Dubajića, tek reda radi. Hoćemo li ikada to dočekati?•

PravDA

U ponoć 10. siječnja 2010. godine hrvatski narod doživio je zvjezdani trenutak. Pobijedila je PravDA. San o dosegu pravde je težnja svakog čovjeka, vjerojatno od njegova postanka do današnjeg dana. Ako to netko nudi ljudima, onda je to za svaku pohvalu.

U prigodi izbora trećeg hrvatskog predsjednika, taj lijepi dar trebalo bi prihvati, ali sa stanovitom dozom skepse, jer geneza obećane ljudske pravde proizlazi iz boljševičke Oktobarske revolucije, komunističkog sustava bivšeg SSSR-a i njegove kopije, bivšeg SKJ. Svakom čovjeku je poznat rezultat te *pravde*. Eto, nakon skoro jednog stoljeća od proglašenja



www.josipovic.net

boljševičke pravde, doduše u demokratskoj inačici Socijaldemokratske partije Hrvatske, reinkarnirala se – Nova pravednost. Teško je znati što to danas znači, ali dužni smo prihvati pravorijek oko milijun i 300 tisuća od ukupno četiri i pol milijuna glasača koji su se odazvali pozitivno tomu sirenskom zovu.

„Nova pravednost nudi novo uljuđeno demokratsko i proeuropsko lice Hrvatske i 10. siječanj 2010. je prelomnica gdje se opraštamo od ružne Hrvatske i priklanjamо se ovoj demokratskoj, proeuropskoj, novoj“, rečenica korištena u kampanji izrečena je u trenutku objave izlaznih anketa od strane g. **Miranda Mrsića**, direktora kampanje **Ive Josipovića**. Bila bi to lijepa vijest, kad ona ne bi opet pobuđi-

vala sumnju u istinitost, jer već deset godina SDP i pripadajući im partneri tešaju još uvijek aktualnom predsjedniku **Stjepanu Mesiću** kako je on otklonio namrđenost i vratio osmijeh na „lice Hrvatske“. Pitanje je sada, što je zapravo istina? Ono što hrvatska ljevica pjeva već deset godina svom idolu Stjepanu Mesiću, ili je istina ono što je u zanosu izrekao Mirando Mrsić.

Postoji i treća mogućnost, a ta je da sam možda i ja pogriješio interpretirajući riječ podsmijeh kao osmijeh. No ako je u pitanju osmijeh na licu Hrvatske u realizaciji Stjepana Mesića, onda bi moralno od g. Ive Josipovića i od SDP-a uslijediti isprička još uvijek aktualnom predsjedniku zbog pokušaja dezavuiranja njegova velika djela. To bi bilo osobito nužno zbog toga što se g. Josipović javno mnogo puta referirao na kontinuitet Mesićeve politike. Uz kavicu kod primopredaje oni će se vjerojatno usuglasiti s tim što će na Mesićev „osmijeh“ koji je podario Hrvatskoj, Josipović ponuditi svoje „svjetlo umjesto tame“, što bi, kako mi reče jedna bliska osoba, imalo praktičnu konzekvencu. Uštedjela bi se struja.

I na koncu da se opet vratim na Novu pravednost. Ta demokratska stečevina smišljena u SDP-ovu izbornom timu, prihvaćena i ponuđena javnosti od novozabranog predsjednika, ne bi smjela ostati mrtvo slovo na papiru. Stoga valja pozvati sve obespravljenе, sve radnike propalih brodogradilišta, tvornica, poduzeća, ustanova, seljaka, svih koji su bez plaće i pred otkazom, da konzumiraju Novu pravednost tako da otkažu štrajkove i upute se od 18. veljače 2010. na Pantovčak po pravdu. Ako kojim slučajem budu „demokratskim“ represivnim mjerama spriječeni u pohodu na Pantovčak, neka pođu slobodno na Iblerov trg g. **Zoranu Milanoviću**. On će se po već ustaljenoj praksi poslužiti mobitelom i zahtjeve frustriranih radnika prenijeti Predsjedniku. Rješenje radničkih problema uslijedit će po formuli Nove pravednosti.

Šteta što je ta formula za sada još uvijek za javnost tajna.

Josip Ljubomir BRDAR

Hrvatski društveni dug u aktualnoj moralno-ekonomskoj krizi, traži bez odgađanja naš odgovor i svijest o dugu koji imamo prema društvu u kojem živimo. Nije to samo ekonomski ili statistički, nego prvenstveno moralni problem, koji zadire u naše dostojanstvo. U tom je pojmu sadržano sve što nam je uskraćeno i prijeti našem opstanku, dostojanstvu i napretku, narušavajući vezu između pojedinca i društva, gubitkom osjećaja pripadnosti koji izobličuje identitet, jer identitet je pripadnost. Zato je za rješavanje hrvatskog društvenog duga potrebno obnoviti društveno tkivo i društvene veze.

Hrvatski društveni dug je sve ono što nam je uskraćeno, a potrebno nam je za zadovoljenje osobnih i društvenih potreba, svaka povreda našeg prava na napredak, koji bi naš život učinio kvalitetnijim u jednome slobodarskom ozračju koje podrazumijeva jednakost pred zakonom i društveni napredak. Etički gledano, dug je nemoralan, nepravedan i nelegalan, jer su njegove posljedice porazne za život, za vrijednosti života i za ljudsko dostojanstvo. U slučaju Hrvatske još više, jer Hrvatska ima pretpostavke za izbjegavanje ili ispravljanje tih posljedica, iako se nažalost stječe dojam da se između rješavanja hrvatskoga društvenog duga i produbljivanja nejednakosti bira ovo drugo.

Hrvatski društveni dug podijelio je hrvatsko društvo, s jedne strane, na one koji imaju moralnu ili političku odgovornost zaštiti i promicati dostojanstvo osoba i njihova prava, te s druge, na one čija se ljudska prava narušavaju. Tu podjelu pogoršava okljaštreno shvaćanje ljudskih prava: naime u Hrvatskoj se na primjer krenjem ljudskih prava smatra terorizam, represija i ubojstvo, ali ne i siromaštvo, društvena marginalizacija i „grijeh struktura“ koji stvara uvredljive nejednakosti. Priznavanje hrvatskoga društvenog duga polazi od nepovredivosti dostojanstva ljudske osobe i njezinih prava. Svi smo dio tog dostojanstva i valja ga prepoznati u osiromašenima i marginaliziranim, jer iz njega proizlazi da je svaki čovjek subjekt u svim aktivnostima. Teško je iskorijeniti marginalizaciju i siromaštvo, ako su marginalizirani i siromašni objekti ovisni o paternalističkoj pomoći države i raznih organizacija. Hrvatska država i hrvatsko društvo su obvezni stvoriti uvjete

HRVATSKI DRUŠVENI DUG

za promicanje i zaštitu njihovih prava kako bi sami postali subjekti. Prethodno valja nešto poduzeti da se prestane gledati na njih kao da su teret ili smetnja ili kao da žele trošiti ono što su drugi zaradili. Oni su naši sugrađani koji imaju pravo sudjelovati i uživati u materijalnim dobrima i koji mogu doprinjeti svojim radom.

Samo tako Hrvatska može biti pravednija i naprednija za sve, budući da iznad tržišne logike postoji nešto što pripada čovjeku jer je čovjek, i što uključuje mogućnost opstanka i aktivnog sudjelovanja u općem dobru hrvatskog društva. Pravda i istina obvezuju na zadovoljavanje temeljnih ljudskih potreba i na sprječavanje stradavanja ljudi zato što ih ne mogu zadovoljiti. Tim je ljudima potrebno omogućiti obrazovanje, kako bi se uključili u hrvatsko društvo i razvili svoje sposobnosti. Društvenom marginalizacijom u samom je korijenu pogodjena pripadnost društvu u kojem se živi. Hrvatski društveni dug je dug prema onima koji su marginalizirani, iskoristavani, pretvoreni u višak ili jednostavno odbačeni.

I u Hrvatskoj počinje prevladavati mentalitet koji promiče jedan način života protivan prirodi i dostojanstvu ljudske osobe, mentalitet klanjanja *zlatnom teletu* moći, bogatstva i prolaznog užitka, koji određuje funkcioniranje i organizaciju društva. Izgleda da smo i mi prihvatali politiku koja apsolutizira dobit i zakone tržišta, na račun dostojanstva osobe i naroda, da smo izgubili osjećaj za pravdu i poštovanje drugih. To nas je dovelo do nepravednosti koja je postala stanje u kojemu se moć i bogatstvo koncentrira u rukama nekolicine i dovodi do sve veće nejednakosti i marginalizacije. To je posljedica određenih okolnosti, ali i djelovanja *grješnih struktura*, koje koriste nehumanne mehanizme što bogate čine bogatijima na račun siromašnjih koji postaju siromašnjima.

Ako želimo promijeniti to stanje, nužno je promijeniti prije svega sebe, pa potom te strukture, kako bi one odgovarale legitimnim težnjama hrvatskih građana prema istinskoj socijalnoj pravdi. Ekonomiske i društvene nejednakosti su protivne socijalnoj pravdi, dostojanstvu ljudske

Piše:

Mario Marcos OSTOJIĆ

osobe i društvenom miru. Socijalna pravda zabranjuje da jedan dio društva marginalizira neki drugi dio društva u dijeljenju dobiti, te zahtijeva da se bogatstvo raspodijeli među pojedincima i skupinama tako da se spasi zajednička korist svih ili opće dobro. Socijalna pravda teži općem dobru, a danas opće dobro znači zaštitu ljudskih prava koja su imanentna ljudskoj osobi pa ih stoga vlast mora priznati, poštovati i promicati.

Siromaštvo i marginalizacija zahtijevaju od nas veću svijest o njihovoј društvenoj i ekonomskoj dimenziji, jer su prije svega ljudski problemi konkretnih osoba. Pomiriti se s marginalizacijom i socijalnom nepravdom, teški je moralni grijeh koji pogoda ljudsko dostojanstvo i prijeti društvenom miru. Što je niži razvitak, veći je društveni dug i stoga su razvoj i jednakost nerazdvojivi. U Hrvatskoj nejednakost postaje ozračje političkog života i zato borba za jednakost nestaje s političkog zemljovida, tjerajući ljudе na borbu za puko preživljavanje.

Kao što smo vidjeli u praksi, ekonomika aktivnost ne može riješiti sve društvene probleme samo šireći tržišnu logiku, nego treba biti usmjerena postizanju općeg dobra koje je prvenstveno odgovornost političke zajednice. Stoga valja imati na umu da odjeljivanje ekonomske aktivnosti - koja bi trebala samo proizvoditi bogatstva - od političke aktivnosti - koja bi morala postići pravednost putem raspodjele tog bogatstva - remeti društvenu ravnotežu. Humani i prijateljski ljudski odnosi mogu se uspostaviti i u ekonomskoj aktivnosti, a ne samo izvan ili nakon nje. Ekonomsko područje nije po prirodi neutralno u etičkom smislu, niti nehumano ili protudruštveno. Ekonomika aktivnost je i ljudska aktivnost i baš zato što je ljudska, mora se etički artikulirati i institucionalizirati.

Suprotstavljujući se raširenom mišljenju da kapital nema domovinu, **treba jasno reći da to nije istina, a svjetska ekonomska kriza je upravo dokazala da ka-**

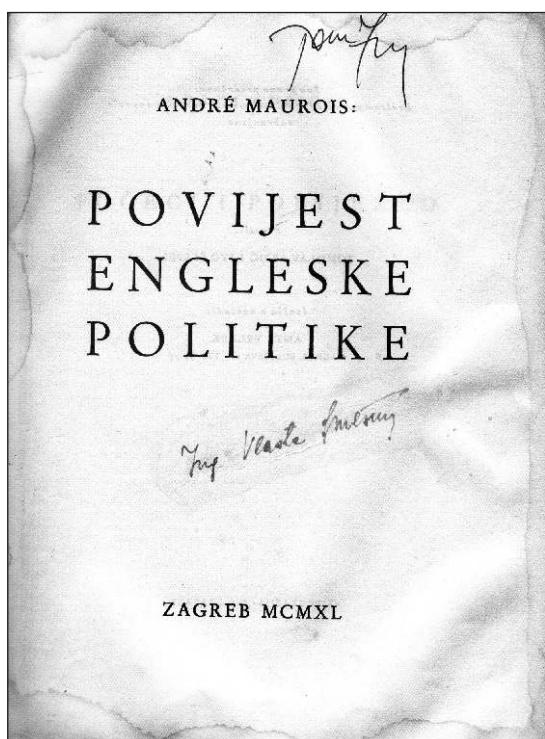
pital ima domovinu. U tom smislu potrebno je i ozbiljno procijeniti štetu za Hrvatsku prouzročenu prijenosom kapitala u inozemstvo na razne načine, radi osobnih ili privatnih interesa. Pravednost zahtijeva uvažavanje načina na koji se taj kapital stvorio i posljedica za konkretne ljudе i cijelo društvo, ukoliko se ne koristi tamo gdje je nastao. To utječe i na dugoročniju održivost hrvatskih poduzeća čija je uloga u realnoj ekonomiji ključna.

Hrvatska država je dužna promicati javne politike protiv marginalizacije, a građani moraju surađivati s državnim tijelima i institucijama u organizaciji pravednijih struktura, koje će biti sposobne promicati istinski suživot. Hrvatski društveni dug zahtijeva realizaciju općeg dobra. To je zadatak koji stoji pred nama, posebno pred državom i državnim vodstvom, ali i pred finansijskim kapitalom, poduzetnicima, sindikatima, vjerskim zajednicama i drugim društvenim organizacijama.

Razmišljajmo malo o tome, koliko je hrvatskog novca izvan zemlje ili izvan sustava u zemlji, i koliko novaca svakog mjeseca na različite načine odlazi u inozemstvo. Razmišljajmo što možemo napraviti da se ta sredstva stave u funkciju naše domovine, za rješavanje hrvatskoga društvenog duga i stvaranje uvjeta za integralni razvitak svih. U slučaju Hrvatske, socijalni dug su stotine tisuća Hrvatica i Hrvata svih dobi, koji očekuju od nas kulturni, solidarni i etički odgovor. To nas obvezuje da radimo na promjeni strukturnih razloga i pojedinačnih ili korporacijskih ponašanja, koja dovode do ove situacije, da putem dijaloga postignemo sporazume koji će nam omogućiti da promijenimo ovu bolnu realnost, na koju mislimo kad govorimo o hrvatskome društvenom dugu. Za nas je suštinski raspravljati o problemu hrvatskoga društvenog duga, jer hrvatski je građanin, a posebno osiromašen i marginaliziran hrvatski građanin, naša posebna briga. Rješenje tog problema je prioritet, jer znači jačanje države i društva, koji se ojačani mogu bolje suočiti s drugim problemima, upravo onim problemima kojima se prikriva hrvatski društveni dug. •

VELIKA BRITANIJA I BALKANSKE INTEGRACIJE: JUČER, DANAS, SUTRA (I.)

Završetkom Prvoga svjetskog rata, četiri najveće poslijeratne sile - Velika Britanija, Francuska, SAD i Italija – na



Versailleskoj su mirovnoj konferenciji udarile temelje novoga europskog i svjetskog geopolitičkog poretka, čiji je produkt bilo i Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca odnosno kasnije Kraljevina Jugoslavija. Iako legitimirana idejom o južnoslavenskom zajedništvu, uspostavljenja je jugoslavenska država bila paravan za ostvarenje projekta «Velike Srbije», koji je projekt korespondirao sa strateškim ciljevima britanske politike na prostoru što ga se danas naziva «Zapadnim Balkonom» ili, u posljednje vrijeme, «Jugosferom». Kako bi se razumjela podudarnost srpskih i britanskih strateških ciljeva, najprije valja u osnovnim crtama objasniti britansku strategiju prema tome geopolitičkom prostoru.

Piše:

Davor DIJANOVIĆ

Geopolitička je strategija Velike Britanije održavanje ravnoteže snaga u Europi. Ključna postavka te strategije jest onemogućenje bilo koje europske kontinentalne države da stekne značajniji nadzor nad kontinentalnom Europom, kao i zadržavanje utjecaja nad istočnim Sredozemljem, strateški iznimno važnim Sueskim kanalom te "biserom britanske krune", Indijom. Radi toga je nužno da u kontinentalnoj Europi postoji više međusobno suprotstavljenih centara moći, s time da ni jedan ne smije ozbiljnije ugroziti britanske interese. U toj se geopolitičkoj igri Velika Britanija pojavljuje kao svojevrsni arbitar ili neutralizator, tako da se uvijek stavlja na stranu suprotnu od one na kojoj je država koja predstavlja (potencijalnu) prijetnju njezinim interesima, čime osigurava održanje ravnoteže snaga.

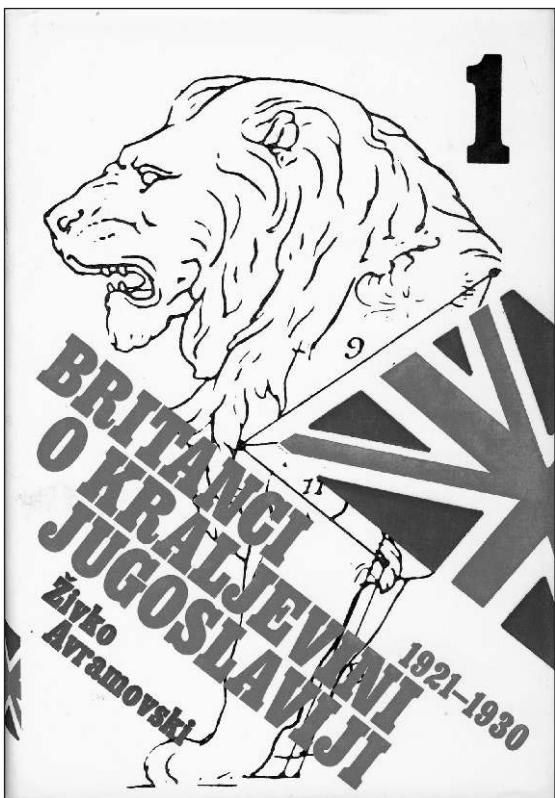
Srpski strateški ciljevi – uobličeni u dokumentima nastalima još tijekom 19. stoljeća¹ – jesu proširenje teritorija na račun Hrvatske, Crne Gore i dijelova ondašnjega Otomanskog imperija (BiH i Makedonije), te stvaranje "Velike Srbije". Tijekom povijesti Srbisu kao saveznika u ostvarenju tih ciljeva imali Rusiju - čiji je strateški cilj bio širenje utjecaja na Balkanu i izlaz na toplo more, te – osobito od 1918. – Veliku Britaniju. Kako Srbija nema izlaza na

Egejsko ni na Jadransko more, Rusija je taj cilj nastojala ostvariti podupiranjem Srbije u njezinim težnjama da stekne teritorijalna proširenja na račun Hrvatske. S druge pak strane, Hrvatska se u odabiru strateških partnera tradicionalno okretala prema Njemačkoj kao geopolitički kompatibilnoj europskoj velesili koja je također vidjela svoje interese na Balkanu, a koji su interesi suprotstavljeni interesima Rusije – srpske saveznice, kao i same Srbije te Velike Britanije. Kako bi spriječila širenje utjecaja Njemačke na Balkanu te Bliskome i Srednjem istoku, koji su joj važni koliko zbog veza s Indijom i drugim kolonijalnim posjedima, toliko i zbog novoga goriva, naftе, Velika se Britanija – čiji su interesi kroz povijest bili tradicionalno suprotstavljeni njemačkima – okreće prema Srbiji posredstvom koje želi anulirati njemački utjecaj na Balkanu.²



Ilija Garašanin, tvorac "Načertanija"

1 Ilija GARAŠANIN: *Načertanje i nacionalne politike Srbije na koncu 1844. godine* (prvi put objavio M. Vučković u Delu, XXXVIII, Beograd, 1906., str. 321.-336.); Vuk STEFANOVIĆ KARADŽIĆ: «Srbi svi i svuda», *Kovčićić za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona*, Beč, 1849.; itd.
2 Britanac R. G. D. Laffan, koji je bio u misiji vojnog savjetnika pri srpskoj vojsci, u svjetlu priprema za izgradnju željeznice Berlin-Bagdad, čija se izgradnja kosila s britanskim interesima, izjavio je: «Samo jednim pogledom na zemljovid svijeta vidi se lanc zemalja koje se prostiru od Berlina do Bagdada. Njemačko Carstvo, Austro-Ugarsko Carstvo, Bugarska, Turska. Samo jedan mali komad zemlje presijeca taj put i sprječava spajanje dvaju krajeva toga lanca. Taj se mali komad zove Srbija. Srbija, mala, ali prkosna, stoji na putu između Njemačke i velikih luka Carigrada i Soluna i drži vrata za istok. Srbija je uistinu bila prva crta obrane naših istočnih posjeda. Ako bude poražena ili uvučena u sustav 'Berlin-Bagdad', naše će veliko, ali slabo zaštićeno carstvo uskoro osjetiti udar njemačkog prodora na Istok.» (F. William ENGDAHL, *Stoljeće rata, Anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, AGM, Zagreb, 2000., 49.)



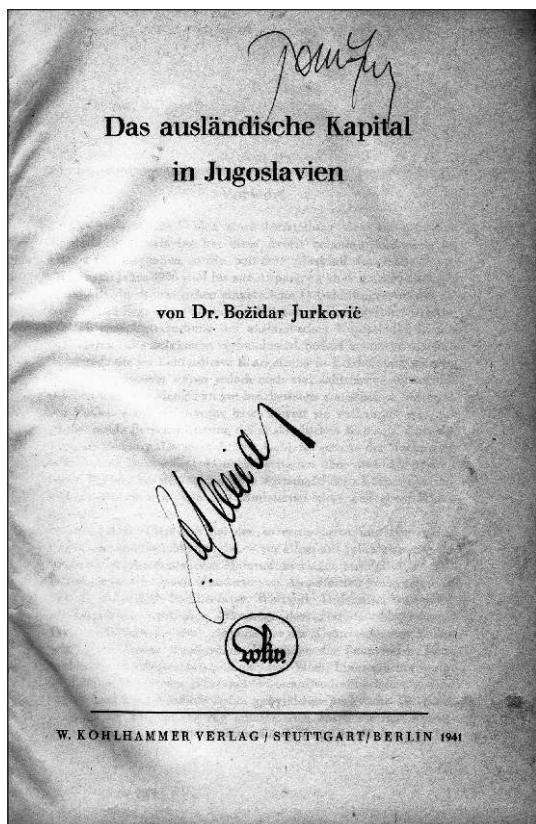
Da bi Srbija mogla parirati Njemačkoj, ona mora predstavljati najveću vojnu i gospodarsku silu na Balkanu, mora imati izlaz na Jadransko more (radije nego na Egejsko, gdje bi ugrožavala drugoga britanskog saveznika, Grčku) te kontrolirati Bosnu i Hercegovinu. Da bi to bilo moguće, Srbija mora kontrolirati Hrvatsku, koja mora biti vojno i gospodarski slaba, što je najjednostavnije ostvariti u okviru zajedničke države. Tako uređena zajednička hrvatsko-srpska država ne će potpasti pod njemački utjecaj. Geopolitička simbioza Velike Britanije i Srbije, koja je uvjetovana racionalnim, a ne možda emocionalnim razlozima, ostvarena je uspostavom Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine. Budući da je u Rusiji u međuvremenu izbila boljševička revolucija, nakon koje je slijedio dugotrajni građanski rat i još dulja međunarodna izolacija sovjetskog režima, došlo je do slabljenja ruskog utjecaja na Balkanu. Time je engleska (britanska) uloga dodatno ojačala i ona traje uvelike i do danas.

Imajući na umu navedene geopolitičke suprotnosti i isprepletenosti, lakše je razumjeti i razloge uspostavljanja prve Jugoslavije – produkta versailleskog poretka, komu je Velika Britanija bila jedan od glavnih arhitekata.³ Kraljevstvo / Kraljevina SHS je bila dijelom sigurnosnog poredka pod neposrednom francuskom, dominacijom (tzv. Mala Antanta), što je u prvome poratnom razdoblju odgovaralo i britanskim težnjama. U kasnijim godinama, kad se u tome francuskom sustavu sigurnosti pokažu prve pukotine, a napose nakon što dođe do približavanja Berlina i Rima, London će se snažnije umiješati u previranja na Balkanu i u Podunavlju. Time se može lako objasniti uporno britansko inzistiranje na očuvanju Kraljevine Jugoslavije, kao i britanska šutnja na apele hrvatskih političara koji su u Europi tražili potporu u borbi protiv karađorđevske diktature.⁴

Novostvorena je jugoslavenska država u znatnoj mjeri bila i finansijski ovisna o britanskom kapitalu. O finansijskoj ovisnosti Kraljevine Jugoslavije o stranom zapadnom kapitalu povjesničar Hrvoje Matković piše: "Jedna od najvažnijih pozicija stranog kapitala u Jugoslaviji bio je njegov udio u bankarstvu. Tu je strani kapital obuhvatio tri petine akcijskog kapitala. Od 22 najveće privatne banke (s glavnicom preko 20 milijuna dinara) strani kapital je nastupao u 15 banaka. (...) Monopolističke grupe stranog kapitala, koje su nastupale u Jugoslaviji – unatoč – međusobnoj konkurenčkoj borbi – bile su povezane sustavom sudjelovanja preko najkrupnijih svjetskih banaka. Tako su se stvarali povremeni

savezi koji su imali mnogo zajedničkih interesa, pa su u nastupanju u jugoslavenskoj državi manje više zauzimali zajednička stajališta. U mreži najkrupnijih grupacija financijskog kapitala dominirale su monopolističke grupe Krupp, Morgan i Rockefeller."⁵ Slijedom toga je bilo posve logično da jugoslavenski kralj Petar II. Karađorđević, nakon sloma Jugoslavije – slično drugim državnim poglavarima i vladama zemalja koje su pale pod nadzor Osovine, nađe utočište u Londonu. Glavni grad Velike Britanije je, kao što je poznato, tijekom pretežnog dijela ratnog razdoblja, bio i sjedište jugoslavenske izbjegličke vlade.⁶

Razdoblje postojanja jugoslavenske državne zajednice, što u monarhofašističkoj, što u socijalističkoj formi, značilo je doba potiskivanja hrvatskoga nacionalnog, kulturnog i vjerskog identiteta, političke obespravljenosti, gospodarske eksploatacije te krvavoga policijskog terora i nasilja. Prvi put u svojoj dugoj povijesti,



³ Zbog ograničenog prostora ovdje je nemoguće podsjećati na brojne britanske diplomatske akcije poduzete tijekom svjetskog rata.

⁴ Emigrantski predstavnici Hrvatske seljačke stranke su se u više navrata različitim apelima obraćali ženevskome Društvu naroda, te su raznim diplomatskim akcijama i predavanjima u Londonu uzaludno pokušavali pridobiti britansku pomoć. Prije njih je to, u jesen 1928. pokušavao učiniti i dr. Ante Trumbić. I dr. Ante Pavelić, pogлавnik ustaškog pokreta, u više se navrata pokušavao obratiti evropskim demokratskim forumima, baš kao što su u nizu predstavki činili hrvatski iseljenici. Svi su ti pokušaji ostali uzaludni, pa hrvatskim protivnicima jugoslavenske države nije ostalo drugo nego pomoći potražiti kod revisionističkih sila.

⁵ Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2003., 150.-151. Grupe Morgan i Rockefeller bile su članovi američkog Vijeća za vanjske poslove, podružnice britanskog Kraljevskog instituta za međunarodne odnose. O tim će organizacijama biti govora i u nastavku teksta.

⁶ Zanimljivo je za spomenuti da sin Petra II Karađorđevića, Aleksandar Karađorđević, kojemu je krsna kuma bila britanska kraljica Elizabeta II., živi danas u Velikoj Britaniji i ima čin časnika britanske vojske (Carole HODGE, *Srpski lobi u Velikoj Britaniji*, Naklada Stih, Zagreb, 2006., 35.).

hrvatska je država 1918.g. istrgnuta iz svoga prirodnog prozapadnog kulturno-civilizacijskog kruga,⁷ te radi ciljeva prvenstveno britanske politike nasilno smještena na Balkan.

Kontinuitet britanske projugoslavenske (a samim time i prosrpske) politike nastavlja se i u Drugome svjetskom ratu. Za vrijeme tog rata, na prostoru sad razbijene jugoslavenske države konfrontiraju se tri pokreta: ustaški pokret s programom stvaranja nezavisne Hrvatske (voda: **dr. Ante Pavelić**), četnički pokret koji se bori za očuvanje monarhističke Jugoslavije i velikosrpske hegemonije (voda: **Draža Mihailović**), te partizanski pokret koji se bori za stvaranje komunističke Jugoslavije (voda: **Josip Broz Tito**). Velika Britanija obnovu Jugoslavije proglašava jednim od svojih ratnih ciljeva.⁸ Radi toga početno podupire četnički pokret i istodobno razmatra mogućnosti reformiranja Jugoslavije, suzbijajući agresivne velikosrpske ispade niza ministara izbjegličke vlade, budući da oni otežavaju obnovu Jugoslavije.

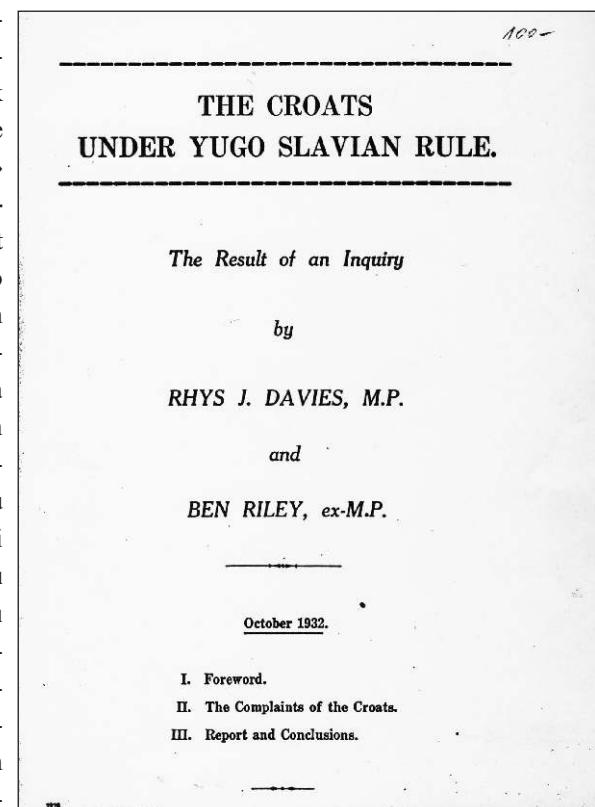
U tom se sklopu rađa plan o balkanskoj konfederaciji, u koju bi pored Jugoslavije ušla i Grčka i Bugarska. Pod britanskim pritiskom 15. siječnja 1942. sklopljen je između Kraljevine Jugoslavije i Kraljevine Grčke u Londonu sporazum o Balkanskoj uniji.⁹ No, kasnije, kad je Velika Britanija uvidjela da četnici gube izglede na uspjeh u ratu i da svojim otvorenim velikosrpsvom ugrožavaju plan o obnovi Jugoslavije, London se priklanja jugoslavenskom partizanskom pokretu. Pomoć Velike Britanije partizanskoj pokretu bila je iznimno velika i važna kako na vojničkom planu, tako – ili možda još više – na političkome planu. O tome nema dvojbe ni britanski političar **Julian**

Amery: »Britanska suradnja s Titom putem emisara **Deakina**, i kasnije kroz poslanstvo koje je vodio **Fitzroy Maclean** bila je za Tita velika poduka. Tito je dugovao svoju pobedu više Britancima, nego sovjetskoj materijalnoj pomoći».¹⁰ Upravo je zahvaljujući britanskoj pomoći jugoslavenskomu komunističkom vodstvu uspjelo izolirati, a onda i eliminirati kralja Petra i izbjegličku vladu, te postići međunarodno priznanje.

U tom kontekstu valja promatrati i britansku ulogu u Bleiburškome pokolju, kad su jugoslavenskim vlastima u svibnju 1945. Britanci na milost i nemilost predali razoružane postrojbe NDH, kao i mnogobrojne hrvatske civile, žene, starce i djecu.¹¹ Možda će nam o tome koji su to «najbolji prijatelji» pravi krivci za Bleiburški pokolj, anegdotalno posvjedočiti izvadak iz nedavno objavljene knjige «*Tito - fenomen stoljeća*» beogradskog autora **Pere Simića**: «Jedini je komunist (Tito, nap. D. D.) koji je uspio očarati i jednog od najvećih svjetskih konzervativaca, engleskog premijera **Winstona Churchillia**, koji ga je biranim riječima preporučivao ne samo američkom predsjedniku **Franklinu Rooseveltu**, već i sovjetskom diktatoru **Josifu Visarionoviču Džugašviliju** (Staljinu)... Kad mu je Churchill jednom prigodom rekao: »Tito je jedan od mojih najboljih prijatelja», Kremljanin mu je obešenjački uzvratio: »Ne znam ga, ali ako Vi kažete, znači mora biti dobar.

Potrudit ću se da ga upoznam!»¹²

Veza između Josipa Broza Tita i Velike Britanije, kasnije će uvelike odrediti i vanjskopolitičku orijentaciju Jugoslavije, koja – iako komunistička zemlja – ni poslije rata (p)ostala sovjetskim dominionom, već je nakon 1948. stupila u ograničeni savez sa Zapadom, koji joj je pružao nemalu financijsku, vojnu i drugu pomoć. Britanski povjesničar i predavač na Sveučilištu Sussex **Peter Calvocoressi** tako primjećuje: »Tito je bio uvjereni komunist, ali ne i poslušnik. (...) Imao je sreću da Jugoslavija nije graničila sa SSSR-om i da mu je zapadna pomoć omogućila pariranje komunističkoj ekonomskoj blokadi. Jugoslavija je postala međunarodnom anomalijom – komunistička zemlja koja



Proizvod britanskog izvješća o stanju u Jugoslaviji 1932. objavljen je u Političkom zatvoreniku

7 Poznati američki geostrateg i političar Henry Kissinger o tome zaključuje sljedeće: "Novostvorena Jugoslavija ostvarila je težnje južnoslavenskih intelektualaca. No, u stvaranju te zemlje trebalo je prijeći crtu razgraničenja europske povijesti, koja je dijelila Zapadno Rimsko Carstvo od Istočnoga, katolike od pravoslavaca, latinski pismo od ciriličnoga – crtu razgraničenja koja se pruža otprilike između Hrvatske i Srbije koje nikada u svojoj složenoj povijesti nisu pripadale istoj političkoj cjelini." (Henry KISSINGER, *Diplomacija*, Golden marketing, Zagreb, 2000., 213.).

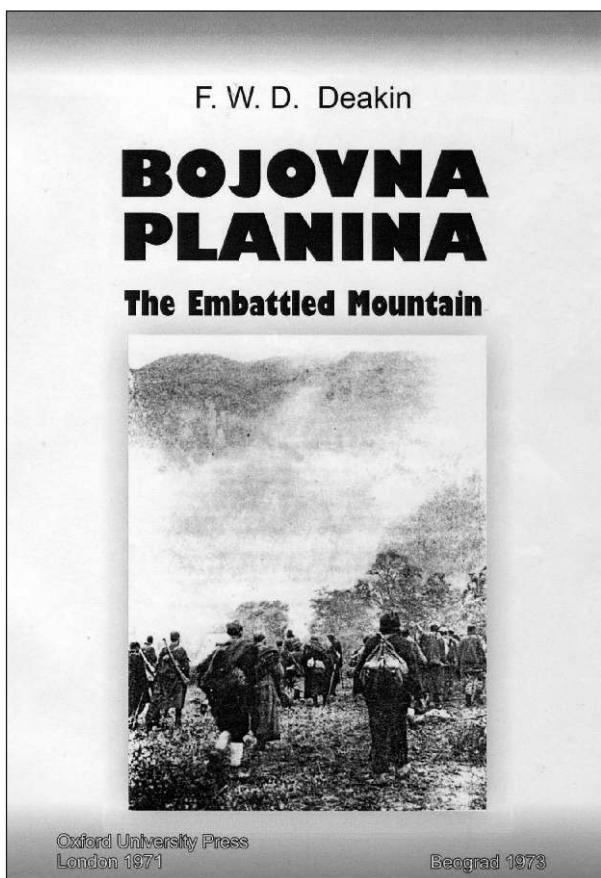
8 Valja podsjetiti i na to da je do početnog razbijanja unitarne strukture Jugoslavije došlo nakon britanskih pritisaka. Naime, budući da je nakon jačanja revizionističkih sila i prijetnje ratom bilo sasvim jasno da je Jugoslavija zbog unutarnjih suprotnosti previša slaba da bi mogla zadržati svoj vanjskopolitički kurs, poduzet je zajednički britanski i francuski pritisak kako bi se bar dijelom zadovoljilo hrvatske zahtjeve i time postigla konsolidacija Jugoslavije. Uslijed toga je 26. kolovoza 1939. potpisani tzv. sporazum Cvetković – Maček, na temelju kojega je formirana Banovina Hrvatska, kao teritorijalna jedinica unutar Kraljevine Jugoslavije u formi ustavnopravnog provizorija. Iako je stvaranjem Banovine Hrvatske razbijen unitarni ustroj Jugoslavije te je djelomično udovoljeno hrvatskim zahjevima – u onom minimalističkom obliku – stvaranje Banovine primarno je imalo za cilj očuvati i ojačati Jugoslaviju, radi čega je i na hrvatskoj strani došlo do snažnih izraza nezadovoljstva. Opš. Tomislav JONJIĆ, *Hrvatska vanjska politika 1939. – 1942.*, Libar, Zagreb, 2000., 81. i d.

9 T. JONJIĆ, *Planovi federalizacije Jugoslavije*, Republika Hrvatska, br. 196, Zagreb, rujan 1997., 51.

10 Julian AMERY, *Approach March*, London, 1973.; nav. prema: Branimir LUKŠIĆ: *Politika Velike Britanije prema području Jugoslavije u Drugome svjetskom ratu*, www.hakave.org, pristup ostvaren 18. lipnja 2009.

11 U istom su kontekstu Britanci svojim jugoslavenskim komunističkim saveznicima izručili i znatan broj Srba, Slovenaca i Crnograca, dok su Sovjetima predali ukrajinske, kozačke i dr. saveznike Osovine.

12 Pero SIMIĆ, *Tito Fenomen Stoljeća*, Večernji izdanje, Zagreb, 2009., 20.



Apologija jugoslavenskih partizana

ovisi o američkoj i drugoj zapadnoj pomoći, saveznicu Grčke i Turske u Balkanskome paktu iz 1953. godine, a zatim s Nehruom i Naserom pobornica neutralnosti i nevrstanosti.¹³ Profesor na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti, **Radovan Vukadinović**, slično zaključuje: «Spretnim Titovim političkim laviranjem, kao i željom Zapada da oslabi sovjetski blok, relativno je brzo uspostavljen nov odnos između Jugoslavije i zapadnih zemalja, koje su započele s pružanjem vojne i gospodarske pomoći Jugoslaviji.»¹⁴

Američki diplomat i geostrateg **H. Kissinger** o razlozima Titova održanja na vlasti piše: «Tito, jedini komunistički lider u Istočnoj Evropi koji je došao na vlast prvenstveno vlastitim zaslugama, 1948. je jasno obznanio da će Beograd nastaviti svojim vlastitim putem neovisno o direktivama Moskve. Staljinova osveta bila je izbacivanje Jugoslavije iz Kominforma. Protivno Staljinovim predviđanjima da će se Jugoslavija ubrzo slomiti, Tito je uspio opstati prvenstveno uz pomoć zapadnih demokratskih zemalja, koje su privremeno zaboravile na svoje ideoološke prijekore njegovu režimu u svrhu uspostave ravnoteže snaga.»¹⁵ Dakle, ta se pomoć Zapada ne smije pojednostavljeno vezivati uz tzv. Marshallov plan. U okviru tog plana znatnu su pomoć dobivale i

BRITANCI SU HTJELI DA HRVATSKA USTUPI DIO SVOG TERITORIJA SRBIJI!

Nedavna haaška svjedočenja visokih hrvatskih dužnosnika iz doba Domovinskog rata pokazuju ono što smo – na temelju višedesetljennog iskustva – slutili i znali i ranije: Velika Britanija je nastojala prisiliti Hrvatsku da dio svog teritorija ustupi Srbiji!

Tadašnji ministar vanjskih poslova **dr. Mate Granić** tako tvrdi da su Britanci, u dogovoru sa Slobodanom Miloševićem, predlagali da se područje Baranje i istočne Slavonije proglaši kondominijem, dakle teritorijem pod zajedničkom upravom Hrvatske i Srbije. Granić je podsjetio na izvješće **Vladimira Drobnjaka**, otpravnika poslova u Stalnoj misiji Republike Hrvatske pri UN u New Yorku, prema kojemu je **Derek Plumby**, šef britanske misije, u kolovozu 1995., svega dan prije početka *Oluje*, ocijenio kako će «konačni rasplet krize biti praćen i određenim korekcijama i razmjenama teritorija», pitajući: «Zašto je Hrvatskoj toliko stalo do izlaza na Dunav?». Granić dodaje: «Još mi je 1994. u New Yorku lord David Owen rekao da nije moguće postići reintegraciju okupiranih područja bez teritorijalnih ustupaka».

U tradicionalnoj britanskoj naklonosti Beogradu treba tražiti razloge ne samo protivljenju Londona da Europska zajednica prizna Hrvatsku, nego i kasniju nesklonost koju su prema Hrvatima (HV-u i HVO-u) te Bošnjacima pokazivali Britanci. No istodobno su bili i ostali najglasniji u optužbama Hrvatske da je dijelila BiH... (**Z. G.**)

druge europske zemlje radi poslijeratne obnove i suzbijanja širenja komunizma iz SSSR-a (budući da su u nekima od njih, poput Francuske, Italije i dr.) ojačani komunistički pokreti čak zaprijetili preuzimanjem vlasti. No u slučaju Jugoslavije, u kojoj je već bio uspostavljen komunistički poredak, presudni su bili strateški i geopolitički razlozi.

(nastavit će se)

¹³ Peter CALVOCORESSI, *Svjetska politika nakon 1945.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003., 297.

¹⁴ Radovan VUKADINOVIC: *Međunarodni odnosi od Hladnog rata do globalnog pokreta*, Zagreb, 2001., 115.

¹⁵ H. KISSINGER, *Diplomacija*, 503.

PISMA IZ ISTRE

Friedrich Engels: Položaj radničke klase u Engleskoj (Preveo Blaž Piljuh)

E, pa kad već prevodin, neka to bude slobodni prijevod. Dakle, «Položaj radničke klase u Hrvackoj».

Prevo, triba reći da radnička klasa kao takva u Hrvackoj... ne postoji! Kako? Vero lipo! Radnička klasa je ukinuta još dokle smo bili u Jugoslaviji. Radnici su bili svi. I radnici i direktori i doturi i profesuri. I Tito je bija radnik, vero je! Bravar! A on je svojin osobnin primjerom do kaživa da radnička klasa u socijalizmu... jako lipo živi!!!

Pak je došla Hrvacka. I doša je jopet kapitalizam. Pak je u radničkoj klasi došlo do raslojavanja! (Kako san to pametno reka! Se zajno vidi da san u školi učija «marksizam»!) Jeni su postali djelatnici, drugi umirovljenici, a treći... nezaposlenici! Ni kapitalisti nisu više bili kapitalisti. Oni su postali poduzetnici, poslodavci, tajkuni. Inšoma, klasno društvo je ukinuto. Stvoreno je demokracco, slobodno društvo, u kojem svi ljudi imaju iste mogućnosti! A ako hi ne iskoriste, ki njin je kriv če su štupidi!

Eko, na primjer ja. Kopan vrt, vozin gnoj, zalivan pomidore, paprike, radić salatu, blitvu. Dakle, osim ča san penzić, ja san i poduzetnik u poljoprivredi, uzgajivač povrća! Za svoje osobne potrebe! I moje Nadaline, naravno! Koji san ja štupido! Namisto da lomin svoj stari hrbat, bin moga postati bogat! Kako? Vero lako! Dosta mi je da iman jenu kunu. Pak za tu jenu kunu kupin... VUPIK! A to je cili kombinat, altroke moj vrt! I, naravno, obećan da ēu podmiriti sve dugove, da ēu zadržati sve radnike, da ēu blablabla... Pak niž ud obećanja ne održin. I nikomu niš! Tako to i drugi delaju, pak zašto nebin i ja. Pak lipo frknen radnike na ulicu. Ionako stalno prite da će na ulicu! Štrajk glađu? J.be se meni za to! To njin je samo trening! Da se navade gladovati! I onda lipo prodan VUPIK stranin investorima. Za golf-terene. Pa, da! Ter tako i drugi delaju. I lipo vržen šolde u žep! To jest, ne u žep, nego u niku banku tamo na Kroko-

dilskin, eli Kajmanskin otocima. E, tako bin učinija da san pametan. Nego i dalje u znoju lica svojega kopan po ten svojen vrtu. Ki mi je kriv ča san mona!

Ča san još stija reći? A, da! Položaj radničke klase u Hrvackoj! Eli u Engleskoj, kako ēete. Znate, ni da se sad izvlačin, ma bilo bi van ipak bolje da pročitate uno ča su drugi prije mene preveli. Ako tu knjigu uopće najdete. Ja san je slučajno naša polijenega kontejnera. Niki bivši djelatnik, niki tamo nezaposlenik, inšoma niškoristi, je prikapa po škovacah. Pokupija je plastične boce, a Engelsa hitija na zemlju. Pak sad vi meni rečite je li takov čovik, koji više cijeni jenu plastičnu bocu ud Marks, Engelsa i Lenjina skupa, zaslužija bolji položaj? Vero ni!

Dobro jutro, Damire!

Živija IDS! Živija Damir Kajin! Kako? Zašto? Ča je to z tin Blažom Piljuhon, ča je šenuja, popizdija, smutija se zasvin? Neee! Vero nisan. Da nima IDS-a, Kajina, Jakovčića, Paulete i njima podobnih, tribalo bi ih izmislići! Pa da! Ča bin ja prez njih. Kad god se najden u niken misaonen vakuumu, u nikoj stvaralačkoj krizi, eko ti zajno Kajina i njigovih štupidecav! Zadnji mu je «biser» slogan za predsjedničku kampanju: «J. BEN I POŠTEN!» Pa sad, kad se bolje promisli, ni to ni tako loš slogan, vero ni. Jer, ako niš drugo, mali Kajin, istrijanski sin, dokaživa da je ... iskren! A to je, morate priznati, danas jako ritka osobina naših političara. I kad niki govore da ne moreš biti j.ben i pošten, nisu u pravu. Damir Kajin je za to najbolji dokaz. Stija bi se prikazati kako ljevičar, a žestoki je branitelj socijalne nepravde. To jest, svojih besramnih saborskih privilegija, svoje bezobrazno velike plaće. Cilu svoju političku karijeru gradija je i gradi na potkopavanju, zajebavanju hrvacke države, a istovremeno se kandidira za predsjednika te iste države!!! Pa da! I kad bi uspija u ten svojen naumu, da bude Mesić umistio Mesića, prvo ča bi učinija bi bilo poći u Haag, svidočit proti hrvacke

države. Ma iskopa bi on te topničke dnevničke, van ja rečen! Ko niš drugo, bi, bi... sam napisa!

Ča san još stija reći? A, da! Topnički dnevnički! Na ten svojen hodu po mukami, uvi naši vođe, z krvavin kolinja poštaju priko svih preprekah. Samo da se oslobođe noćne more koja se Hrvackom zove! I utope je u europskem živen blatu.

Slovenci su na nas ispalili sva svoja torpeda. Sad nas Europa tuče z ... topovima! A zašto i ne bi! Pa zasluzili smo! Lipo su nan, pristojno i nadasve diskretno davali na znanje da se za niš koprcamo i pokušavamo izvući iz tega balkanskega lonca, iz te balkanske krčme. I da ēemo u tu žuđenu Europu, našu metu... samo u paketu! A mi? Muhe prez glave, guske u magli!

Inšoma, ako su Srbi «lud narod», kako je pokojni Rašković govorija, mi Hrvati smo, sasvin sigurno... glup narod!!

Ča još reči na kraju? A, da! Kad je Mesić posta predsjednik, niki je reka da je to dokaz da svaki more biti predsjednik. A kad vidin ki se je sve kandidira za predsjednika, izgleda da svaki misli da more biti predsjednik!!!

Nego, da se vratin na Kajina. Za razliku ud Jakovčića, on je ipak sačuva mrvu razuma. Pak je izjavija: «Autonomija se može dogoditi samo u parlamentu!» To jest... nikada! Ma, dobro jutro, Damire!

“Ljudi moji, je li to moguće...?”

Je bija uzviknuja legendarni Mladen Delić. Pak sad i ja. Da će svi uni koji su "jamili" morati za to odgovarati. Da će njin se uzeti imovina! Ma dajte, vas molin, to ne more biti! U to ne viruje ni Damir Kajin, vrli istrijanski sin. Da ki bi to pokuša realizirati, da bi pasa kako John Kennedy, je reka. A, ma! Čemo viditi kako će sve to skupa na kraju finiti. Ča se mene tiče, glede konačnega rješenja pitanja pretvorbenega kriminala, ja san skeptičan. (Svaka sličnost sa stavovima Damira Kajina, more biti samo slučajna!). Kad san pročita kako je samo predsjednik

Sabora skočija na predsjednicu vlade a u obranu jenega starega, zaslужnega člana HDZ-a. A koji je sad, nedavno dela nikе svinjarije. Izbezumija se je čovik, pa ga je Jadranka moral umiriti i ušutkati. Ako je istina, a istina je, uno čа je dosad tolikо puti rečeno, da je priko 90% pretvorbe bilo nemoralno, nepošteno, nezakonito, teško da će sve to doći na reviziju. Jopet će se najveće ribe izvući, a najebati une sitne. Jer vlast kad god triba lako najde žrtvenoga jarca. A čа se mene tice, svaki ki se je obogatija ud 1991. do danas je lopov! Pogledajte samo unega Keruma. Do 1991. je ima niku brižnu prčvarnicu, niki marketić, a sad! Cilo carstvo! Ud poštenega dela, svakako!!! I sad glumata velikega Hrvata! Ma dajte, vas molin!

Pa čak i da su se svi oni obogatili po zakonu, zakon po meni, sam po sebi ne more biti opravdanje za niš! Jer! Po zakonu je Hitler sla ljude u Auschwitz, Staljin u gulage, Tito na Goli otok, u Lepoglavu, Stara Gradišku! Sve po zakonu, naravno! Po zakonu naši saborski zastupnici, ministri i ina vlasti imaju bezobrazno, nemoralno visoke plaće. Baš me zanima čа bi danas bija jedan Damir Kajin, istrijanski vrli sin, da se ni ubacija u politiku! Niš! Kakov pištarčić forši! A ovako si more priuštiti da samo na tisak potroši na mjesec 3000 kuna! Tako, jenu danas pristojnu mirovinu!!!

Ča san još stija reći? A, da! Ako nas je Europa pritisnula da riješimo pretvorbeni kriminal, onda i ja sada (samo sada!), toj Europi s uve moje trde euroskeptične glave skidan baretu! E, ali! O ten da li ćemo doći u tu, za sve uve naše euročajnike na vlasti, toliko žuđenu zajednicu, će odlučivati Irci, Slovenci, Česi, Poljaci! Svi, samo ne mi! Hrvacki narod. Jer! Referendum okolo tega pitanja se još jedva, tek onako usput spominje. I se bezobrazno izjavljiva da kad se otvore i zatvore sva poglavlja, da nan je put u Evropu otvoren! Kako su tako sigurni da će narod reći "da"? Vero lako! Euroskeptici ma, Hrvatima u dijaspori su praktički onemogućili glasovanje, a u pričuvim imaju barem 600.000 nepostojeci Hrvata!!! Sasvin dovoljno za prevagu! Nažalost! Vaš

Blaž PILJUH

JAJAČKI ŽRTVOSLOV NASUPROT HVALITELJIMA AVNOJ-a



S predstavljanja žrtvoslova: S. Pilić, I. Tubanović, N. Lovrinović i M. Saraf

U organizaciji hrvatskih udruga proisteklih iz Domovinskog rata, na čelu s predsjednikom **Ivom Šimunovićem**, u Jajcu je 28. studenoga 2009. predstavljen Žrtvoslov jajačkog područja. On uključuje župe: Jajce, Podmilačje, Dobretići, Korićani, Liskovica, Mrkonjić Grad, Majdan i Ključ te obuhvaća više od 1.000 imena, s kratkim životopisima i brojnim fotografijama. Obrađeno je također više od 500 Hrvata smrtno stradalih u Domovinskom ratu. Radni materijal su obradili i uredili **prof. dr. Vladimir Geiger** i **Stipo Pilić**, te tehnička urednica **Sanja Šola-Rogoz**. Na predstavljanju su govorili Stipo Pilić, **prof.**, **Ivo Tubanović**, **Nikola Lovrinović**, **prof.** i **Mijo Saraf**, **prof.** To predstavljanje je bilo u funkciji prikazivanja žrtvoslova, ali i u funkciji podsjećanja na tragičnu sudbinu hrvatskog naroda, kojemu su upravo neki događaji iz Jajca nanijeli teška stradanja. A baš tog dana u Jajcu su manifestirali sljedbenici jugoslavenskog zločinca **Josipa Broza Tita**: koračali su pod jugoslavenskim zastavama, partizanskim crvenim zvijezdama petokrakama i trorogim kapama.



Publika na predstavljanju (I. Šimunović prvi s desna)

Neke od tih jugoslavenskih komunističkih zastava bile su vezane s aktualnom zastavom države Bosne i Hercegovine. A oni koji su tih dana prolazili kroz Travnik, mogli su se zgražati nad sličnim nasiljem: pored bajramskih transparenta i čestitki, preko ulica su bili izvješeni i transparenti kojima se podsjeća na AVNOJ i čestita «29. novembar». Neki ljudi i neki narodi kao da nikad ništa ne će naučiti! U tome je posebno značenje jajačkog predstavljanje hrvatskoga žrtvoslova...

(Ivo TUBANOVIĆ)



"Antifašistički" bal vampira

"AKO ODVOJIŠ DRAGOCJENO OD BEZVRIJEDNA, BIT ĆEŠ USTA MOJA" (Jr 15, 19).

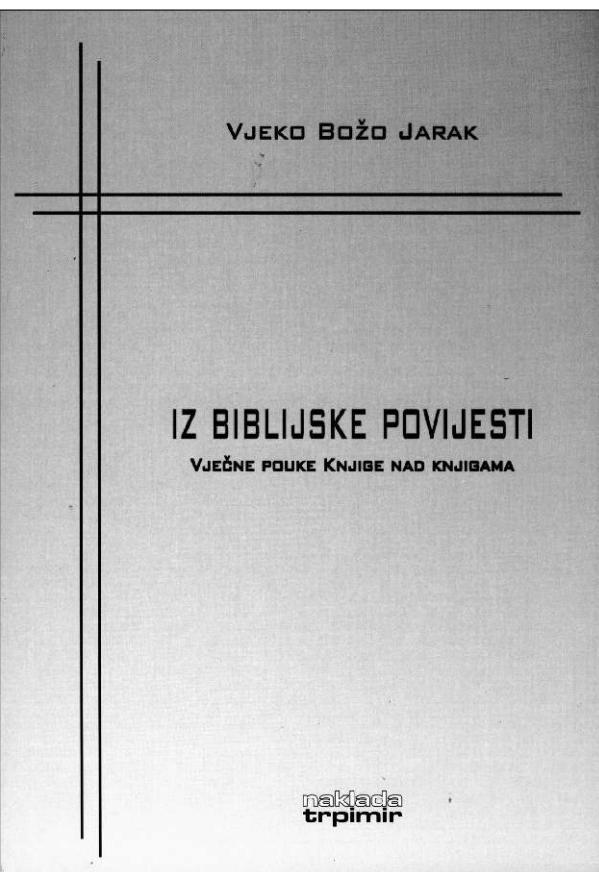
Nakon osvajanja Babilonije, Perzija je nastavila svojim vojnim prudorom i ubrzo postala veoma moćnom silom. Pripojenim narodima nametnuli su svoje poreze, ali su im ostavili slobodno unutarnje djelovanje i svestran razvoj vlastite kulture. Njihovo načelo bijaše jasno istaknuto, i u svakodnevnoj zbilji potvrđivano: velika i snažna država može biti i opstati ako svojim podložnim narodima omogući njihov izvorni sveukupni vjersko-uljudbeni život. Međutim, dodjela pune političke samostalnosti bilo kojem sastavnom, odnosno osvojenom i prisvojenom dijelu države, nekom malom narodu, nije dolazila u obzir. Čini se kako su se Židovi s time pomirili i nisu ništa osobita poduzimali u smislu obnove Davidova kraljevstva.

Pa ipak, za mnoge neočekivano, izbio je ratni vihor. Uzvitlala ga je Makedonija. Makedonci su se pojavili oko 700. godine. Bijaše to narod srođan Grcima, doselio se iz Epira i započeo tiho stvarati uzajamno jedinstvo. Početkom 4. stoljeća stvorili su zajedničku, dobro zamišljenu državu. Za razliku od drugih grčkih država, nisu se međusobno gložili, a pogotovo nisu jedni proti drugima ratovali. Bijahu pak sposobni krenuti u rat proti drugima. To je uspješno počeo ostvarivati njihov kralj Filip II. (359.-336.). On je pokorio Grčku i u Korintu utemeljio vojni savez proti Perziji, ali nije uspio krenuti u rat - pao je od urotinčkih ruku. Na prijestolju ga je naslijedio njegov mladi sin Aleksandar. Imao je svega 20 godina, ali bijaše veoma pronicljiv, spretan i odvažan. Nastavio je uporno izgrađivati vojsku, stvarati umješne i hrabre ratnike, te je 333. porazio Perziju i odmah nastavio s drugim, nepreglednim osvajanjima. Tako je zauzeo Babilon i

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

proglasio ga prijestolnicom. Prodrio je u Egipat, sagradio grad Aleksandriju koja je za vladavine Ptolomejevića postala prijestolnicom i veoma utjecajnim uljudbenim središtem. Bijaše, naime, nadaleko poznata sa svojih uljudbenih ustanova: muzeja, knjižnice (sa 700.000 svitaka!) te



Naslovica novoizlašte knjige dr. V. B. Jaraka

sa suradnje brojnih poznatih filozofa. U nju su dolazili, ostajali i držali predavanja učenjaci, umjetnici i filozofi sa svih strana.

Nu kako je Aleksandar Makedonski iznenada došao na prijestolje, tako ga je neočekivano i napustio. Razbolio se od opake groznice i naglo umro 323. godine. Vlast su preuzeли njegovi nasljednici, što

nije išlo lako! To nam uvjerljivo potvrđuje činjenica: natjecatelji za vrhovnu vlast poubijali su svu kraljevu rodbinu, među ostalima njegovu majku i suprugu. U dugim rasprama i sukobima oko toga što bi komu trebalo pripasti, iskristaliziralo se sljedeće: nakon prebacivanja s jedne na drugu stranu, Palestina je pripala nasljednicima što se nazivaju Ptolomejcima - prema Ptolomeju I.- i ostala do 200. godine. Drugi dio pripao je Seleukovićima, koji su se učvrstili na području Sire i Mezopotamije, premda su se i oni živo željeli dokopati Palestine. Nu Egipćani su se za nju izborili budući bijahu uvjereni kako je ona prva obrambena crta Egipta. Uz ova dva velika Aleksandrova nasljednika, treći vladar Kosandro, odnosno kraljevska vlast u Makedoniji, nije mogla imati odlučan utjecaj. Sukobi oko Palestine nastavljeni su sve dok, 200. godine, vladar Seleukovića Antioh III. nije uspio osvojiti Jeruzalem. Pokazivao je svoju naklonost i obećavao Židovima razne povlastice. Kao što nije perzijska, tako ni vladavina Aleksandra Velikoga, pa ni ona Ptolomejevića, nije Židovima pravila posebne teškoće. Porez su, dakako, sve jednakno ubirale. Međutim, povijesni hod išao je dalje i otvoreno pitanje Istoka i Zapada pojavilo se u izrazitijem obliku. Veze su postojale i ranije. Uzajamni utjecaji mogu se pratiti od VII. stoljeća prije Krista.

Međutim, osvajanja Aleksandra Velikoga otvorila su nove puteve i veoma osnažila nove odnose - gospodarske, znanstvene, vjersko-filozofske. San o jedinstvenom makedonsko-grčkom kraljevstvu proširenih granica bijaše postajao stvarnost. Za Aleksandrova vladanja to se očitovalo poglavito u smjeru prema Isto-

ku, a nakon njegove smrti i obrnuto: s Istoča prema Zapadu. I to svestrano, a napose u svim vrijednostima što bijahu svojstvene helenističkom shvaćanju. Kao upadan primjer može poslužiti grad Aleksandrija! Promatraljući pak zbilju u širim razmjerima, u to valja uključiti i židovsku stranu. Židovi i dalje bijahu raseljeni po cijelome onodobnom svijetu, prvenstveno u velikim gradovima. Mnogi od njih bijahu prihvatali ne samo grčki jezik nego i mnoge druge sastavnice helenističkoga svijeta. To vrijedi za sve više društvene slojeve, pa i za židovsko svećenstvo. Mnogi Židovi izvan Palestine zaboravljali su ili uopće nisu učili aramejski jezik. On doduše bijaše još uvijek veoma proširen, ali se njegova uporaba upadno smanjivala.

Viši društveni slojevi kod drugih naroda svisoka su gledali na Židove koji ljubomorno čuvahu svoje običaje i svoju predaju trudeći se kako bi istaknuli svoju samobitnost. Tu prije svega na udaru bijahu neki vjerski propisi - o prehrani, o religijskoj praksi kao što je pranje ruku ili čak post i obrezanje. Promatrano malo dublje: bijaše upadno kako se njeguje vjerski život u hramu, obredi i običaji, pri čemu se ističe pjesništvo, uključujući i pjevanje u hramu, dok se istodobno zanemaruje povijest, a donekle gubi i oština proročkih moralnih prosudbi i njihovo značenje za život vjere. Riječju: postojala je pogibao od izdvojenosti i povlačenja iz društva i zatvaranja u izdvojene zajednice, a donekle (i pogibao) isticanja izvanskih pojavnosti vjerskoga života na štetu dubinskoga unutarnjeg osvjedočenja.

Te su pojave tinjale, a na javnost su u povećanoj mjeri izbile kad je na vlast došla kraljevska loza Seleukovića. Seleukovići bijahu takoreći obožavatelji helenističkih stećevina, uključujući u te i vjerski život u njegovojo pojavnosti, kao i pitanje pristupa hramskoj riznici. Tako je vladar Seleuk IV. (187.-175.) pokušao oplijeniti hram, ali nije uspio. Među Židovima se očitovalo nezadovoljstvo, i put pobuni bijaše otvoren. Kad je na vlast došao Antioh IV. Epifan (175.-163.), ona je ubrzo i buknulla. Želeći u Jeruzalemu otvoriti školu (gimnaziju) i športsku dvoranu, povećao

je poreze i oplijenio hramsku riznicu, a kao oduševljeni pobornik helenizma, unio je u hram kip Jupitra Olimpijskoga i započeo s njegovim štovanjem. To je mogao biti izraz njegova osobnog uvjerenja, ali je otkrivalo znakove njegove sužene svijesti. Međutim, on je u svećeničkim redovima i u visokim društvenim slojevima imao svoje istomišljenike pa je mogao nesmetano provoditi svoju volju. U konačnoj odrednici, sve je to bilo u svjesnom nastojanju kako u Jeruzalemu treba izgraditi grčko, odnosno helenističko žarište što bi širilo grčki duh i potiskivalo židovsku religiju i uljudbu.

Kao upadan primjer stanja u Jeruzalemu može poslužiti i postupak nekoga Menelaosa (173.-164.). Taj nije bio iz Sadokove loze pa nije imao pravo biti svećenikom. Nu on je ponudio povišenje poreza i kupio položaj velikoga svećenika.

Kao kruna svega, u hramu je 167. godine započelo pogansko bogoslužje!

Nezadovoljstvo židovskoga naroda progovorilo je ustankom u Modinu. Pokretač mu bijaše svećenik Matatija. On je pogubio jednoga Židova i jednog pogani, promicatelja poganskoga bogoštovlja, a onda se s petoricom svojih sinova povukao u planinu. Tako je počeo Makabejski ustana (nazvan po Matatijinu sinu Judi, s nadimkom Makabej).

Matatija je naime umro već 166., a naslijedio ga je njegov sin Juda Makabej. Naslijedio je niz pobjeda i ujedno niz poraza - u jednome od njih poginuo je i Juda. Bitno obilježje Judina ratovanja bijaše prodiranje u bezdan ljudske patnje i stradanja, slabosti i spoticaja, zdvojnosti i smrti. Juda je bezuvjetno predan u Božje ruke i - dajući sve od sebe - misli kako konačan ishod ovise ipak o Bogu: "A Nebu je svejedno izvojevati spasenje s mnogima ili sa šačicom" (1 Mak 3, 18), ali je odsudno važno i osobno uvjerenje: zbog čega se netko odlučuje za jednu ili za drugu stranu. "Ovi izlaze na nas u premoći drskosti i bezakonja, da istrijebe nas i naše žene i djecu našu, i da nas oplijene, a mi vojujemo za goli život i za svoje svete uredbe" (1 Mak 3, 20-21).

Bez jasno izabrana stava nema nikakve nade u pobjedu; pokušavali su to ljudi željni osobne slave, ali nisu uspjeli: "... nisu slušali Judu i njegovu braću, nego mišljahu da će se istaknuti hrabrošću. Ali, eto, nisu bili od koljena onih ljudi od kojih je dolazio spas Izraelu" (1 Mak 5, 61-62). Juda je s istančanim osjećajem za raspoloženje naroda usmjeravao svoje pothvate kako bi što prije oslobođio Jeruzalem. To mu je pošlo za rukom, i on je 164. godine sa svojom vojskom ušao u Jeruzalem, očistio i iznovice dao posvetiti hram. Bičaše to svečan blagdan što se u židovstvu nastavio slaviti svake godine. Unatoč svojim pobjedama, Juda bijaše svjestan neprijateljskoga okružja. Tražio je prijatelje, i pokušao ih naći u Rimljanim, ali je prije uspješno dovršena pothvata poginuo u borbi sa Sirijcima nakon šest godina mukotrpna ratovanja.

Judu je naslijedio njegov brat Jonatan. On je nastojao umješnim potezima nastaviti Judinu namisao kako u svim prigodama treba tražiti političko rješenje ne bi li se izbjeglo ratovanje s premoćnim protivnikom. U tim nastojanjima imao je vrlo uspjelih poteza te je konačno - uz suglasnost sirijske vlasti - preuzeo i naslov i službu velikoga svećenika u narodu. To je svakako ojačalo njegov položaj u narodu i u međunarodnim poslovima, ali je izazvalo veliko nezadovoljstvo u krugovima Židova koji bijahu otvoreni protivnici spašanja duhovne i političke vlasti u jednoj osobi. Njima ne bijaše prihvatljiva ni sama pomisao kako bi svećenik, pogotovu veliki svećenik, obnašao istodobno i političku vlast i služio se prisilom, odnosno bavio se ratnim poslovima. Nu Jonatan je u tome video mogućnost osnaženja svoga položaja. U susret mu bijaše izišao natjecatelj za kraljevsko mjesto Aleksandar Balas, tvrdeći za se kako je sin kralja Antioha IV. Ta mu zamisao nije upjela. Kraljem je postao sin kralja Demetrija I., a Balas bijaše ubijen. Razmišljajući dalje o jačanju svoga položaja, Jonatan se u političkim trzavicama nešto kasnije pridružio Antiohu VI. proti Demetriju II., ali je bio uhićen na prijevaru i ubijen.

Njegovo mjesto zauzeo je njegov brat Šimun (143.-135.). Naslijedio je državu

što bijaše donekle učvršćena unutra i prema vani. Šimun je razvio vrlo snažnu djelatnost u odnosu prema drugim narodima, a uspio je steći i službu velikoga svećenika uz pristanak židovske sinagoge, što praktički znači voljom narodnih predstavnika, i što je nedvojbeno pridonijelo jačanju njegova ugleda. U suradnji s kraljem Demetrijem II. dobio je oprost od poreza za cijelu Judeju i povlačenje sirojske vojske i svojih protivnika što bijahu utaboreni u Akri, dijelu Jeruzalema. Spretnim potezima preuzeo je Jafu i dobio izlaz na more. Osvojio je i grad Gezer, važno prometno mjesto i zbog toga veoma značajno, posebice prijeporno u doba Makabejskih sukoba.

Šimun je posvetio pozornost i jačanju svoje vlasti unutra. Najprije je za se pridobivao pučanstvo, a trudio se kako bi im predstavio i jačanje graničnih predjela. Tako je poslao vojnu postrojbu u Gazu kako bi pokazao budnost države na važnim mjestima. Pojedine javne poteze činio je odista javno: uz stanovito sudjelovanje naroda na veoma svečan način, posebice uz izuzetno pripremljeno pjevanje.

Zoran izraz Šimunova nastojanja svakako je svećano pisanje u državnim povijesama! Glasilo je: "Prve godine istaknuto tega vrhovnog svećenika, židovskog vojskovođe i glavara Šimuna" (1 Mak 13, 41-42).

Sirijski je vladar Antioh VI. uviđao kako jačanje židovske države može biti pogibeljno za njegovu državu, pa mijenja svoj odnos prema Šimunu. Njegovo je držanje vidljivo iz pisma što ga je uputio Šimunu: "Vi držite u svojoj vlasti Jopu, Gezer i jeruzalemsku Tvrđu, gradove moja kraljevstva ... vratite gradove koje ste osvojili ..." (1 Mak 15, 28). Šimun je odgovorio: "Mi nikako nismo oteli tuđu zemlju niti smo zavladali tuđim dobrima, nego je to baština naših otaca: naši su je neprijatelji nepravedno stanovito vrijeme posjedovali" (1 Mak 15, 33).

Šimunov izuzetan ponos bijahu njegovi sinovi. Dvojici najstarijih, Judi i Ivanu, reče jednoga dana: "Moja braća i ja, i moj očinski dom, vojevali smo protiv Izraelovih neprijatelja od mladosti do današnjeg dana, i uspjeli smo više puta izbaviti Izra-

ela. Sad sam ja ostario, a vi ste se po Milosti dohvatali snage: stanite, dakle, na moje mjesto i na mjesto moga brata! Idite i borite se za naš narod, i nebeska pomoć neka bude s vama" (1 Mak 16, 2-3)!

Reklo bi se: to je nedvojbeno lijep završetak jednoga vojskovođe i državnika! Međutim, nije bilo tako.

Dok je Šimun bio zauzet državnim poslovima, nisu mirovali ni njegovi neistomišljenici i protivnici. Neki su od njih, kako je već istaknuto, mislili na se, na svoj probitak i na svoju proslavu. Tako je bilo i ovdje. Njima nije bilo stalo ni do velikih Šimunovih zasluga za narod, ni do izuzetna priznanja što mu ga bijaše dodijelila velika skupština svećenika, narodnih knezova i zemaljskih starješina i pritom zaključila: "... neka im Šimun bude vođa i veliki svećenik dovjeka, dok ne ustane vjerodostojan prorok" (1 Mak 14, 41). Jedan od onih što bijahu mislili samo na se, Šimunov zet Ptolomej, upravitelj Jerihona, na prijevaru je domamio Šimuna i pogubio i njega i njegovu dvojicu sinova. Za njega i njemu slične vrijedi izreka što je Biblija pripisuje Bogu: "Oni ne odvajaju dragocjeno od bezvrijedna" i zbog toga ne mogu biti "usta Božja", ne mogu biti nositelji Božje poruke.

Uz tu prosudbu treba nešto reći i o usvajanju helenizma te - u ovome slučaju - o isticanju odvojenosti službe velikoga svećenika i one državnoga poglavara. Zajedno s time ide i oštri proročki prosvjed proti licemjerju što se provodi u svećeničkoj službi. Helenizam je vrlo širok i sadržajan pojam. Ono što je u njemu najljepše i najvrjednije, zacijelo je grčka mudrost što ima vrijedne dodirnice s naukom biblijskih proroka, pa ti tekstovi potiču, a ne zanemaruju prouku proročkih svjedočanstava, što se u onodobnome židovstvu zanemarivalo. Za jedne i za druge, to će reći za protivnike ujedinjenja velikosvećeničke službe i one državnoga poglavara u istoj osobi kao i za onodobne pobornike helenizma, treba s punim pravom ustvrditi: ni oni ne mogu biti Božja usta i svjedočiti Božju životadaju poruku - ni pojedincima ni narodu u cjelini!•

Hercegovačka franjevačka provincija nikada nije prestala tragati za svjedočenjima o okolnostima pogubljenja i posmrtnim ostacima svojih 66 pobijenih članova. Činila je to i u komunističko vrijeme, pa makar noću pred nosom milicije, kao što je bilo u slučaju fra Maksimilijana Jurčića. Zahvaljujući tome u posljednje vrijeme identificirana su četvorica hercegovačkih franjevaca. Najprije je identificiran fra Melhior Prlić (30. prosinca 2005.), nakon njega identificirani su fra Zdenko Zubac (27. listopada 2006.) i fra Julijan Kožul (15. siječnja 2007.). Posljednji identificirani je fra Maksimilijan Jurčić (27. travnja 2009.).

Svakako treba spomenuti da su sve nabrojane identifikacije obavili prof. dr. Marija Definis-Gojanović, dr. Davorka Sutlović i njihovi suradnici s Odjela za patologiju i sudsku medicinu KBC Split (Patologija). Postupak identifikacije prve trojice pobijenih hercegovačkih franjevaca oni su obradili u stručnom članku i objavili u poznatom stručnom časopisu *Croatian medical journal*, a i u knjizi *Tragom ubijenih hercegovačkih franjevaca* koju je uredio fra Ante Marić. Članak je pobrao najviše stručne ocjene i ušao kao nastavno gradivo Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu. Inače, identifikacija fra Melhiora Prlića (30. prosinca 2005.) prva je identifikacija Patologije u Splitu (i još više, na području država nastalih nakon raspada bivše Jugoslavije) posmrtnih ostataka nekoga iz vremena II. svjetskog rata te je to početak današnjeg studija forenzike na Sveučilištu u Splitu.

Fra Maksimilijana Jurčića komunisti su ubili s još petoricom, najvjerojatnije civila. Po trojicu su ih pokopali u dvije škrape, na lokaciji Belića gumno, lijevo i desno od puta koji vodi prema vrgoraćkom polju. Vrgorčani su čuvali uspomenu na njihovo pogubljenje i zahvaljujući živoj svjedokinja Mandi Erceg, koja je to prenijela i na svoje potomstvo, uspjelo se doći do mjesta gdje bi vrijedilo početi istraživati njihova posljednja počivališta. Vlasnici zemljišta nisu imali ništa protiv, pa su radovi započeli 11. listopada 2008. U ime Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« (Vicepostulatura), na čijem je čelu vicepostulator fra Miljenko Stojić, vodio ih je član povjerenstva Vicepostulature za istraživanje i prikupljanje građe fra A. Marić, koji je inače vodio i iskapanje drugih pogubljenih franjevaca. Kao predstavnik

POKOPANI OSTATCI JOŠ JEDNOGA UBIJENOGLA HERCEGOVACKOG FRANJEVCA

Patologije u Splitu stručni dio otkapanja vodila je prof. dr. M. Definis-Gojanović. Pomagao je i arheolog **Tihomir Glavaš**. Svojim sudjelovanjem u otkapanju dopriņijeli su i mjesni župnik **fra Petar Vrljičak**, gradonačelnik i saborski zastupnik **Boris Matković**, načelnik policijske postaje **Ivan Kalajžić** te istražni sudac Županijskog suda u Splitu **Stanko Grbavac**. O svemu je opširno izvijestio portal Vicepostulature www.pobijeni.info.



Fra Maksimilijan Jurčić

Nakon što su 17. listopada završeni radovi tijela su prenesena na Patologiju u Split. Budući da su kosti bile previše trošne, postupak identifikacije zahtijevao je mnogo više vremena nego inače.

Fra Maksimilijan je rođen 8. listopada 1913. u Ružićima. Roditelji su mu Jozo i Matija r. Čorluka. Pučku školu završio je u rodnom selu 1921.–1925. Nakon toga do 1935. pohađa Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu. U Mostaru završava 3 godine bogoslovnih studija (1935.–1938.). Posljednje dvije godine (1938.–1940.) fra Maksimilijan završava u Rimu na Antonianumu. Franjevački habit obukao je 29. lipnja 1932. na Humcu. Vječne zavjete položio je 2. srpnja 1936. u Mostaru, a za svećenika ga je u Mostaru zaredio biskup **fra Alojzije Mišić** 2. srpnja 1936. Prva župa na kojoj je kratko službovao (1. srpnja – 19. listopada 1941.) bila je Blizanci (danasa Gradina). Nakon toga premješten je u Goricu, iako su župljeni iz Blizanaca pismeno tražili da i dalje ostane kod njih. Posebno im se, naime, svidio njegov rad s 450 članova

Društva sv. Ante i oko 50 članova pjevačkog zboru. U Gorici je također vodio Društvo sv. Ante, bio kateheta u mjesnoj školi i župni vikar. Tu ostaje do srpnja 1943., a onda je premješten na Humac gdje je službovao kao župni vikar, vjeroučitelj u školi sestara milosrdnica, voditelj Mladeži sv. Ante. Kasnije dobiva i službe drugog meštara novaka i ceremonijera.

Nakon što je franjevački samostan na Humcu u kolovozu 1944. oštećen u angloameričkom bombardiranju, novaci su se s meštrima preselili u Veljake. U listopadu 1944. ponovno se vraća na Humac. Ubrzo su ga komunisti uhitili i затvorili u Ijubušku tamnicu zajedno s mnoštvom svijeta. U svom paničnom bijegu pred protuudarom branitelja Širokog Brijega 28. siječnja 1945. fra Maksimilijana i još 40-ak civila odvode u Vrgorac i tu ih strijeljavaju. Fra Maksimilijan tako završava ovozemne dane u 32. godini života. **Fra Janko Bubalo** u svojoj knjizi *Apokaliptični dani* (str. 132.) svjedoči da je njemu i ostalima prije pogubljenja skupno održenje grijeha udijelio **fra Serafin Dodig**.

Donesena je odluka da se posmrtni ostaci fra Maksimilijana Jurčića pokopaju u samostanskoj crkvi na Širokom Brijegu, a ostaci do sada neidentificiranih civila na mjesnom groblju u Vrgorcu. Naime, Uprava provincije, u dogovoru s Vicepostulaturom, odlučila je da Kapitul na rogožinama, dan okupljanja cijele Provincije na Širokom Brijegu, a koji se po tradiciji i odredbi Provincijskih statuta slavi 29. studenoga, o svetkovini Svih svetih Franjevačkoga reda, bude ujedno i dan ukopa fra Maksimilijanovih zemnih ostataka. Lijes je prevezen iz Vrgorca u samostan na Širokom Brijegu nakon svete mise slavljenje za petoricu nepoznatih stradalnika, pronađenih skupa s fra Maksimilijanom. Na konu što je bio izložen u crkvi na Brijegu, kratku meditaciju o zrnu i povratku izrekao je **fra Josip Vlašić**, koji je ujedno bio i ceremonijer slavlja. Zatim je

Lucija Hrstić otpjevala svoju pjesmu *Sveti pastiri*, posvećenu pobijenim fratrima. Nakon pjesme uslijedila je video prezentacija, za koju je tekst napisao fra Ante Marić, o fra Maksimilijanovu životu prikazana na

velikom platnu, tako da su je mogli vidjeti svi nazočni u prepunoj crkvi na Brijegu. Nakon prezentacije započelo je misno slavlje koje je predslavio provincijal **fra Ivan Sesar**, u koncelebraciji sa splitskim provincijalom **fra Željkom Tolićem**, gvardijanom **fra Branimirovom**, vicepostulatom fra Mićom, vrgoračkim župnikom fra Petrom Vrljičkom, te ostalim svećenicima: bilo je 70 koncelebranata.

Na misi je nazočila i fra Maksimilijanova sestra, te bliža i dalja rodbina. Provincijal je u propovijedi istaknuo da se Provincija nikada nije prestala zanimati za svoju nevinu pobijenu braću, te da nas nije okupila mržnja ni želja za osvetom, nego vjera u uskrsnuće i želja za istinom, te fra Maksimilijanov povratak na Brijeg, na kojem je činio svoje prve fratarske korake, među ostalu pobijenu braću sahranjenu u crkvi. Molitve vjernika izrekli su novaci. Na kraju euharistijskog slavlja nazočnima se obratio vicepostulator fra Miljenko Mića Stojić, izrekavši riječi zahvale svima koji su pomagali da se pronađu naši pobijeni fratri, te pozvao sve koji nešto znaju o preostalim pobijenim fratrima što im se ne zna za grob, da se javi u Vicepostulaturu. Svoju riječ uputili su i splitski provincijal fra Željko i gvardijan fra Branimir koji je zahvalio svima što su ispratili svoga fratra do njegova posljednjeg počivališta. Nakon svete mise odmah je uslijedio i obred sprovoda koji je predvodio provincijal. Lijes s fra Maksimilijanovim ostacima do grobnice je ponio **fra Hadrijan Sivrić**, koji ga je i osobno poznavao. Nakon posljednjih molitava kod groba i polaganja lijesa, crkvom je odjeknula *Kraljice neba*. (S. M.)



Vrgorački mučenici - šest sandučića s posmrtnim ostacima. Lijes fra M. Jurčića u sredini, pokriven hrvatskom zastavom i svećeničkom stolom

SPOMENIK POBUNI PROTIV HRVATSKE U SRBU 1941.

– PROSVJEDNO PISMO –

Potaknut vijestima o znatnim sredstvima koje Republika Hrvatska izdvaja za obnovu spomenika u Srbu – spomenika pobuni protiv onodobne hrvatske države, koja je započela u srpnju 1941. pokoljem civila – gospodin Željko Tomašević iz Zagreba uputio je 26. studenoga 2009. otvoreno prosvjedno pismo nizu hrvatskih državnih tijela (ali, začudo, i «Njegovoj Ekselenciji Paulu Vandorenu, šefu misije Delegacije Europske komisije u Republici Hrvatskoj», ne naznačujući zašto bi ona već sada, dok i formalno nismo podvrgnuti Bruxellesu, bila mjerodavna za opravljanje bilo kakvih poslova koji se hrvatske države tiču?). Objavljujemo to pismo bez ikakvih – čak i pravopisnih – intervencija, kao dokument jednoga nejunačkog vremena. Ispušteni su samo dijelovi u kojima se citiraju pravne norme. U međuvremenu su pismo supotpisali mnogi pojedinci, a potpisivanje se nastavlja.

U tom je kontekstu zanimljivo spomenuti da su 11. prosinca 2009. Ante Beljo i Cika Mikolčić, članovi Građanske Inicijative „Krug za TRG“, pred ulazom u Hrvatski sabor svim saborskim zastupnicima dijelili Beljinu brošuru „Četnička pobuna i zločin u istočnoj Lici i jugozapadnoj Bosni 27. srpnja 1941. i hrvatske žrtve“, predstavljenu dva dana ranije na konferenciji za novinstvo spomenute građanske inicijative u Europskom domu u Zagrebu. Prema svjedočenju gospođe Mikolčić, jedini saborski zastupnik koji je odbio primiti brošuru bio je Zoran Milanović, koji je – kao i Vesna Pusić – vlastitim sudjelovanjem znao uveličati srbsku proslavu. Milanović je brošuru odbio, uz riječi: „Ne trebam to, to nisu bili četnici, ja znam!“ Ostale implikacije pobune iz Srbia Milanovića ne zanimaju.

*

Prosvjedno pismo

zbog protucivilizacijskog čina Vlade Republike Hrvatske počinjenog odobrenjem obnove spomenika četničkom fašističkom zločinu genocidnih razmjera započetom od četničke rulje u Srbu 27. srpnja 1941., i nezakonitosti Rješenja

Vlade Republike Hrvatske o izdvajaju novčanih sredstava na teret Proračunske zaлиhe Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. u svrhu financiranja obnove spomenika u Srbu.

Obrazloženje:

Potaknut vijestima koje se šire u hrvatskoj i inozemnoj javnosti o obnovi i državnom financiranju obnove spomenika u Srbu, na koju obnovu i financiranje da je Vlada Republike Hrvatske pristala na ultimativni zahtjev potpredsjednika Vlade Slobodana Uzelca koji da je time uvjetovao ostanak stranke SSDS u vlada-

luku o obnovi i financiranju spomenika tom tobožnjem "antifašističkom ustanku" u Srbu?

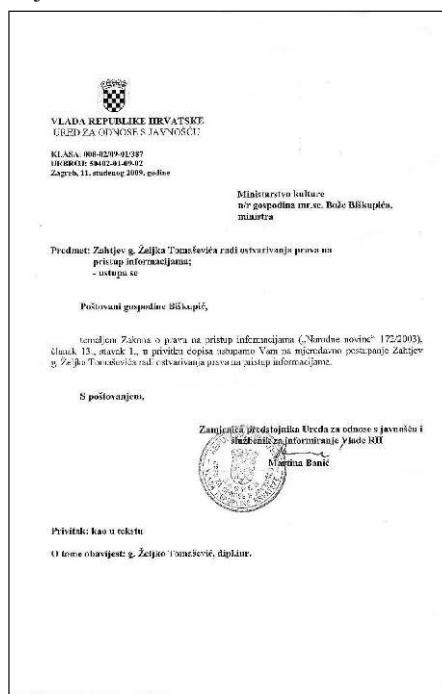
3. Kolika su finansijska sredstva u ukupnom iznosu i po stawkama odobrena u svrhu obnove i ponovnog otkrivanja spomenika „ustanku“ u Srbu i sa koje stavke Državnog proračuna za 2009. ili 2010. godinu?

Umjesto konkretnog odgovora Vlade RH o svom aktu kojim je odlučila obnoviti i financirati obnovu spomenika, Vlada Republike Hrvatske svojim me dopisom Klasa:008-02/09-01/387, Urbroj: 50402-01-09-02 od 11. studenog 2009. obavijestila, da je zahtjev proslijedila Ministarstvu kulture uz sljedeći tekst:

Poštovani gospodine Biškupić, temeljem Zakona o pravu na pristup informacijama („Narodne novine“ 172/2003), članak 13., stavak 1., u privitku dopisa uputamo Vam na mjerodavno postupanje zahtjev g. Željka Tomaševića radi ostvarivanja prava na pristup informacijama. S poštovanjem, Zamjenica predstojnika ureda za odnose s javnošću i službenik za informiranje Vlade RH Martina Banić. (Dopis Vlade RH dostavlja se i u privitku ovog Prosvjednog pisma).

Dopisom Ministarstva kulture Republike Hrvatske Klasa: 008-01/09-01/0014, Urbroj: 532-02-01/1-09-02 od 17. studenog 2009., a zaprimljenim 25. studenog 2009., obavijesten sam sljedeće:

Poštovani, temeljem Vašeg zahtjeva za ostvarivanjem prava na pristup informacijama, i postavljenih pitanja dajemo sljedeći odgovor: Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 19. prosinca 2008. godine donijela rješenje o odobrenju sredstava na teret Proračunske zaлиhe Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. godinu. Na teret posebnog dijela Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. godinu (Narodne novine, broj 28/2008 i 82/2008), Razdjela 025 – Ministarstvo financija, Glave 02506 Ministarstvo financija – ostali izdaci države, Aktivnosti 539019 – Proračunska zašta, računa 3851 – Nepredviđeni rashodi do visine proračunske pričuve, odobrava se Hrvatskom restauratorskom zavodu u Zagrebu, iznos od 1.000.000,00 kuna, za



jućoj koaliciji, a pozivom na odredbe Zakona o pravu na pristup informacijama, Vladi Republike Hrvatske sam 4. studenog 2009. postavio sljedeći upit:

1. Na kojoj je sjednici Vlade Republike Hrvatske od strane potpredsjednika Vlade Republike Hrvatske Slobodana Uzelca odnosno SSDS-a podnijet (po našem mišljenju kažnivi i za svaku javnu moralnu osudu) prijedlog odnosno zahtjev za dočinjenjem Odluke o obnovi i financiranju obnove spomenika tobožnjem "antifašističkom ustanku naroda Like" u Srbu 27. srpnja 1941. godine?

2. Na kojoj Sjednici je Vlada Republike Hrvatske usvojila prijedlog i donijela Od-

obnovu spomenika u Srbu. S poštovanjem, Državni tajnik Zoran Šikić (preslik u privitku).

Iz postupanja Vlade Republike Hrvatske koja je kao prvonadležna o svom aktu izbjegla izravno dati točan odgovor u zakonskom roku od 15 dana (Zakon o pravu na pristup informacijama) te citiranog odgovora Ministarstva kulture RH, očevidno je da je Vlada Republike Hrvatske pri donošenju akta o pristanku na obnovu i finansiranju iz Državnog proračuna postupala nezakonito, slijedom čega se u njezinom postupanju ostvaruju sva bitna obilježja kvalificiranog kaznenog djela, zbog čega se ovaj dopis dostavlja na nadležno razmatranje i postupanje i Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, Državnom uredu za reviziju te Pučkom pravobranitelju Republike Hrvatske, budući se ovdje raspolaze sredstvima poreznih obveznika. (...)

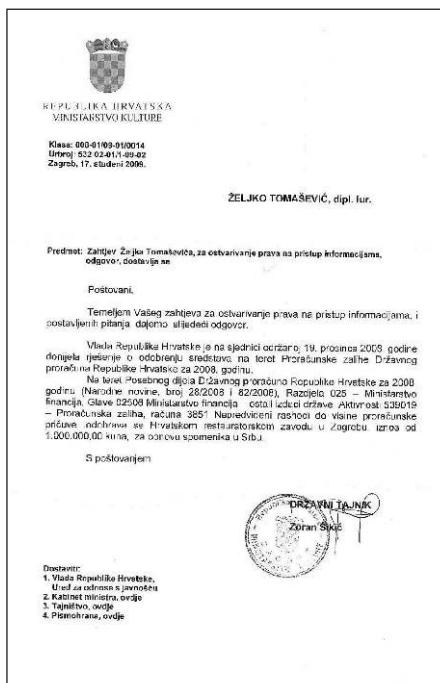
Prema citiranim odgovoru Ministarstva kulture Republike Hrvatske, očevidno je i da je Vlada nezakonito odobrila novčana sredstva za obnovu spomenika u Srbu na teret Proračunske zalihe Državnog proračuna RH za 2008., budući je odredbama Zakona o proračunu (NN, broj 96/03, 87/08) jasno određeno za što se isključivo smiju koristiti sredstva Proračunske zalihe. (...) Nadalje, Zakonom o izvršavanju državnog proračuna za 2008. godinu (N.N. broj 28/08, 82/08), odredbom članka 8., određen je iznos planiranih sredstava i iznos dopustivog raspoređivanja proračunskom zalihom. (...)

Iz citiranih odredbi Zakona o proračunu i Zakona o izvršavanju Državnog proračuna RH za 2008. godinu, očevidno je da je Vlada RH, sredstva Proračunske zaлиhe nezakonito prenijenila za svrhu potpuno drugačiju od Zakonom striktno određene, i još k tome u iznosu koji znatno nadilazi Zakonom dopušteni iznos raspolažanja (Predsjednik Vlade do 500.000,00 kuna, ministar financija do 100.000,00 kuna!).

Međutim, ovim se prosvjednim pismom nadležnim tijelima Republike Hrvatske i drugim primateljima pisma ne ukazuje samo na navedeno nezakonito, proizvoljno te stoga nesporno kažnjivo odlučivanje Vlade Republike Hrvatske, očevidno usmjereni u cilju javnog zatajenja odluke o odobrenju obnove i uvjetima i načinu finansiranja obnove spomenika u Srbu, a koje zatajenje ne bi u tolikom stupnju moglo biti moguće, u slučaju zakonitog odlučivanja Odlukom Vlade RH koja

podliježe javnoj objavi te tako postaje dostupna javnosti. Ova je istinita činjenica na žalost potvrđena i postupanjem Vlade RH povodom postavljenih upita o obnovi spomenika u Srbu o kojima Vlada RH svojim dopisom od 11. studenog 2009., nije željela izravno odgovoriti?!

Ovim se prosjednjim pismom prije svega ukazuje, kako tijelima Republike Hrvatske tako i međunarodnoj zajednici čijim će nadležnim tijelima biti dostavljeno (UN, EU), da je Vlada Republike Hrvatske pristankom na obnovu spomenika ustanku u Srbu 27. srpnja 1941. i dodjeljivanjem novčanih sredstava iz Državnog proračuna u tu namjeru, počinila



nedopustivi te od hrvatskog društva i svjetske zajednice civiliziranih naroda neprihvatljiv protucivilizacijskog čin obnove spomenika genocidnom četničkom zločinu započetom u Srbu 27. srpnja 1941. i okončanom potpunim istrebljenjem, potpunim „etničkim čišćenjem“ svega nepravoslavnog puka istočne Like i jugozapadne Bosne i zatiranjem zemljишnih međa i knjiga njihove privatne imovine!

Budući Vladi RH takva genocidna narav „ustanka“ u Srbu nije i ne smije biti nepoznata, ovakav civilizacijski sramotan i nedopustiv, kažnjiv čin Vlade RH, razlog je i „tajnovitosti“ postupanja Vlade RH.

Nadnevka 27. srpnja 1941. u mjestu Srb
u Lici nije došlo do bilo kakvog antifašističkog ustanka ugroženog srpskog (pravoslavnog) puka protiv bilo kojih naoružanih vojnih ili redarstvenih postrojbi

Nezavisne Države Hrvatske, niti protiv okupatorskih talijanskih vojnih postrojbi, niti protiv oružanih postrojbi bilo koje druge države članice tzv. „Sila osovine“. Tog je zlosretnog 27. srpnja 1941., započeo pokolj svega nepravoslavnog (nesrpskog) puka istočne Like i jugozapadne Bosne (katolika i muslimana), organiziran od pripadnika četničkog pokreta **Draže Mihailovića**, a u čijim su redovima u to vrijeme uistinu bili i vodeći srpski komunisti iz tog područja. Citat jednog od sudsionika i organizatora pobune **Gojka Polovine** (Svedočenje, Prva godina ustanka u Lici, Beograd, 1988., str. 340. I 342.): „*Za nepun sat Boričevac je bio u plamenu... ostaje činjenica da je u masi nebrodara tog momenta u pljački i paljenju učestvovao i znatan broj boraca, od kojih su neki poslije toga bili sjajni ne samo partizanski borci nego politički i vojni rukovodioci, komandiri, komandanti. Nikad nisam niti hoću javno pomenuti njihova imena.*“.

Toga zlosretnog 27. srpnja 1941., nisu „ustali“ narodi Like, Hrvati, Srbi i drugi narodi Like, gospodo iz Vlade RH, kako se to zločinački podlo pokušava iskazati nazivom spomenika „spomenik ustanku naroda Like“!, već su tog dana, uistinu sotonskom mržnjom prema hrvatskom narodu i svakoj hrvatskoj državi ispunjeni, monstruoznim zločinom „ustali“ jedino srpski četnici, a protiv svekolikog hrvatskog civilnog puka toga kraja, smjerajući istrebljenje hrvatskog naroda u cjelini te protiv postojanja i obstanka bilo kakve hrvatske države!

Pokolj koji se nakon jugosrbske hegemonističke povijesne torture od 1945. do 1995., njoj unatoč i danas ponovno pokušava podvesti pod „antifašistički ustanač“, započeo je, gospodo iz Vlade RH, postavljanjem balvana na prugu (jednako dakle kao i 1990.!) i zaustavljanjem vlaka s civilima hodočasnima muževima, ženama, djecom, starcima, svećenikom, te oružanim napadom na te nenaoružane hodočasnike koji su od svega „oružja“ imali samo krunice i molitvenike, a zajedno su sa svojim župnikom Waldemarom Maximilianom Nestorom, svi pobijeni i bačeni u jamu Golubinjaču i tako postali prve žrtve tog četničkog „antifašističkog“ pokolja (tako svjedoči partizan **Stivo Babić** u knjizi „Drvar 1941-1945 – Sjećanje učesnika“, Drvar, 1972., II. sv., str. 207.-208.: „...grupa Damjana Zeljkovića je na svoju ruku povela sve putnike ka Golubinjači i sve ih, bez ićiđeg odob-

renja, postrijeljala.“). A, primjerice, tamošnjeg katoličkog župnika Gospodnetića rodom s Brača, „uhitili su 27. srpnja 1941. u 10 sati, sazvali zbor Srba ispred katoličke Crkve Sv. Ilike. Nabili mu na leđa magareći samar i jašili ga i to ispred njegove majke. Naložili su veliku vatrnu. Nabili ga na ražanj i pekli, te između ostaloga uz silnu kriku i viku pjevali...“ (Ante Mile Krvavica, „Svjedok sam četničkih zločina u Grahovu...“ Nedjeljna Dalmacija, 10. 08. 1995. str. 15).

Ovim prosvjednim pismom nije moguće, ali ni potrebno bilo kome navoditi sve činjenično utvrđene zločine i potvrđene organizatore i sudionike tog četničkog fašističkog, a ne antifašističkog ustanka u Srbu 27. srpnja 1991., budući za to postoji dovoljno dostupnih povijesnih izvora, a da se ne prigovori bilo čijoj pristranosti, i svjedočenja Titovih generala i „narodnih heroja“ o toj srpskoj pobuni. Svakako nije samo za napomenuti, već uistinu za iz svega glasa vrnisnuti, da jama Golubnjača, pa jama u Dabinu vrhu kod Brotnja kod koje je poklan i u jamu bačen cijeli rod Ivezića (do tada je u tom selu živjelo je oko 70 obitelji Ivezića!), kao niti druge brojne kraške jame tog i drugih područja (do sada je popisano oko 1300 jama i masovnih grobišta!), jame pune nevinih civila mučenika, te duboke jame-grobnice djece, žena, mladića, očeva i staraca, žrtava mučkog četničkog pokolja ili „antifašističkog ustanka“, koji bi se po stranci SDSS, ali na žalost i po sramotnoj, nezakonitoj i kao takvoj, kažnjivoj rješidbi Vlade RH, nečuveno trebalo slaviti i častiti monumentalnim spomenikom, još do danas nisu istražene, jer ove su žrtve trenutnim političkim strukturama očevidno nedostojne spomena, a kamoli novčanih sredstava iz Državnog proračuna!. Ne samo da dostojanstvom svakog civiliziranog naroda i čovjeka, Vlada RH ne istražuju takva masovna grobišta te dostoanstveno pokapa posmrte ostatek žrtava i žrtvama podiže dostoanstvene spomenike, nego kako vidimo, Vlada RH nečuveno, za civiliziran i demokratski svijet sablažnjivo, odlučuje i financira podizanje spomenika njihovim zločincima!

Ukazujući i uvažavajući nesporne povijesne činjenice potvrđene vjerodostojnim pisanim dokumentima, da je samo s područja istočne Like južno od Udbine, u potpunosti istrijebljeno oko 21.000 Hrvata katolika, da su njihova sela i Crkve gotovo do temelja uništeni, zemljишne međe preorane, a zemljишne knjige uništene

(spaljene) u cilju zatiranja svakog traga njihova življenja na tom prostoru i njihova mogućeg kasnijeg povratak, što sve rezultira ne vraćanjem im njihove imovine do današnjeg dana i nemogućnošću povratka potomaka tih sasvim nevinih i izbjeglištvom srećom spašenih žrtava na svoja ognjišta, četnički ustanak u Srbu 27. srpnja 1941. uistinu je zločin genocidnih razmjera, čina i naravi.

Stoga najsnažnije, iz dubine duše prosvjedujem, držeći da je s gledišta očuvanja i promicanja sveopće prihvaćenih civilizacijskih vrijednosti koje živi i želi živjeti i promicati današnja svjetska zajednica naroda, a koje nadam se i želim u to vjerovati, jednakoj tako žele promicati i



Milanović i Pupovac u Srbu 2008., u drugom planu I. Antičević-Marinović i J. Radoš

hrvatske državne strukture u Europskoj zajednici naroda, vrijednosti utemeljenih na jasno usvojenim i snažno čuvanim prirodnim ljudskim pravima poput prava na sam život, slobodu i privatnu imovinu, kao i jasnu zabranu i osudu svakog nede-mokratskog sustava ili snaga i veličanja bilo kojeg mirnodopskog ili ratnog zločina protiv čovječnosti, podizanje spomenika tobožnjem „antifašističkom“ ustanku, a uistinu četničkoj agresiji koju su 27. 7. 1941. započele četničke barbarske horde (uz neskrivene prema hrvatskom narodu teritorijalno jasne simpatije i oružničku potporu talijanskih fašista) zvijerskim pokoljem vjernika hodočasnika i njihovih svećenika, a okončale mučkim istrjebljenjem svekolikog do tada živućeg nesprskog puka na tom području te pljačkom i

otimanjem im njihove imovine do današnjeg dana, duboko anticivilizacijski čin Vlade Republike Hrvatske, čin za svaku domaću i inozemnu osudu!

Hrvatsko društvo kao nesporno drevni baštinik najviših europskih i svjetskih uljudbenih vrijednosti i dosega, a posebno i kao skor i dionik i baštinik takvih najviših društvenih vrijednosti Europske zajednice naroda, ne može i ne smije biti talac obstanka na vlasti bilo koje političke stranke ili vladajuće koalicije u Republici Hrvatskoj, ako joj se takav obstanak uvjetuje nedopustivim protučovječnim, protucivilizacijskim, kako domaćim tako i međunarodnim pravom kažnjivim, ultimativnim uvjetom bilo kojeg koaličijskog partnera, a u ovom slučaju stranke SDSS.

Stoga se ovo prosvjedno pismo dostavlja i nadležnim tijelima EU i UN-a, a od Vlade Republike Hrvatske se traži, da žurno razmotri povijesne činjenice glede četničke agresije u Srbu 27. srpnja 1941. (osnivanjem nepristranog povjerenstva povjesničara) te donese odluku o povlačenju odobrenih novčanih sredstava odobrenih iz Državnog proračuna i zabranji obnovu spomenika u Srbu, kako nakon Republike Srbije i Republika Hrvatska ne bi obnovom ovog spomenika službeno rehabilitirala četništvo i četnički pokret Draže Mihailovića kao antifašistički pokret, a sav svoj prestrašno mučenički pobijeni nevini civilni puk istočne Like i jugozapadne Bosne proglašila fašistima.

Obnovom spomenika u Srbu, toliki bi mučenički pobijeni, nevini i nenaoružani pravednici iz ljeta 1941. bili oglašeni fašistima, a njihovi ubojice, mrzitelji sotinskih čudi, nagona i nedjela antifašistima, a hrvatskom bi se narodu i svakoj hrvatskoj državi, slikovito rečeno zabio ne „nož u leđa“ nego „nož u srce“, jer ako se dopusti da hrvatski civil, nenaoružan seljak, žena, dijete, starac, suprug ili mlađi iz 1941. postane fašist, onda je svaka dosadašnja ali i buduća agresija na hrvatski narod i hrvatsku državu ili sam spomen njezina postojanja dopuštena. Upravo tako su se takvi „srbski antifašisti“ i ponijeli i odnosili prema samom spomenu i postojanju slobodne hrvatske države sve do 1995. godine! Jednako kao i oni „antifašisti“ iz odreda „Dušan Silni“, koji su u zapadnoslavonskom selu Donji Mosti započeli prve pokolje hrvatskih civila već 8. travnja 1941., dakle i prije proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, koja im je uvijek služila kao „alibi“ za četničke pokolje, istrjebljenje i protjeri-

vanje hrvatskog naroda, dok je istinski razlog njihovih pokolja bila upravo sotonska, iracionalna mržnja prema hrvatskom narodu i uspostavi hrvatske države.

Razmatrajući i podsjećajući sve i na zlokobni upit SDSS-ovog zastupnika **Milorada Pupovca**: „A što vi to danas sla-

**REHABILITACIJA ČETNIŠTVA U
REPUBLICI HRVATSKOJ
novcima hrvatskih poreznih obveznika
u 2009/2010. godini**

**ČETNIČKA POBUNA I ZLOČIN
u
istočnoj Lici i jugozapadnoj Bosni
27. srpnja 1941. godine
i**

**HRVATSKE ŽRTVE
povodom Međunarodnog dana ljudskih prava
10. prosinca 2009. godine**

**KRUG ZA TRG
prosinac 2009.**

vite?“, koji upit imenovani svake godine upućuje hrvatskoj javnosti povodom obilježavanja Dana pobjede i Domovinske zahvalnosti 5. kolovoza, hrvatski bi narod mogao očekivati, da bi sljedeći čin Vlade Republike Hrvatske u cilju održanja koalicijske Vlade na vlasti pod bilo koju cijenu, mogao biti podizanje spomenika „antifašističkim ustanicima balvan revolucije“ iz kolovoza 1990., odnosno 1991. godine. Koalicijski partner bi ih u takvu nužnost mogao s lakoćom uvjeriti, jer ako im kao antifašizam bude priznata četnička fašistička agresija započeta u Srbu 27. srpnja 1941. kad su bili „prisiljeni ustati“ nožem, puškom, ražnjem i ostalim oruđem i alatom protiv svojih nesrpskih susjeda, nenaoružanih seljaka i svećenstva, ali naravno fašista, kako im onda „ustanak“ 1990./91. ne bi mogao priznat i slavljen i čašćen kao antifašistički ustank, a u tom su „ustanku“ od 1990./91. do 1995., primjerice na Plitviciama i u Borovu Selu, bili „prisiljeni ustati“ snajperima i noževima protiv tijela, grla i očiju nesporno naoružanih redarstvenika, a ne više civila kao 1941. godine.

Potkrjepi takvog zahtjeva, očekivano će svesrdno doprinijeti i zastupnica **Vesna Pusić**, koja je također nazočila ovogodišnjem opskurnom okupljanju u Srbu,

svojom ničim i nikad kažnjrenom izjavom „da je Republika Hrvatska nastala na zločinu“. Ako je Republika Hrvatska nastala na zločinu, civilizirano je i obvezujuće žrtvama podići dostojni spomenik! Tako ćemo po Miloradu Pupovcu, **Slobodanu Uzelcu**, Vesni Pusić i Vladi RH, poučeni o pravim, a ne pogrešnim nadnevcima narodnog i državnog slavlja, moguće uskoro ponovo slaviti 27. srpnja, i 17. kolovoza kao dane „antifašističke borbe“, a spomenike umjesto žrtvama, podizati četničkim „antifašističkim“ zločincima u slavnome Zrinu, Gvozdanskom, Španovići i drugim mjestima iz kojih je živući puk pobijen, ili prognao je uspio preživjeti pokolj, a mjesta razorenja do temelja te naseljena Srbima!

Podsjećajući i na riječi zastupnika koalicijske stranke SDSS Milorada Pupovca, izgovorene upravo na tom opskurnom i nekažnjrenom okupljanju u Srbu 27. srpnja 2009. „da se krik naroda s ovog mjeseca mora čuti“, poručujem Vladi RH i drugim primateljima ovog prosvjednog pisma, da se krik pobijenog mučeničkog naroda-pravednika toga kraja, vapijuće čuje i stalno sluša savješću svega čestita svijeta, a doprijet će i do savjesti „gluhih“, doprijet će i do Vaših ušiju, gospodo iz Vlade RH! „Jer kamen će progovoriti ako čovjek ne će! (Sveto Pismo)“

U tom pouzdanju želim vjerovati da Vlada Republike Hrvatske, poštujući zadane i obvezujuće vrijednosti današnjeg civiliziranog svijeta, svoje domaće i međunarodne obveze, ne će dopustiti obnovu i ponovno otkrivanje spomenika četništvu u Srbu pa gradeći time hrvatsko društvo na povijesnoj laži, a ne na povijesnoj istini, i ohrabrujući time očevidno nikad savješću ne pročišćena i ne okajana srca jednog dijela hrvatskih državljanina i pothranjujući im nadu u prvoraspodjeli novih zločin, ponovo posijati i obilato nahraniti sjeme razdora i budućih sukoba, kako među državljanima unutar Republike Hrvatske tako i među državljanima šireg prostora!

Uvažavajući navedene tvrdnje, zahtijevam žuran i pravičan odgovor Vlade Republike Hrvatske, kako na dio neodgovorenih upita od 4. studenog 2009., tako i o ukupnoj osnovanosti i zakonitosti odlučivanja Vlade RH o pitanju obnove i prenamjene sredstava Državnog proračuna za 2008. u svrhu obnove spomenika zločinu u Srbu. (...)

Željko Tomašević, dipl. iur.

VATRA

(KPD Požega 1950.)

*Otvorila peći sam vrata
i gledam kućice od zlata.
Crne napuštene domove
malene ubave krovove.*

*Vještice sive i crvene.
Satire tužne i drvene,
Zmajeve krvave žute
mačeve modre i srebrne
što bezglavo jure i šute.*

*Plameni gase se jezici
Zlačani ruše se dvori
u ritmu divljem strastvenom
srce je prepuklo jer jedino gori.*

*Post scriptum:
156 ležaja. Prozori bez stakla.
Zima bez loženja.*

Višnja SEVER

SAVJET

*Ne diži ruke na domovinu.
Domovina je sveta.
Ona je poput oca i majke
i više:
poput Krista razapeta.*

*Prve ti je riječi,
nevješte i tihe,
skrila u njedra svoja.*

*Prve ti je korake,
nesigurna hoda,
čuvala domovina tvoja.*

*Ne zaboravi!
Domovina je jedina
kolijevka tvoja.*

Ivan DUJMOVIĆ

NASTANAK I POVIJEST HRVATSKE HIMNE

(Kratki prikaz)

Riječ *himna* grčkoga je podrijetla, a označava svečanu pjesmu ili hvalospjev. Himne se spominju, prema povijesnim izvorima, u prastaro doba civilizacije, kod starodrevnih naroda: Babilonaca, Egipćana i Asiraca. Nazočne su i u staroperzijskoj Avesti i staroindijskoj Rgvedi. U grčkoj književnosti, u prastara vremena, himne su bile prisutne kroz pjesme, u čast bogova i grčkih junaka, obično spjevane u heksametrima. Himna se, kasnije, pjevala, kao strofička pjesma, uz glazbu, za vrijeme svečanih ophodâ i različitih obredâ. Tako nastaju orsičke i novopitagorejske himne. Petorica onodobno najglasovitijih himničara bili su: **Pindar, Kalimah, Alkej, Kleant i Sepfo**. U rimskoj književnosti himna poglavito označava pohvalnu pjesmu. Najpoznatiji tvorci himni bili su: **Horacie i Katul**.

Kršćanske himne svoje korijene vuku iz Sirije. Između auktorâ kršćanskih himni izdvajam tek nekoje: sv. Ambrozija, sv. Franju Asiškoga i sv. Tomu Akvinskoga. Himne slične klasičnima pisao je Ronsard. Izvan vjerske provenijencije himne su nazočne, primjerice, kod: Goethea, Hölderlina i Novalisa. Himne postoje također unutar književnosti 20. stoljeća. Buđenjem nacionalne svijesti i domoljubnog zanosa, diljem Europe, sredinom i u drugoj polovici 19. stoljeća, dolazi do nastanka lijepih himni domoljubne naravi. Diljem kontinenta, postupno se uvode državne himne, namijenjene izvedbama u svečanim prigodama.

Auktor hrvatske himne Antun Mihanović

U nas Hrvatâ, 1835. nastaje pjesma **Antuna Mihanovića**, pod naslovom "Hrvatska Domovina", koja će kasnije, skraćena i pod drugim nadjevkom "Lijepa naša", postati hrvatskom nacionalnom himnom, koju će skladati **Josip Runjanin**. Onodobno glasovita popijevka "Lijepa naša" službeno je izglasovana za hrvatsku himnu za vrijeme održavanja

Piše:

Ivica KARAMATIĆ

Gospodarske izložbe u Zagrebu 1891., na prijedlog dalmatinskih Hrvatâ. Hrvatska himna "Lijepa naša" od tada, dakle u svojoj dugoj tradiciji, kroz mnoga ljeta, neprestance odzvanja snažno u plemenitim čutnjama, domoljubnim težnjama i državoljubnim srdecima brojnih Hrvatâ, ma gdje se oni nalazili: U Lici ili Hercegovini, u Hrvatskom zagorju ili Bosni ponosnoj, u Dalmaciji ili Srijemu, u Europi ili Australiji, u Americi ili Novom



Antun Mihanović

Zelandu, u Kanadi ili u Južnoj Americi.

Auktor hrvatske himne "Lijepa naša", pjesnik Antun Mihanović, bio je sin zagrebačkoga posjednika **Matije Mihanovića** i otmjene gospode **Justine**, rođene Kušević. Antun Mihanović je rođen u glavnom gradu svih Hrvatâ, u Zagrebu, 10. lipnja 1796., u očinskoj kući na Harmici, to jest na današnjem središnjem zagrebačkom Trgu bana Jelačića. Školovao se u Zagrebu i Beču. Već je u ranoj mладosti, s 19 godina, tiskao u Beču 1815. knjižicu pod naslovom «Reč domovini od haszno-

vitosti pisanja vu domorodnom jeziku» ("Riječ domovini o koristi pisanja na domorodnom jeziku"). U 22. godini života objelodanio je i Proglas za izdanje **Gundulićeva** "Osmana". Već spomenutu knjižicu Mihanović je objavio dvadesetak godina prije pojavka Hrvatskoga narodnog preporoda, na čelu kojega je bio **Ljudevit Gaj**. To vrijeme, dakle dva desetljeća prije Preporoda, bilo je razdoblje u kom je unutar hrvatske književnosti vladala pustoš, a sukladno rečenom ozračju, u onodobnom hrvatskom širem općinstvu, vladala je opća nebriga za naš lijepi hrvatski jezik.

Knjižicom "Reč domovini..." Mihanović je htio razbudit hrvatski narodni ponos i svijest, kroz bjelodanu činjenicu da samo na vlastitom jeziku čovjek može izreći sve što želi. U tom smislu do izražajnog savršenstva može se razviti jedino jezik kojim narod i govori i piše. To je za Hrvate samo i jedino hrvatski jezik. Osim rečenoga, Mihanović je dokazivao koliko snage i truda moraju izgubiti osobe, kojima je nametnuto učiti tuđe jezike. Nadalje je Mihanović s pravom (uz)tvrdio, da se samo na hrvatskom jeziku ili na materinskoj riječi može graditi, stvarati i poboljšavati prava hrvatska kultura, te suzbijati natražnost i praznovjernosti.

Opće prilike u Hrvatskoj u vrijeme rođenja auktora hrvatske himne Antuna Mihanovića, bile su vrlo loše, jerbo su germanizacija i centralizacija vladali u našoj domaji. I onodobno hrvatsko pleme bilo je dobrim dijelom korumpirano, a obasipavana brojnim častima i naslovima, onodobna hrvatska aristokracija puno više se skrbila za vlastite staleške probitke, nego za boljitet hrvatskog naroda i naše domovine. Onodobno seljaštvo, kom će ban Jelačić dokinuti kmetstvo 1848., u položaju bezpravne raje, kao uostalom i niži plemići, nije imalo baš nikakav politički utjecaj. Hrvatski gradovi su bili uglavnom nastanjeni tuđinskim ozračjem i utjecajem nisu, niti su mogli, imati sluhu

za hrvatske domoljubno-slobodarske ideje. U tim teškim (ne)prilikama općenarodne klonulosti i potištenosti gotovo jedina svijetla točka bijaše hrvatsko školstvo, u kom nisu podpuno ugasli hrvatski narodni osjećaji i hrvatska narodna svijest. Uz to je obiteljski odgoj bio brana odnarođivanju i poticaj očuvanju hrvatskog narodnog osjećaja.

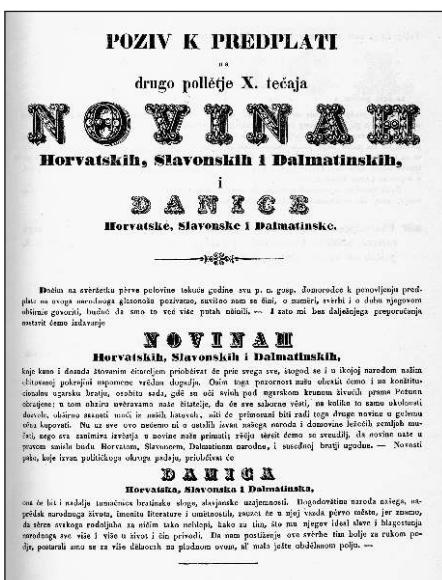
Tako je bilo i kod Antuna Mihanovića, čija je majka bila korjenita Hrvatica, gospođa od glave do pete te kao takva presudno utjecala na Mihanovićev odgoj, ne samo u smislu hrvatstva, nego i poticaja za pisanje.

Mihanovićevi politički zahtjevi - koje će tridesetak godina kasnije tek uzbiljiti Jelačić - da se Hrvati odreknu uporabe latinskog jezika u javnom životu i da prigrle svoj hrvatski jezik, odjeknuli su kao samosvojna misao, kao izvrstni poklič mukla tutnja, jerbo su se onodobni hrvatski političari, u tom pogledu, ponašali posve nezainteresirano. Mihanović je u Zagrebu završio gimnazialno školovanje, te filozofiju i pravo, a potom je prešao u vojničku službu, u kojoj je doživio promaknuće do časti pukovnijskog auditora ili sudača. Godine 1823. obnašao je političku dužnost gubernijalnog tajnika u Rijeci. Na rečenom položaju zastupao je interese grada Rijeke, kao njezin zastupnik u Požunskom saboru. Zbog vlastitih hrvatskih stajališta, ubrzo je opozvan kao zastupnik.

Godina 1835. je značajna iz više razloga. Nije tada samo buknuo Hrvatski narodni preporod, već iste godine dolazi do izlaska hrvatskih novina i časopisa. Tako izlaze te godine i *Novine Horvatske*, s tjednim književnim prilogom *Danicom*. Te značajne 1935. Mihanović je imao punih 39 godina i početak Hrvatskoga narodnog preporoda nije promatrao skrštenih ruku. Dapače, nije se krzmao uključiti djelatno u Gajevo preporodno kolo, da ga podupre u onomu što njemu samomu nije bilo suđeno da izvede. Još važnije je, da je pjesmu "Horvatska Domovina" u *Danici*, od 14. ožujka 1835., napisao u novome Gajevu pravopisu.

U prilog svjetlom Mihanovićevu duhu i njegovoj nadarenosti govori činjenica, da je Mihanović, kajkavac, svoju prvu pjesmu napisao - ne kajkavskim - već sto-

kavskim narječjem. Ni Gaj tada nije imao hrabrosti ostaviti kajkavštinu, jer još nije uveo svoj novi pravopis. Mihanović je i u tome pretekao svoje suvremenike, pa s pravom u hrvatskoj povijesti ostaje zapisan slavnim slovima, da je bio prvi kajkavac, koji je imao odlučnosti i smjelosti prihvatići i prigrlići štokavštinu. Prihvaćajući štokavsko narječe, Mihanović je naravski uvidio, da ne uzimlje nešto tuđe, nešto što nije hrvatsko. Dapače je znao, da je štokavsko narječe pravo, najizvornije hrvatsko narječe, jer njime govori najveći dio hrvatskog naroda - i to baš s onih hrvatskih prostora, što predstavljaju područno kolijevku hrvatske državnosti. Slobodan sam istaknuti ovdje napose naziv



hrvatski, jer sama nam pjesma dokazuje, da Mihanović nije štokavštinu prihvatio tek pod barjakom ilirizma, već upravo i poglavito pod zastavom hrvatstva.

Dopuna teksta u doba NDH

Za Mihanovića se može reći da je u mlađim danima pisao znanstvene rasprave i eseje. U zreloj dobi se posvetio pjesništvu, koje nije bilo primarno u njegovu umjetničkom stvaralaštvu, kao ni u njegovu životu, bogatom različitim plemenitim interesima, jer je Mihanović napisao sveukupno oko desetak pjesama. Nu, vjerojatno nije mogao predvidjeti, da će njegova već spominjana pjesma pod naslovom "Horvatska Domovina", tiskana u desetom broju Gajeve *Danice*, od 14. ožujka 1835. postati jednoga dana uglazbljena - hrvatskom narodnom i državnom himnom. Pjesmu "Horvatska Domovina" uredništvu Danice Mihanović je poslao iz

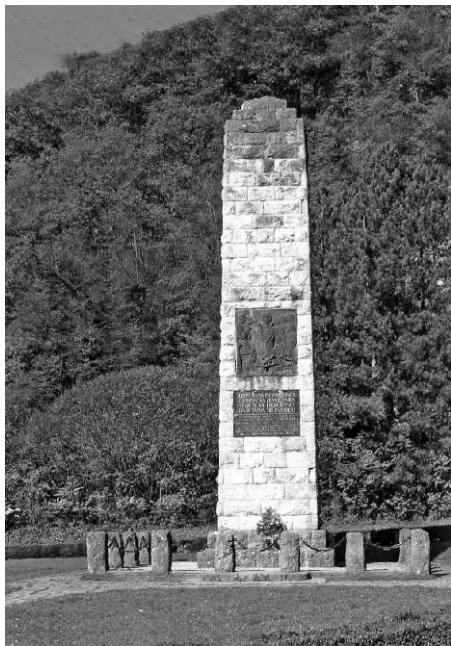
Rijeke. U pjesmi se ne spominje naše more i svi hrvatski krajevi, premda imade 14 strofa. Prvi spomen mora u našu je himnu unesen u doba nezavisne Države Hrvatske.

Kako je javio zagrebački *Hrvatski narod* u br. 119/III. od 13. lipnja 1941. tadašnji je državni poglavар dr. Ante Pavelić – nakon što je doglavlјnik i ministar dr. Mile Budak odabrao *Gotovčevu* instrumentalizaciju hrvatske himne, dajući joj prednost pred *Odakovom* i *Baranovićevom* – održao govor, u kojem je istaknuo značenje hrvatske himne i dodao: «*Za hrvatsku zemlju, koju ograničuju sinje Jadranovo more, Mura, Drava, Dunav i Drina svaki Hrvat mora biti spreman dati sve pa i svoj život...*» U istome je broju objavljen i dopunjeni tekst himne, sa stihom «...Jadranovo more, svijetu reci...» Razumije se da ovu činjenicu idućih desetljeća nije bilo ni moguće ni poželjno spominjati, jer bi se njime ugrožavala promičbena floskula o *prodaji Dalmacije*. Kako bi se naglasila cjelovitost hrvatskih zemalja, istom je zgodom izmijenjen i Mihanovićev stih u kojem se spominju hrvatske rijeke, pa je novi glasio: «*Dravo, Savo, Drino, teci...*»

Po svim mjerilima, Mihanovićeva pjesma nije tek obična domovinska budnica, kakovih je bilo uistinu puno u doba Hrvatskoga narodnog preporoda, kojima se budila uspavana nacionalna svijest, te poticao zanos za domoljubnu požrtvovnost i rad. Pjesma je umjetnina, koja zorno oslikava ozračje pod kojim se onodobno nalazilo hrvatsko ime. Najljepše oslikava okupljanje u jednu samobitnu narodnu cjelinu, zatim pokazuje onovremene, bio bih slobodan dodati i svevremene želje starodrevnog i slobodarskog hrvatskog naroda, te poglavito i nadasve ljudjav, koja povezuje sve i spaja narod i zemlju u jedan cjeloviti sklad. Pjesma jest ustvari jedna krasna, polubožanska, iskrena i pobudna simfonija čitava hrvatskog narodnog života. U toj simfoniji na trenutke izbijaju reski i burni ratnički glasovi, ali se ratni pokliči smiruju na svršetku pjesme, izričajem vječne ljubavi svih Hrvata prema svojoj zemlji.

Auktor hrvatske himne Mihanović bio je prije svega politički djelatnik, pa je već 1836. prešao u diplomaciju. Nakon Soluna, kao austrijski konzul, dva desetljeća je

službovao u: Smirni, Carigradu i Bukureštu. Ni dvadesetljetni rad u austrijskoj diplomaciji nije ga dakako sprječavao misliti na rad domorodaca u Hrvatskoj, te misliti kako bi i sâm on tomu radu pridonio. U tom je smislu Mihanović po gradovima, u kojima je kao diplomat službovao, skupio mnoštvo drevnih jezičnih i književnih spomenika, koji se pod naslovom



Spomenik Lijepoj našoj kod Klanjca

"Collectio Mihanovićiana" i danas čuvaju u arhivu HAZU u Zagrebu. Poslije službovanja u Bukureštu, Mihanović se povukao u mirovinu, te se nastanio u Novim Dvorima, nedaleko od Klanjca. Anton Mihanović je umro u Novim Dvorima 14. studenoga 1861. Mihanovićeva pjesma nije odmah zapažena i relativno puno vremena je prošlo dok je postala hrvatskom himnom.

Skladatelj himne Josip Runjanin

Skladatelj hrvatske himne bio je **Josip Runjanin**. Rođen je 1821. u Vinkovcima. Bio je carsko-kraljevski kraljevski kadet, a poslije kapetan i pukovnik. Mihanovićeva pjesma ushitila je Runjanina. Godine 1846. se nalazio u Glini, gdje je skladao napjev za Mihanovićevu pjesmu.

Zanimljivo je spomenuti kako Runjanin nije bio po struci glazbenik, nego vojni častnik, ali je umio svirati citru i pjevati po notama. Napjev hrvatske himne je do-gotovio prema jednom slobodno prerađenom i pohrvaćenom napjevu iz trećega

čina **Donizettijeve** opere "Lucia di Lammermoor". Taj su Runjaninov napjev onodobno odmah prihvatali oduševljeni pristaše Hrvatskoga narodnog preporoda, te svi mladi častnici Jelačićeve Glinske pukovnije. S vremenom se napjev, što ga je poglavito pjevala i širila hrvatska mladež, proširio i na ina hrvatska područja.

Premda je napjev Runjaninove pjesme iste 1846. dospio u Zagreb, pjesma odmah nije mogla postati hrvatskom narodnom himnom, jer su joj tadašnji bahati glazbenjaci prigovarali, da ne sadržava korali stil, da nije religiozno ponizna i da ne uzveličava dostatno vladarevu osobu. Nu, kad je još nepriznata himnu Glazbeno društvo duhovne mlađeži u Zagrebu uvrstilo ukajđenu u svoj program, pjesma je postala popularna, što će polući, kako već naglasih, da pjesma 1891., na prijedlog dalmatinskih Hrvata, postane hrvatskom himnom, za vrijeme održavanja Gospodarske izložbe u Zagrebu. Taj dan, nažalost, Josip Runjanin nije dočekao, jerbo je preminuo 2. veljače 1878. u Novom Sadu.

Hrvatska himna "Lijepa naša" u najsvečanijim narodnim prigodama se pjevala i pjevat će se, razlijevajući se po hrvatskim srdecima, poput šuma bistih hrvatskih rijeka, krijepeći i grijući: ponosni, častni i starodrevni hrvatski narod - svetim domoljubnim ushitom. Hrvatska himna, osim spomenutoga, u hrvatskom narodu, podržava i održava iskreno i zdavovo hrvatsko rodoljublje i domoljublje, te misao narodne postojanosti, rodne i domovinske grude, doma i lijepih sjećanja iz hrvatske teške, ali i dične prošlosti.

U doba prve jugoslavenske države hrvatska je himna bila često proganjana, iako su neki njezini stihovi ukomponirani u državnu himnu. Nije prema njoj bolje postupala ni komunistička Jugoslavija, iako je u njezino vrijeme ustavnom odredbom bilo utvrđeno da je "Lijepa naša" republičkom himnom. Ustavom iz 1990. pjesma "Lijepa naša" postala je državnom himnom Republike Hrvatske. Tada su u himnu stavljene riječi "sinje more, svijetu reci", umjesto redka "kud li šumiš svijetu reci", što je bilo ostvarenje inačice koja je uobičena i predlagana već u doba Hrvatskog proljeća. •

1.

Razdoblje od tridesetih godina 19. stoljeća pa do njegova kraja najsudbonosnije je u povijesti hrvatskoga naroda. Tada su udareni temelji modernoga hrvatskog političkog života. U to su se vrijeme organizirano širili ilirstvo i jugoslavensko, koji su zastupali misao, da hrvatski narod nije posebna narodna jedinica, nego dio jugoslavenskoga ili, čak šire, slavenskoga naroda. Hrvatsko narodno ime bilo je svedeno na pokrajinsku razinu, a umjesto njega nametana su nenarodna knjiška imena ilirsko, jugoslavensko i slavensko kao prava narodna imena. Zatirana je hrvatska jezična posebnost i drugi elementi hrvatske narodne samobitnosti. Hrvatskomu narodu zaprijetila je pogibelj, da potpuno nestane s povijesne pozornice. No, zahvaljujući svojoj životnoj snazi, on se je ipak uspio održati, ali uz goleme gubitke u ljudstvu, teritoriju i kulturnim i gospodarskim dobrima, pa je u 20. stoljeću čak u dva navrata uspio stvoriti svoju suverenu državu. Ali sadašnja hrvatska država nije se oslobođila jugoslavenstva, nego ga je u ime krivo shvaćene pomirbe ugradila u svoje temelje te ono danas dominira u hrvatskom javnom životu, a njegovi istaknuti prvaci slave se kao narodni uzori. To joj ugrožava stabilnost i dovodi u pitanje njezinu budućnost. Stabilna suverena hrvatska država, koja je izvrgnuta pritiscima, da uđe u kojekakve jugoslavenske i balkanske integracije, što je drugo ime za Jugoslaviju, može se održati samo na istinskim hrvatskim nacionalnim vrijednostima, a te su u današnjoj Republici Hrvatskoj u dobroj mjeri zanemarene pa čak i odbačene. Zato su mnogi nezadovoljni stanjem u hrvatskoj državi. To nezadovoljstvo širi se i zbog drugih razloga. Korupcija se je uvukla u sve pore društvenoga života i razara državni organizam. Nacionalno bogatstvo je ili prodano strancima ili je usredotočeno u rukama maloga broja domaćih bogataša, koji ga nisu stekli radom, a nezaposlenost je vrlo velika, pa mnoge obitelji oskudijevaju u najnužnijim sredstvima. Kod zaposlenih vlasta strah od otpuštanja s posla. Hrvatska se nalazi pred demografskom katastrofom, a glavna preokupacija državnih vlasti je kako ući u Europsku uniju i odreći se državnoga suvereniteta. Sve društvene vri-

SUVREMENOST STARČEVIĆEVE POLITIČKE MISLI

jednosti su devalvirane i relativizirane. U rješavanju mnogih ovih problema i danas se možemo osloniti na nauk dr. Ante Starčevića, kao ni na jednu ideologiju, koja je u prošlosti vladala na ovim prostorima. Velika je bila zabluda misliti, da se budućnost hrvatskoga naroda može graditi na sintezi starčevičanstva, radićevštine i marksizma. Uostalom, takva je sinteza nemoguća, a i štetna.

2.

Na početku raspravljanja o Starčeviću potrebno je otkloniti jedan nesporazum vezan uz njegovo ime. Mnogi pisci, koji pišu o njemu kao bit njegova učenja ističu mržnju, u prvom redu prema Austriji, a zatim prema Mađarima, srpstvu i slavenstvu. No, ništa nije pogrešnije od ovakvoga shvaćanja. U središtu je njegova rada ljubav prema Hrvatskoj i hrvatskomu narodu. Zato je bio žestoki protivnik svih njihovih neprijatelja, pa tako i onodobne Austrije, Mađara, srpske, ilirske, jugoslavenstva i slavenstva, kao i ljudi koji šire te sanjarije, kako bi uništili Hrvate. To potvrđuju ove njegove riječi: "Mi marimo za sreću i nesreću Austrije samo nakoliko ona služi Hrvatskoj. Stoga, mi bi volili, da stoji Austrija uz slobodnu i sretnu Hrvatsku, nego da Austrija propadne bez da se Hrvatska pomogne"(1). Takav je bio njegov odnos i prema Mađarima, Srbima i svakomu drugomu.

Starčević je bio izraziti povjestnički talent. Zato se je u svomu političkomu radu najviše oslanjao na povjesno iskustvo hrvatskoga naroda. On o tomu sam kaže: "Izvan povjesnice, izvan života, ništa ne poznajem za siguran, za stalni temelj politike"(2). Dakle, povjesno iskustvo je za nj život, koji ga čuva od podlijeganja bilo kakvim sanjarijama. Drugom zgodom izrazit će tu istu misao još konkretnije: "Okaniv se svih sanjarija i metafizičke politike, Hrvati imaju raditi za se i to na temelju svoje povijesti, svoje narodnosti i svojega javnog, domaćeg i međunarodnog prava"(3). A ta povijest ga uči, da su Hrvati došli u VII. stoljeću u svoju sadaš-

Piše:

Ivan GABELICA

nju domovinu kao formiran narod pod hrvatskim imenom i da su kao poseban narod pod tim istim imenom nastupali u cijeloj svojoj povijesti. Zato on uči: "Ja držim samo ono ime za pravo, za narodno, kojim se sam narod u svojem jeziku zove"(4). Za nj su, dakle, neprihvatljiva kojekakva imena, kao na pr. ilirsko i slavensko, kojima su tuđinci ponekada nazivali Hrvate, a pod njihovim su ih ut-

jecajem prihvaćali i neki domaći sinovi. Ali on se ni pod kakvu cijenu ne želi odreći hrvatskoga narodnog imena. Njemu je u povijesti "najveličanstveniji onaj čin", koji narodu "dade i posveti narodno ime, A još mnogo više hoće se za da narod dobije narodan jezik, okretan, stalani, vrstan za pojmove", kao što je hrvatski(5). Sačuvati svoje povjesno narodno ime Starčeviću je isto što i sačuvati samu hrvatsku narodnost: "Sa hrvatskim imenom svojim hrvatski je narod srašten, u sjaju toga imena bliješti se slava samoga naroda, to je ime jedina veličajna baština, što si ju narod iz oluja svjetskih događaja



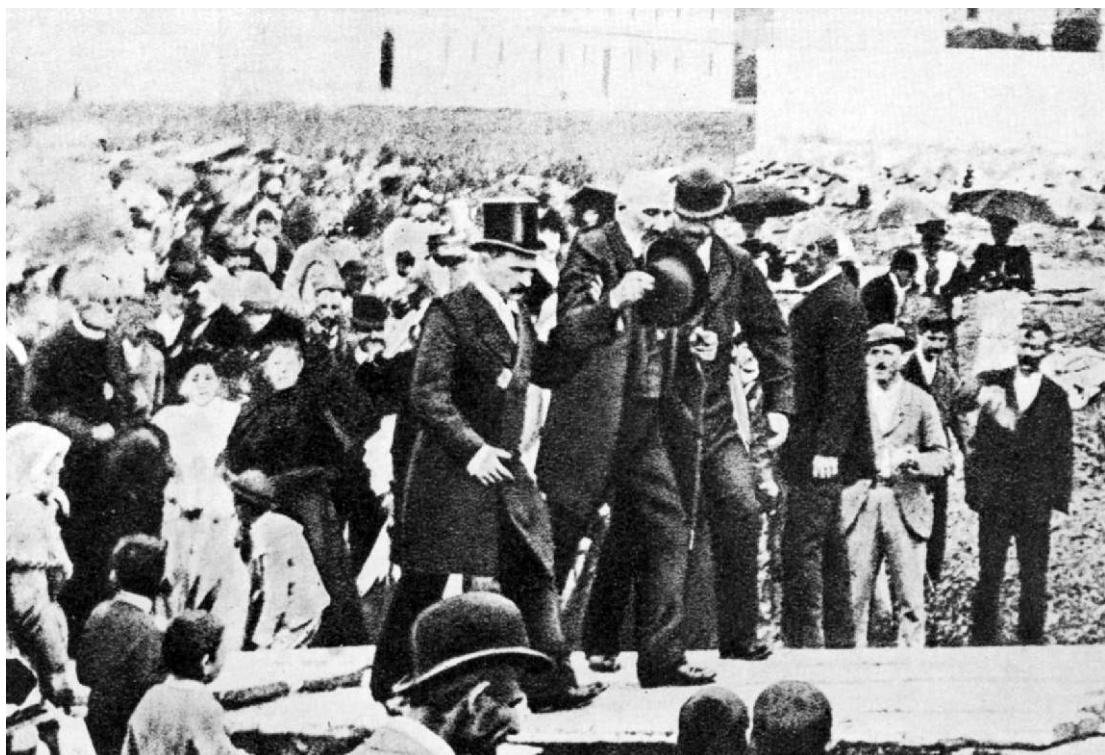
spasiti može i mora, ako neće da propadne, jer nestane li narodnu imenu glasa, nestalo je i narodu traga. Otadžbenik, pravi sin naroda, svijestan svojega narodnoga ponosa, ne htijući biti izdajnikom vlastitoga bivstva, ovaj dragocjeni biser, ovu časnu ostavštinu minulih vjekova: ime svoje hrvatsko kao svetinju visoko poštije i njeguje, te pod ovom dičnom zastavom bez bojazni srće u boj. Ime narodno nije časoviti zvuk, što se istom izušćen odmah raspline, već je ono znak ideje, koja iza nestasnog jedinca kroz vjekove ostaje živa. Narodno je ime duh naroda, samo s narodom živući i umirući"(6). U tom imenu hrvatskom "sadržana je povijest narodna, a prava domaća povijest daje narodu najčvršću podlogu".

To "ime hrvatsko ona je veličanstvena zastava, pod kojom je hrvatski narod kroz vjekove svoj život provodio. Na toj časnoj zastavi narod je sjajnim i tamnim bojama naslikao vedre ili tužne dane svoje; na toj zastavi krvlju naštrapanoj zapisao je svoje žrtve i dobića svoja. To je zrcalo njegova životovanja, tu su mu prilike i uzori, tuj mu se prikazuju dusi njegovih otaca"(7). Dakle, u ime hrvatske povijesti, hrvatske narodnosti i hrvatskoga narodnog imena Starčević je vodio borbu za očuvanje hrvatske nacionalne samobitnosti, koja je bila ugrožena iliristvom, jugoslavenstvom i slavenstvom, što su ga širili Gaj, Strossmayer i Rački i njihovi istomišljenici, čime su izravno išli na ruku srpsku. U toj borbi nije zanemarilo ni praktične političke argumente.

Starčević niječe, da su Slaveni ikada živjeli zasebnim životom kao poseban narod. Imena Slaven i Srbin on izvodi od riječi sclavus i servus, kako su se ona pisala na latinskom jeziku u srednjemu vijeku, što znači sluga i rob. Iz toga zaključuje, da to i nisu prava narodna imena. Svaki od tzv. slavenskih naroda (Hrvati, Bugari, Česi, Poljaci, Rusi) od početka svoje povijesti živio je pod svojim posebnim na-

rodnim imenom. Zato on tvrdi: "Svatko će radije pristati uz narodno, slavno ime, makar koje, negoli uz slavjansko, ime izmišljeno, ime, pod kojim se ne razumijeva drugo nego nevolja i sramota"(8). Za sebe kaže: "Slavjani nebiasmo nikada. To nam se ime vazda grustilo"(9). Zato on i ne vjeruje u nikakvu slavensku uzajamnost. Politika Rusa, koji su tlačili Ukrajince i Poljake, njihov odnos prema Kvaterniku, a i ponašanje Srba, koji su podupirali u banskoj Hrvatskoj Khuena Héderváryja a u Dalmaciji talijanaše, u tomu su ga još više učvršćivali. Zbog toga je, kao politički realist, o svemu tomu zaključio: "Mi smo proti svemu tomu zato, jer su to prazne riječi, jer za te sanjarije bez svakok-

Hrvatskoj za da ovdje piće vino i jede narance i smokve, i da žive pod čistim, južnim nebom"(11). U razobličavanju slavenstva i jugoslavenstva Starčević se služi najoštrijim riječima, ukazujući na njihove protuhrvatske ciljeve. U tomu je bio neumoran, na jednom piše, da je "panslavizam plod nezdrava uma", "krinka političkog zločinstva, koje je namijenjeno našem narodu", dok je "jugoslavizam sinčić panslavizma, stranom izliv bolesna uma, stranom i opet maska za kratkoumne; naperena protiv bivstvu i narodnosti Hrvata"(12). Drugi put tvrdi, da je "panslavizam uistinu rusinstvo", a "jugoslavenizam uistinu serbež (srpstvo – op.I.G.)"(13).



Starčević na polaganju kamena temeljca za Starčevićev dom

ga sadržaja, neima temelja u prošlosti, neima razloga u sadašnjosti, a ni izgleda u budućnosti; mi smo proti tomu ludovanju zato, jer to cijelo pletivo smatramo golim vrtoglavanjem, koje razbija napredak i pripravlja nam očitu propast" (10). Klasične su njegove riječi, kojima ukazuje na štetne posljedice za hrvatski narod, ako bi se stvorila zajednička slavenska država: "Da se složi jedna država, do koji čas ne bi bilo nijednoga Hrvata u Hrvatskoj. Jer tko će vjerovati, da bi Rus htio dreždati (drhtati – op.I.G.) u ledu i prežimati (preživati – op..I.G.) krumpire, a da se ne bi nastanio u pitomoj, u klasičnoj zemlji

Dr. Anti Starčeviću je narodnosna prirodnost nezavisna o vjerskom osvijedočenju. Promjenom vjere ne mijenja se narodna prirodnost. Stoga je on smatrao Hrvatima i pravoslavce i muslimane, koji žive u hrvatskim zemljama, ubrajajući u te i Bosnu i Hercegovinu. U tomu se je pogledu naročito obraćao muslimanima, koje je držao etnički najčišćim dijelom hrvatskoga naroda, ostatkom hrvatskoga plemstva i sl.. Danas se ti muslimani u pravilu izjašnjavaju kao Bošnjaci, a pravoslavci su još prije sto i trideset godina postali najmilitantniji Srbici. Ali uviđek nije tako bilo. Ti pravoslavci, potomci pravos-

lavnih Vlaha, koje su Turci kao svoje neredovite čete naselili po hrvatskim zemljama, još su se u osamdesetim godinama 19. stoljeća masovno osjećali Hrvatima. Muslimani zaista jesu potomci hrvatskoga starosjedilačkoga stanovništva, kod kojih je neprekidno do polovice 20. stoljeća živjela hrvatska nacionalna svijest. Dakle, Starčevićeva stajališta i u ovomu pitanju u skladu su s povijesnim činjenicama. Ali kao čovjek slobode on ove činjenice nije apsolutizirao nego je svakomu u skladu s njegovom savješću dopuštao, da se nacionalno izjašnjava kako hoće. Tvrdeći, da ne bi htio ni primiti nadvladanu narodnost, on uči: "... narodnost je stvar duševnosti kako i vjera, u nijednoj ne smi biti sile, u nijednoj većina ne odlučuje proti manjini, tu je jedna oseba jednaka milionom oseba"(14).

3.

Prirodna je težnja svakoga svjesnog naroda za slobodom i državnom nezavisnošću. Starčević je u tomu kategoričan, pa tvrdi: "U istinu, bez samostalnosti i neodvisnosti narod ne može biti narodom nego je samo puk, množina čeljadi"(15). Dakle, težnja za samostalnošću i nezavisnošću je bitno svojstvo naroda. To je ujedno, po njegovu shvaćanju, uvjet svakoga napretka. On naime piše: "Jedino uz samostalnost mogu cvasti narodi, zemlje i gradovi"(16). Dok se ne osigura ta samostalnost, nemoguće je govoriti o bilo kakvomu napredku ili o rješavanju bilo kojih narodnih problema: "... dok narod hoće da bude narodom, dotele će narod biti za svoju samostalnost i neodvisnost. Ovo je uvjet njegova obstanka... Samo onda, kada se ovaj obstanak osigura, može nastati temeljito pitanje o rješavanju državnih struka narodna života"(17). Zbog toga je državni suverenitet najveća vrijednost, koju narod treba čuvati, ili kako to Starčević kaže: "Nu izgubićem suverenstva, osobnosti međunarodne, narod već ne ima ništa za izgubiti, ništa za čuvati"(18). Protivnici su mu prigovarali, da je Hrvatska siromašna zemlja, da je malena i da zato ne može biti nezavisna država. Sigurno bi mu takve prigovore stavljali i današnji zagonvornici bezuvjetnoga ulaska Hrvatske u Europsku uniju ili u neke druge integracije. Što se tiče siromaštva i malenkosti Hrvatske, Starčević kaže: "Mi vam is-

kreno isповijedamo, da je pripovijedka o siromaštvu, o slaboći i malenkosti Hrvatske, tuđe bilje, rasađeno po rastrgnu narodu narodu hrvatskom samo zato da ovaj narod, izgubiv pouzdanje u se, tuđincu se tim lakše u naručaj baci"(19). Na prigovor, da Hrvatska ne može biti nezavisna država, Starčević odgovara: "Ja ne razumijem što hoće da kažu oni koji vele da kraljevina Hrvatska, kraljevina koja je pet stoljeća prkosila Istoku i Zapadu, ne može o sebi, neovisna stajati. Nijedan narod ne može bez drugih naroda opstati, pa i tako svako selo može kao neovisna država biti "(20). Bez obzira na sve te prigovore Starčević ističe bezuvjetan zahtjev za hrvatskom državnom nezavisnošću: "Makar Hrvatska bila samo uru dugačka i uru široka, makar bilo samo pet Hrvata: neka ih to pet bude slobodno i sretno"(21). On je zamisljao, da i Bosna i Hercegovina bude u sastavu hrvatske države, kako po povijesti i geopolitičkomu smještaju zaishta pripada, ali samo ako ona to dobровoljno hoće. Bio je protiv svake prisile. Znamenito je u tomu pogledu njegovo načelo: "Načelo narodnosti, sveto jer izvire iz volje naroda koji je svet, dopušta da se uđa jednoga naroda, ako ona hoće, mogu u jedno međunarodno tijelo združiti. No ni tu ne smije biti sile proti volji naroda ili pučanstva osebna"(22).

4.

Starčević je bio izvoran mislitelj, koji se nije povodio za suvremenim uzorima, nego je isao vlastitim putom. Zato ga je pogrešno svrstavati bilo u liberalizam, bilo u konzervativizam. On o tomu izričito govori: "Što se mene tiče, apsolutizam, konstitucionalizam, konzervativizam, liberalizam, ovi i ovakvi izrazi meni su prazne riječi. Kad se kakav sustav raspravlja ili uvađa, ja ga sudim po znanstvenim načelima, po povijesti u kojoj je živio, i po čudi, pa po opstojnostima naroda kojemu je on namijenjen. A svaki opstojeći sustav, bio on kakav mu drago i bio gdje god, ja sudim po njegovu plodu, a taj se najjasnije pokazuje u moralu i blagostanju naroda (23). Drugi put o tomu kaže: "Mi ne držimo ni jedan način vladavine apsolutno dobrim i spasonosnim. U liberalnoj formi može biti sadržan najokrutniji despotizam"(24). Kad su 1884. u Belgiji liberali potaknuli nemire i nerede zbog

vjeronauka u školama, uvedenog u skladu s ustavom i zakonom, Starčević je osudio njihovo ponašanje(25). Ove činjenice dovoljno pokazuju njegov odnos prema liberalizmu. Neke konkretne razlike bit će naknadno navedene.

Stožerni pojem u Starčevićevoj filozofiji države jest misao prava i pravednosti. To je izrazio ovim riječima: "Pravo je duša društvena života. Sila može pravo gazići, ali svaka ljudska sila ima jačju sestruru. U svoj povijesti neima ljestvica prizora, nego gledati, kako i svoja prava gube oni, koji prava drugih gazi"(26). S idejom pravednosti kod njega je povezana ideja slobode. Za nj "sloboda bez zakona ne može biti"(27). Tu se pod zakonom ne razumijevaju odluke zakonodavnih tijela, ako nisu utemeljene na pravednosti. Liberali posve drugčije pomaju slobodu. Za njih sloboda znači nemiješanje države u djelovanje pojedinca, čiji su interesi ispred interesa države(28). Prema Starčeviću, država je dužna "štiti i braniti osobnu slobodu državljanina, koja je uvjet za sve ostale slobode, koja je temelj za sve radinosti i sav ljudski život čovjeka"(29). Država, kakvu zagovaraju liberali, de facto služi jednomu staležu: bogatima. To je protivno Starčevićevu učenju. U svakoj državi postoje različiti staleži, čiji su interesi često suprotstavljeni. A pravedno uređena država mora o svima voditi računa i nastojati, da te suprotstavljene interese sljubi. Uvidajući tu činjenicu, Starčević u program Stranke prava stavlja: "Seljanstvo i najniže građanstvo na jednoj, a svi ostali staleži na drugoj strani, u Hrvatskoj su dva neprijateljna življa. Nijedan taj živalj o sebi ne može ništa; oba složna svemoguća su. Stranka će prava sljubiti i ta dva velika življa i njihove sve dijele, ako se svojski zauzme, da, odbaciv iz svih staleža nečiste ljude, iz pravih muževa svih staleža splete jedan vjenac za slavu, složi jednu vojsku prsvjetljenja i napretka za obranu domovine"(30). Zato se vlast u državi ne smije predati u ruke jednomu staležu, jednoj interesnoj skupini. Kao uvjereni demokrat Starčević tvrdi: "Nu neima dobra po narod, dok budu gospodovali seljani, gradjani, pleme, duhovništvo - itko osim zakona, što ga načine svi, na koje on spađa"(31). Naravno, zakon utemeljen u pravu i pravednosti. U tomu smislu on je za-

govornik pravne države, kad piše: "Jer što je u ustavu, u zakonu bitno, što ponajglavnije? Po mom mnijenju sve! Veliki Montesquieu rugao se Rusom vapivši, da im Petar I. slobodu vrijedja, kad no onaj Petar bijaše zapovijedio, da Rusi moraju brade brijati. Čast veleumu, nu ja se u tom slažem s Rusi, ja sudim, da onaj, koji meni bradu silom skida, može mi onim istim pravom i glavu odrezati"(32).

Liberalizam je izrazito individualistički politički svjetonazor. On se zalaže samo za prava i slobode čovjeka pojedinca, a ne poznaje dužnosti toga pojedinca prema drugim ljudima niti socijalnim skupinama (obitelj, narod). Prava i slobode, za koje se zalaže, prati ujedno i zahtjev za ispunjenje dužnosti. Najsvetija mu je dužnost prema domovini. On jednom kaže: "Ne marim bilo za koga drugoga više nego za svoju domovinu"(33). Drugi put govori o tomu opširnije: "Ne tražim neprilike ni pogibelji; nu kada se radi o pravu domovine, o sreći naroda hrvatskoga, ja ne znam za nikakvu pogibelj, za nikakvu nepriliku, za nikakovu žrtvu, nego nastojim da ispunim moje držanstvo (dužnost – op.I.G.), i nakoliko mi to za rukom podje, natoliko sam zadovoljan, ne pazeći na posljedice, koje se sama mene tiču"(34). I zaista je cijeloga života samozatajno ispunjavao ovo držanstvo. Ispunjavajući ga prema hrvatskomu narodu, ispunjavao ga je i prema svakomu pojedinom čovjeku.

Svaka vlast kvari ljude. Čovjek je moralno krhko biće i na vlasti lako podlegne despotizmu, mitu korupciji i drugim zloupotrebama. Zato vlast treba stalno držati pod kontrolom javnosti. Na juspješnije sredstvo za to je, po Starčeviću mišljenju, slobodno novinstvo.

5.

Dr. Ante Starčević nije izradio cijelovit socijalno-politički program, ali mu je udario solidne temelje. On je pun ljubavi i sućuti prema potlačenima i obespravljenima. Potlačen je i obespravljen bio cijeli hrvatski narod, ali takvi su bili njegovi najširi slojevi: seljaci i malobrojno radništvo. To su upravo oni, koji žive od rada svojih ruku, kojima je Starčević posvetio mnoge svoje misli, priznajući im puno

ljudsko dostojanstvo. On, naime, piše, da pravaši "uče, da je ljudsko društvo za sve ljude a da su ljudi samo oni koji su marljivi, pošteni, pravedni, napredni, ter da društvo takovih ljudi ne smije u se primati ni gospodu koja nisu vrijedna"(35). O takvima zavisi budućnost hrvatskoga naroda, pa im treba posvetiti posebnu skrb i pažnju. Njihovom propašću propada cijeli hrvatski narod: "Danas su seljani glavni stup, koji drži narode i države, ako oni ne imaju, ni drugi ne mogu imati, ako oni propadaju, ni drugi se ne mogu uzdržati"(36). Starčević tvrdi, "da su seljani naj-

jeti, ne od puka, koji se drže nad pukom; da se puku mora pokoravati tkogod se uzdržava plodom žulja njegovih; da gospoda imaju pravo gospodovati samo u koliko to puk hoće i odobrava za svoju korist"(39). Na kraju ovih misli Starčević izvlači zaključak, "da sretna gospoda mogu biti samo uz sretnu negospodu; pače da neima gospodina van svatko pod svojom kapom; da višji - gospoda - moraju služiti, ne zapovijedati puku; da je uljudnost sveto držanstvo svakomu, i ako je gdje iznimka, da narod ima pravo neuljudan biti naprama gospodi koju on hrani i uzdržava, a nikada gospoda naprama narodu, svojemu ..."(40).

Posebničko vlasništvo i slobodno poduzetništvo su i prema Starčeviću shvaćanju temelj narodnoga gospodarstva. On je protiv državnoga vlasništva, jer država uvijek lošije gospodari nego pojedinac. U njegovo vrijeme radilo se uglavnom o vlasništvu zemlje. Zemљa je, po njemu, za to da hrani ljudi, a svijest o vlasništvu zemlje daje čovjeku ponos i dostojanstvo. Iz toga vlasništva rađa se ljubav prema domovini i pravdi. Stoga "saki vlasnik onakva tla, ako ga u naznaceno vrijeme ne iskrči, ne isuši, uopće ne stavi pod obradjivanje, ili ga ne proda ili drugačije ne odstupi drugomu, koji će ga obdjelavati, morao bi to tlo bez svake naknade izgubiti, pa bi se ono imalo besplatno dati onim, koji su vrijedni i voljni obradjivati ga"(41). Prema tomu, posebničko vlasništvo nema apsolutnu vrijednost, jer svaku stvar treba koristiti u skladu s njezinom namjenom pa će tako posebničko vlasništvo služiti ne samo osobnim probitcima pojedinca nego i društvu kao cjelini.

Kad je riječ o odnosu prema seljacima i radnicima i prema posebničkomu vlasništvu, Starčević se bitno razilazi s liberalizmom. Za liberalne privatno vlasništvo apsolutno je nepovredivo i to je zadnja stvar od koje su spremni odustati. S tim je povezana slobodna tržišna utakmica i sloboda ugovaranja cijene radne snage. Na tomu području, po njihovu učenju, ljudski egoizam ne smije biti ograničen, jer se time potiče gospodarski razvitak. Ali se



Brošura iz 1942.

plemenitiji, najvrijedniji, najnapredniji razred društva, da za učiniti ih takovimi, dosta je ne kvariti ih"(37). Dakle, seljaštvo je temelj društva, pa ga Starčević poistovjećuje s narodom, u kojem leži pravo gospodstvo. Taj narod može biti bez tzv. gospode, a tzv. gospoda ne može biti bez naroda, pa zato mora biti na korist narodu: "A stekliši, pravi cinici, uče da nema pravoga, velikoga gospodina izvan naroda, i zato ne mare ako sutra propadnu sva naša, sva gospoda koja nisu narodu na korist"(38). Stoga se ta gospoda moraju pokoravati puku, koji ih uzdržava radom svojih ruku. Samo pod tim uvjetom mogu gospodovati, jer "od druguda moraju živ-

stvara i nejednakost medju ljudima, koja baca u bijedu i očaj milijune ljudi.

6.

U čudorednom ponašanju Starčević je gledao temelj države i društva. On, naime, kaže: "Ako se pravo sjećam, Plutarh je kazao: lakše ćeš sazidati grad u zraku, nego načiniti državu bez vjere u Boga. A ja sumdim, da je još teže načiniti, ili uz dobre uvjete sagradjenu sačuvati od propasti državu bez vjere u Boga, i u poštenje, i u krjepost, i u zaslugu za općenito dobro, i u ljubav iskrnjega (bližnjega - op.I.G.) i u nadarje za dobro i pedepsu (kaznu - op.I.G.) za opaka djela: državu koja ne ima kod kuće pravice, vani ugleda, nigdje snage, a svagdje ima samo bezakonje, prokletstvo i sablazni"(42). On je cijeli svoj život ne samo propovijedao moral nego ga je i prakticirao. Tako on piše: "Zna se, da od čovjeka ne valja ni koža ni meso. Ako mu dakle riječ ne valja, on je najzadnji stvor u naravi"(43). U popravljanju društva svatko mora poći od sebe: "Za popraviti druge, treba da svatko sebe popravi, pa da svi složno nastoje po pravici popraviti medjusobne odnošaje"(44). Sebičnost u čovjeku je izvor čudoredne iskvarenosti pojedinca i društva. Ona radija nasilje, mito, korupciju, koristoljublje, prijevaru i druga društvena zla. Dok se to zlo u čovjeku ne obuzda, nemoguće je ozdravljenje društva. "I dok svatko gleda da dobiva što više, ne pazeci na pravici; dok se jadnici moraju natjecati za zalogaj kruha; dok stroj bogatu služi a siromaka tare; dok je hrpa siromaka a razmjerno rukovet bogatih; dok ne ima vjere, ni ljubavi, ni umjerenosti, nego dok svatko bezobzirno nastoji uživati što više može - dotle budi kakovo raspravljanje i popravljanje društvenih odnošaja mora biti prostom sanjarjom"(45). Stoga se težnji za beskrupljznim bogaćenjem i sebičnosti valja stalno opirati. Umjesto nezasitnosti za tvarnim dobrima, što čovjeka ne usrećuje, treba biti skroman i odricati se suvišnih uživanja. To, po Starčeviću, donosi mir i sreću: "Čovjek dotle nije siromašan, dok se i sam ne smatra siromašnim, a to je, dok ne ima više redovitih potreba nego li imetka za podmiriti te potrebe. Ne trebaš li više nego imaš? Bogat si, pa makar malo imao. Trebaš li više nego imaš? Sironi si, pa makar na milijune prihoda

imao"(46). Ovakvim moralnim shvaćanjima Starčević je nastojao nadahniti i članove Stranke prava, kada je u njezinu programu propisao: "Ljude, koji traže samo svoju korist ili raskoš, pod ništo ne primati u stranku i za ništo ne zanašati se na nje, osim ako je temeljita nada, da će se popraviti, i ako svojski o tomu rade, bez da su budi čime osim osvijedočenja na to primorani. Onakovi bo ne samo nisu za pravu radnju, ne samo ne mogu koristiti dobroj stvari, nego oni će je svakomu za svaku plaću izdati"(47). U političkomu radu valja se čuvati demagogije: "Narodu ništa ne obećivati, dok mu ne možeš dati, i opominjati ga, neka pazi na one, koji mu obećavaju"(48) i sl.

Dakle, Starčević zastupa moral kao apsolutnu vrijednost, dok je za liberalce to relativna kategorija. U tomu liberalnom relativiziranju morala leži uzrok svih današnjih kriza u svijetu.

Bilješke:

1. Ante Starčević: Nekolike uspomene, Zagreb, 1870. str. 28.
2. Božidar Murgić: Hrvatski nacionalizam Ante Starčevića, Zbornik "Dr. Ante Starčević - o 40. godišnjici smrti", Zagreb, 1936., str. 46.
3. A. Starčević: Nove starine, "Hrvatska", god. 1869., str. 263.
4. A. Starčević: Izabrani spisi, priredio Blaž Jurišić, Zagreb, 1943., str. 413.
5. Isto, str. 414.
6. B. Murgić, nav. dj., str. 47.
7. Isto, str. 46.-47.
8. A. Starčević: Bi li k slavstvu ili ka hrvatstvu, Djela III., Zagreb, 1894., str. 16.
9. A. Starčević: Nove starine, "Hrvatska" god.1869., str. 262.
10. A. Starčević: Bi li k slavstvu ..., str. 6.
11. Isto, str. 20.
12. Vilko Rieger: Mentalitet prvih hrvatskih revolucionaraca, Zbornik "A. Starčević - o 40. godišnjici smrti", str. 79.
13. Isto, str. 79.
14. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 427.
15. Isto, str. 416.
16. Isto, str. 416.
17. Isto, str. 416.
18. A. Starčević: Misli i pogledi. Pojedinač-Hrvatska-svijet, sastavio dr.Blaž Jurišić, Zagreb, 1971., str. 64.
19. Isto, str. 62.
20. Isto, str. 63.
21. Isto, str. 64.
22. Isto, str. 321.
23. Isto, str. 260.
24. Blaž Jurišić: Pogовор, u knjizi dr.Ante Starčević: Izabrani spisi, str. 532.
25. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 285-287.
26. A. Starčević: Pisma madjarolaca, I. dio, Sušak, 1879., str. 61.
27. Pavo Barišić: Filozofija prava Ante Starčevića, Zagreb, 1996., str. 12.
28. Norberto Bobbio: Liberalizam i demokracija, Zagreb,1992., str. 20. i 21.
29. A. Starčević: Govor 25.11.1885., Djela I., Zagreb,1893., str. 300.
30. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 504.-505.
31. Isto, str. 420.
32. Isto, str. 420.
33. A. Starčević: Misli i pogledi, str. 21.
34. Isto, str. 21.
35. A. Starčević: Pisma madjarolaca, II. dio, Sušak, 1879., str. 13.
36. A. Starčević: Govor 20.11.1881., Djela I., str. 366.
37. B. Jurišić, nav.dj., str. 529.
38. A. Starčević: Pisma madjarolaca, II. dio, str. 65.
39. Isto, str. 6.
40. Isto, str. 11.
41. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 485.
42. A. Starčević: Misli i pogledi, str. 262.-263.
43. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 478.
44. A. Starčević: Misli i pogledi, str. 53.
45. Isto, str. 53.
46. A. Starčević: Turska, Djela III., str. 222.
47. A. Starčević: Izabrani spisi, str. 505.
48. Isto, str. 506.♦

CRTICE IZ HRVATSKE FINANCIJSKOPRAVNE PROŠLOSTI (IV.)

Rudolf Bićanić: *Kako živi narod (život u pasivnim krajevima)*, Pravni fakultet, Zagreb, 1996.

Rudolf Bićanić je hrvatski ekonomist, sociolog i ekonomski povjesničar. Tijekom 1930.-ih godina XX. stoljeća iz političkih je razloga u tamnicama stare Jugoslavije proveo tri godine. O motivima koji su ga nagnali na pisanje i objavu djela *Kako živi narod* 1936. godine, Bićanić u predgovoru jasno i slikovito govori: «Nakon tri godine, koje sam proveo osamljen i odijeljen od ljudi u mitrovačkom zatvoru, zaželio sam se svijeta. Ali ne više onog građanskog i gospodskog svijeta, u kome sam prije živio. Prekinule su se veze između toga svijeta i mene, i ja sam osjetio da mu više ne pripadam. Pale su mnoge iluzije i rasplinule se pred stvarnošću. Ljuštila se je s mene pomalo kora gospodarska, doktorska, intelektualistička. Kad čovjek prestane da nosi sva druga posebna obilježja i ne može da se osloni ni na svoj »priznati« socijalni položaj, stečen odgojem, školom ili imetkom...ni na »veze« prijatelja, osim malog broja časnih iznimaka, onda tek osjeti, da je samo čovjek, bezimen, jednak i izjednačen sa svima drugima. Onda se razvije u čovjeka iskrena i stvarna solidarnost prema svima onima, koji su uvijek u tom položaju, koji su samo ljudi, i ne mogu se pozvati ni na kakove posebne oznake i društveno priznate kvalifikacije privilegiranih».

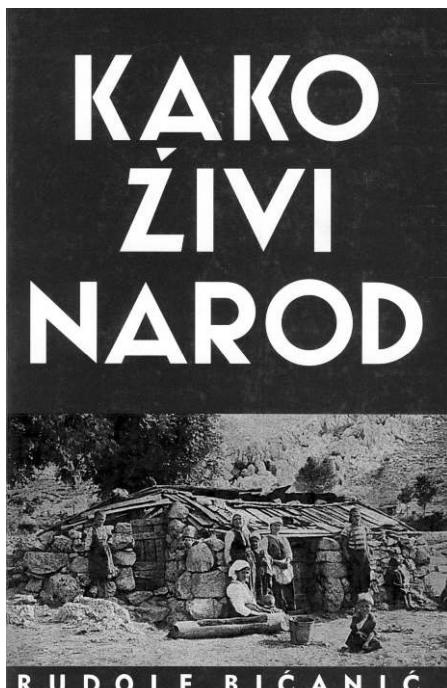
Bićanić nadalje ističe kako se zaželio ljudi, vukla ga je želja da vidi kako žive ljudi, »ali ne kako živi uski krug malobrojne privilegirane gospode, nego kako doista i stvarno živi čitav narod, najveći broj ljudi, nepoznatih, izjednačenih, nepriznatih... od malog, vrlo malog kruga ljudi, one gospodske elite...koja misli, da ona čini svijet, a da su ostali stvoreni samo da njoj služe.» Naglašava kako »naša gospoda znaju više o kulturnim strujanjima Beča i Pariza, nego li o kulturnim strujanjima Čučerja i Posavskih Bregi, desetak kilometara od Zagreba. Znaju više o političkim ideologijama Engleza i Nijemaca, nego što znaju kakvo

Piše:

Prof. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ,
Pravni fakultet Sveučilišta
u Zagrebu

mišljenje o uređenju društva i države uopće ima hrvatski seljak».

Kako bi hrvatskoj javnosti pružio sliku o životu hrvatskog čovjeka i naroda, odlučio je poći među taj narod i vidjeti kako živi. »A kako su dolazili već koncem ljeta 1935. veoma ozbiljni glasovi iz zapadne Bosne, Hercegovine i Dalmacije o prilikama u tim »pasivnim« krajevima,» Bićanić je odlučio poći onamo. U knjizi Bićanić obrađuje primjerice sljedeća pitanja:



pitanje gladi i vode, poljodjelsku proizvodnju, posjedovni odnosi, stočarstvo, pitanje tržišta i cijena, proizvodnja odijela, raspadanje kućnih zadruga, život seljaka radnika, odnos prema gospodama i sl.

U knjizi na str. 65. i dalje postoji cijelo poglavje pod nazivom »Gradske daće – seljačke nedaće», koje se odnosi na gradske posredne poreze – javljaju se pod raznim imenima : taracovina, pijacovina, trošarina, uvoznina, malarina, a u Bosni mirija, behija i sl. Govoreći o povijesti tih

poreza, ističe kako su oni preostatak raznih legalnih prava, povlastica koje su gradovima davali vladari u feudalno doba, kao pravo držati sajmove i pri tom ubirati daču. Prema Bićaniću, »dan su se sve te daće pretvorile u zamršeni sistem, koji služi 1. gradu za zaštitu svojih fiskalnih interesa; 2. građanima da prebac teret poreza na selo i 3. privrednicima nekim, da se zaštite konkurenčije izvan grada, 4. industrijscima da ruše malu obrtničku privredu.» Zahvaljujući tome, daće su poprimile obilježja unutarnjih carina, koje su za seljaka najteže tamo »gdje je seljak najsirošnjiji, a njegovi proizvodi relativno najmanje vrijedni. A pogotovo su teške u onim krajevima, gdje je seljak uslijed slabo razvijenih prometnih sredstava vezan na isključivo tržište u obližnjem gradu ili gradiću. To je slučaj u pasivnim krajevima.» Pritom navodi primjer prijatelja iz okolice Livna koji je s proljeća išao u Livno prodati janje – »za »civikat» (certifikat, potvrdu, nap. N. M.) platio je dinar i po, za uvoz pedeset para, a za prodaju opet dinar. Svega je platio daća 3 dinara, a janje je prodao cijelo za deset dinara.» Ili još drastičniji slučaj žene koja je u košarici ponijela pet jaja radi prodaje, a na ulazu u grad morala je platiti jedan dinar, s tim da se šest jaja prodaje za jedan dinar. Poziva se na riječi svoga prijatelja iz okolice Bugojna koji se slikovito izrazio: »Bugojanska općina kao da nam je brat. Štogod donešemo, bratski dijelimo. Pola utrška nama, pola općini.»

Bićanić posebno upozorava da je »pogrešno mišljenje, da se daće koje plaćaju seljaci, prevaljuju dalje, i da ih konačno plaćaju ipak gradski konzumenti, a ne seljaci. To je mišljenje pogrešno iz više razloga. U prvo redu vidimo, da su te daće relativno najveće upravo u najsirošnjim krajevima. A u isto vrijeme su i cijene seljačkim proizvodima najniže upravo u tim istim krajevima. Kad bi se daće prevaljivale na potrošače, koji kupuju seljačke proizvode, onda bi upravo tamo gdje su daće najveće, morali biti seljački proizvodi za toliko skuplji. A stvarno je upravo obrnuto.« Radi potvrde te svoje

tvrdnje poziva se na činjenicu «da su unatrag posljednjih nekoliko godina razne takse i trošarine porasle, a cijene seljačkih proizvoda su pale». Time se dolazi do absurdnog slučaja da «daće iznose trećinu ili čak polovinu utrška od cijele vrijednosti prodanih seljačkih proizvoda». Oba slučaja samo potvrđuju stav «da nema govora o prevajlivanju troškova na gradskog konzumenta...o prevajlivanju troškova ne može biti ni riječi, jer troškovi seljačke proizvodnje ne odlučuju o cijenama seljačkih proizvoda. Ne odlučuje o tome niti zakon ponude i potražnje samih seljačkih proizvoda.» Pojednostavljeni rečeno, u stvarnosti se stvar odigrava na način da «seljak plaća, koliko traže od njega, a prima koliko mu daju. To jest, on prodaje svoje proizvode po cijeni što dobije. To je onaj bespomoći, seljački : 'Što date!', kojega će valjda skoro nestati».

Da ne bi sve ostalo na subjektivnim stavovima, Bićanić svoje tvrdnje potkrjepljuje preciznim podatcima, koji ukazuju da trošarine od seljačkih proizvoda, kao i daće koje plaća seljak, čine znatan dio gradskog proračuna. Primjerice, «u čitavoj državi činili su prirezi na državni porez kod seoskih općina 43 posto svih općinskih prihoda, a kod gradskih općina 10 posto, dakle više nego četiri puta manje. No zato su trošarine i takse u seoskim općinama iznosile 10 posto svih prihoda općina, a u gradskim općinama 34 posto». Na primjeru grada Jajca i Prnjavora to izgleda ovako: prihod od prireza u Jajcu iznosi 12 posto svih prihoda, a u Prnjavoru 15 posto, dok u isto vrijeme prihod od trošarina i taksa u Jajcu iznosi 49 posto, a u Prnjavoru čitavih 75 posto svih općinskih prihoda. Ne može se kazati da su «baš sve gradske trošarine i takse platiti seljaci, ali svakako na njih otpada dobar dio».

Bićanić je posebnu pozornost posvetio posrednim porezima, koji se javljaju pod raznim imenima. Iako se posredni porezi u teoriji navode kao prevajlivi, što znači da se njihov porezni teret prebacuje na krajnjeg potrošača, to u slučaju proizvoda koje prodaje hrvatski seljak nije tako. Naime, prilikom ulaska na gradsku tržišta i donošenja svoje robe radi prodaje, seljaci su morali plaćati određeni namet; isto tako, nakon što prodaju svoj proizvod ta-

kođer su morali plaćati određeni porez, a s obzirom na visinu tih nameta jasno je da nije došlo do prevajlivanja poreza. Naime, tako plaćeni porezi činili su veliki udio u cijeni prodanog proizvoda što znači da je zarada seljaka bila mala, a Bićanić navodi i primjer kada su ukupni porezi bili veći od cijene prodanog proizvoda, drugim riječima, seljak je bio u gubitku. Razlog tome neprevajlivanju poreza na krajnjeg potrošača (gospodu) leži u činjenici da su seljacima nužno trebali novci do kojih su mogli doći jedino ili uglavnom prodajom svojih proizvoda. S obzirom na veliku ponudu plodova seljačkog rada, gospoda je bila ta koja je diktirala cijenu te je seljaku u pravilu nudila cijenu niže od stvarne vrijednosti odnosno cijene koju je seljak priželjkivao. Seljak je, s obzirom da nije imao druge mogućnosti zarade novca prihváćao i tako umanjenu cijenu, sve pod načelom «daj što daš», što je ondašnja gospoda vješt koristila. Radi potvrde svoje tvrdnje o visokom poreznom teretu seljaka Bićanić navodi primjer nekih gradova u kojima su prihodi od trošarina čini znatan (čak i većinski) udio gradskih prihoda, a s obzirom na činjenicu da je većina tih trošarina padala na seljaka, očito je da su seljaci punili ne samo proračun seoskih općina, već i proračun gradova!

Poseban dio knjige pod nazivom «Seljački krediti i dugovi», govori kako se na prostoru od Zagreba preko Banja Luke zapadnom Bosnom do Livna, pa do Splita susreću razni oblici kredita («od najmodernijih do najprimitivnijih») ovisno o stupnju razvijenosti. Bićanić ironično primjećuje da «naši profesori narodne ekonomije morali bi voditi svoje đake na kratko putovanje od nekoliko dana kroz selo po toj liniji, pa bi đaci naučili više o 'istoriji' kredita iz samoga života u tih nekoliko dana, nego li čitajući debele njemačke knjižurine u seminarским knjižnicama».

Prikazuje nadalje pod koliko se teškim uvjetima seljaci zadužuju, što često dovođi do njihove gospodarske propasti. Najžalosnija je činjenica da većina tih zaduženja ipak nastaje radi nabave hrane, a ne radi njezine proizvodnje, i to u vremenima koja nisu teška. Prema dostupnim podatcima na str. 75. «zaduženja su nastala najviše za nabavu hrane. Redovno, i kad

nije glad, prisiljeno je, na primjer u Primorskoj banovini oko 74 % svih zaduženih seljaka da kupuje hranu». O kakvom se iskorištavanju od strane zajmodavca radi, govori primjer seljaka iz Posušja, hercegovačka Bekija, kojemu je ponestalo hrane dva mjeseca prije žetve, te on pozajmi kvintal kukuruza. Morao se obvezati da će za taj kvintal kukuruza poslije žetve (tj. poslije dva mjeseca) «povratiti kvintal pšenice i još povrh toga kvintal sijena».

Izravno se javnih prihoda tiče na str. 77. navedeni primjer koji govori o pozajmljivanju novca radi plaćanja poreza. Riječ je o slučaju iz istog hercegovačkog mjesta Posušja, gdje «pod jesen, kad se plaća porez, treba seljacima manja svota novaca, da plate na račun poreza, da ih vlast ne 'robi'. U tim krajevima, naime upotrebljavaju seljaci za ovru i dražbu izraze rubati ili robiti. Dakle, kad dođu ovrhovoditelji, onda seljaci obično pozajmljuju kod mještana pedesetak do dvjesti dinara, koju svotu vraćaju o Jurjevu, kad se ovce ojanje, te se može priplod unovčiti. Za takav dug od 50 do 200 dinara daje seljak od jeseni do Jurjeva, pored glavnice, još čitavu ovcu i janje».

Jednako žalostan kao i primjer pozajmljivanja novca radi nabave hrane, jest posljednji navedeni primjer pozajmljivanja novca radi plaćanja poreza. Seljaci su u strahu da im zbog neplaćanja poreza imanje ne bi bilo prodano na dražbi, te u jesen, kad je vrijeme plaćanja poreza, za to pozajmljuju novac. Novac potrošen na ime plaćanja poreza obvezuju se vratiti u proljeće kada su u stanju prodati svoje janjce, ali pored obveze vraćanja glavnice tereti ih obveza i davanja čitave ovce i janjeta, vrijednost kojih u odnosu na glavnici može činiti znatan udio. Takvom bešćutnošću zajmodavci su koristili težak gospodarski položaj seljaka, u koji ih je dovela visoka porezna obveza i vrijeme kada se ta obveza morala izvršiti, a koje nije vodilo računa o dobu kada je seljak u stanju lakše podmiriti svoju poreznu obvezu (u proljeće kad je u mogućnosti prodati svoje proizvode).

(nastavit će se)

ROBERT FLAC JE UBIJEN NA SVOJ 24. ROĐENDAN!

Ovim se prilogom odazivam na poziv uredništva *Potičkog zatvorenika* pod naslovom «Pobijeni hrvatski politički uznici – moli se pomoći i suradnja». Podaci koje ovdje iznosim odnose se na okolnosti smrti **Roberta Flaca** iz Čakovca, rođenog 17. kolovoza 1926.

Robert Flac je uhićen 31. svibnja 1946. u Čakovcu, gdje je živio i pohađao četvrti razred Ekonomskog tehnikuma. Maturant Robert je bio bratić Vlade Sobošćana (Sobostjana, Sobostyana). Osudom Divizijskoga vojnog suda u Zagrebu br. 1298/46 od 16. kolovoza 1946. osuđen je na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom (strog i zatvor) u trajanju od četiri i pol godine, «radi počinjenog krivičnog djela protiv naroda i države (bio član terorističke grupe koja je imala za cilj obranje državnog poretka)».

Ostali članovi skupine kojoj je Flac pripadao, bili su: **Pavao Horvat**, đak, rođen 1928., osuđen na tri i pol godine; **Ivan Kozjak**, zubotehničar, rođen 1925., osuđen na tri godine; **Stjepan Moharić**, đak, rođen 1928., osuđen na šest i pol godina; **Josip PREMUŠ**, đak, rođen 1929., osuđen na dvije i pol godine, **Vladimir Sobošćan (Sobostyan)**, đak, rođen 1929., osuđen na osam godina; **Dragutin Šela**, đak, rođen 1928., osuđen na četiri godine i **Josip Jurak**, đak, rođen 1929., osuđen na šest godina. Postojaо je i deveti član skupine, **Teo Osojnik**, koji je suradivao s OZN-om i koji nas je cinkao. On nije uhićen ni suđen.

Robert Flac i ostali iz skupine kaznu su izdržavali u KPD Stara Gradiška. Godine 1950., kad mu je istjecala kazna, Robert je poslan na «vanjske radove» na poljoprivrednom dobru KPD-a. No, dva i pol mjeseca prije isteka kazne, Robertovi su roditelji iz KPD Stara Gradiška primili obavijest da je njihov sin Robert «izvršio samoubojstvo». Navodno ga je počinio u «bunkeru», što je drugo ime za samicu u koju su zbog raznih razloga zatvarali ljude ŠTO su radili na poljoprivrednom dobru.

Robertovi su roditelji zahtjevali da od uprave KPD-a, da im dopusti sina pokopati u obiteljskoj grobnici u Čakovcu. Njihova je molba odobrena uz sljedeće uvjete: morali su kupiti limeni ljes u kojem je tijelo po-kojnika bilo zavareno, ali i vanjski drveni ljes u koji se stavlja i zakiva limeni; nijedan od ta dva ljesa ne smije se otvarati, a ljes s pokojnikom su iz Stare Gradiške do ukopišta pratila dvojica službenika KPD Stara Gradiška. Pogreb je, dakle, obavljen a da roditeljima nije dopušteno pogledati ni lice mrtvoga sina!

Na nadgroboj ploči piše:

**Ovdje počiva
FLAC ROBERT
rođen 17. 8. 1926.
umro 17. 8. 1950.**

Ima li smisla pitati se, zašto bi Robert izabrao upravo svoj dvadesetčetvrti rođendan da izvrši samoubojstvo, dva mjeseca i četrnaest dana prije isteka kazne...

Dragutin ŠELA

NEZNANJE I MRŽNJA

Gadno je kad ljudi ne znaju elementarne stvari, još je gadnije kad su opsjednuti mržnjom, a najgadnije kad tu mržnju pokušavaju objasniti tobožnjim činjenicama koje – ne znaju. Tako je već legendarni **Miljenko Jergović** u zagrebačkom *Jutarnjem listu*, god. 12/2009., br. 4105, od 1. prosinca 2009., str. 24. («Tko će u Hrvatskoj otvarati logore») bez krzmanja ustvrdio:

«*U Guantanamu nije zatočen nijedan nemusliman, a na Golom otoku nije ležao nijedan antikomunist. Premda su nakon Gologa neki postali antikomunisti. (...) Za ideologiju koja u Hrvatskoj stasa nakon 1990. Goli otok više nije bio negativna metafora. Istina, pokušavalo se tu i tamo po-nešto falsificirati, pogotovo u crkvenim krugovima, onim kojima je uspijevalo izmišljati i komunistički logor u Jasenovcu, ali uzalud, jer se u Hrvatskoj nije moglo naći antikomunista koji je robijao na Golom otoku. A i golootočki zatočenici znali su sačuvati čistoću svoga stradanja...*»

Naravno da ni ovaj izljev mržnje nema veze s činjenicama: na Golome je od 1948. do raspuštanja toga konc-logora robijalo tisuće antikomunista (Hrvata, Albanaca, Bugara itd.), a među njima je – kao što znade svatko tko hoće znati – bilo i svećenika. Neke od golootočkih sudbina hrvatskih antikomunista (npr. ona Dobroslav Parage) trebala bi biti poznata i najširoj javnosti. U stvari, prve nastambe konc-logora na Golome otoku gradili su upravo hrvatski antikomunisti (dobrim dijelom ustaše i domobranii), a čitavo vrijeme njegova postojanja u njemu su robijali hrvatski nacionalisti-antikomunisti. Bilo je među njima katoličkih svećenika (npr. **Baldo Zlovečera**), agnostika (**Vjekoslav Balin**, koji je kasnije ubijen u Staroj Gradiški), ali i muslimana (**Kemal Mujagić**, **Ahmed Krupić** i dr.).

Zanimljivo je i nije slučajno da su hrvatski nacionalisti – golootočki robijaši danas na čelu udruga političkih zatvorenika i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini: sadašnji predsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika, **Alfred Oboranić**, bio je među onim pripadnicima «varaždinske skupine» (*Nacionalna partija Hrvatske*), koji su kaznu izdržali na Golome. I predsjednik Udruženja političkih zatvorenika BiH, **Želimir Crnogorac**, kao pripadnik ilegalne *Hrvatske revolucionarne mladeži*, što je nastala u imotskoj gimnaziji krajem pedesetih godina, svoju je kaznu – skupa s nizom sudrugo – odrobjao na Golome. No, Jergovića to ne zanima: kao da mu izmišljanje i prešućivanje činjenica treba za konstruiranje zaključaka i o Jasenovcu i o ulozi Katoličke crkve u političkim previranjima u XX. stoljeću? Ne zanima to ni uredništvo *Jutarnjeg lista*, koje se je tek nakon skoro mjesec dana udostojalo objaviti drastično osakaćeni, inače sasvim kratki ispravak... (T. J.)



JAKOV KRAJNOVIĆ D. I. POSREDNA ŽRTVA JUGOSLAVENSKOGA PARTIZANSKOG POKOLJA U TRAVNIKU

O. Jakov Krajnović rođen je 6. rujna 1877. u Travniku, a kršten je dan kasnije u Dolcu kod Travnika, jer je Travnik tada spadao u župu Dolac. Roditelji su mu **Ivan** i majka **Kata** rođ. Zlatunić, pridjevkom Gavran, oboje rođeni na Guvnima kod Travnika. Ivan je bio *dundžer* (zidar i tesar), priučeni majstor. Jakovljev djed s očeve strane doselio se iz Duvna u Travnik početkom 19. stoljeća. Od Krajnovićih pređa Teskeredžić-paša je oduzeo imanja, a njih pretvorio u svoje kmetove. Djed **Božo** s pet sinova i jednom kćeri nije se htio pokoriti i biti kmet, nego ode u svijet. Tako su mu djed Božo i otac Ivan došli u Budušće kod Travnika. Tri sina Božina podu: jedan u Fojnicu, drugi u Sarajevo, treći s kćerkom u Carigrad, gdje im se kasnije zameo svaki trag. Potomci drugih Krajnovića stanuju i sada u krajevima u koje su došli kao prebjезi.

Obitelj Ivana Krajnovića stanova je u Poturmahali i to u tzv. Šarenom hanu nedaleko havre (nekadašnje sinagoge). Šareni han bio je velika zgrada, a pripadalo je vakufu. Stanari su bili katoličke i pravoslavne vjere. Han je prozvan šarenim, jer je izvana bio raznim bojama obojen. Izgorio je u velikom požaru 3. i 9. rujna 1903. Otac je radio uglavnom u Posavini te je samo dva-tri mjeseca zimi boravio kod kuće. Jakov je sa sestrom Marom upisan u pučku školu časnih sestara u Gornjem Dolcu. Dok je mali Jakov sa sestrom išao iz Travnika u Dolac, redovito bi ga napadala muslimanska djece kamenjem, psovskama i drugim pogrdnjim riječima. Zbog toga je Jakovljev otac morao privremeno kćerku i sina smjestiti u jednu obitelj u Dolcu. Put u Dolac išao je tada iznad današnje pravoslavne crkve. Onaj uz Lašvu nije tada postojao, napravljen je nakon austrougarske okupacije.

Časne su sestre bile Jakovu učiteljice u tri razreda pučke škole. Četvrti je pohađao kod franjevaca. Učitelji su mu bili **fra Ilija Djebić** i **fra Filip Dujmušić**. Godina uoči okupacije je bila burna. Uslijed stanja anarhije, katolici - Hrvati su morali

Piše:

**Prof. mr. sc. Vjenceslav
TOPALOVIĆ**

zakopavati svoje stvari u podrume, u strahu da ih Turci ne opljačkaju. Nastava se održavala iza dobro zaključanih vrata. Učitelj, fra Filip, držao je dugu nabijenu pušku kod vrata, a na katedri je stajala kubura (mala puška) i ona dobro napunjena. Dolaskom Austro-Ugarske, otvorena je pučka škola u Travniku. Iako je Jakov završio četiri razreda pučke škole u Gornjem Dolcu, opet se upisao u četvrti razred u Travniku, misleći da će, kako sam reče, nešto više naučiti. Tako položi dva puta četvrti razred. Još u Gornjem Dolcu, učitelj **Franjo Horvat** opazio je da je Jakov iznimno inteligentno dijete.

Po uspostavi austrougarske vlasti, jedan visoki vladin dužnosnik popisivao je dake za sarajevsku gimnaziju. Vlada je svim obećala potporu, pa su se mnogi upisali, a među njima i Jakov (kao i njegov kolega iz škole u Dolcu, **Nikola Mandić**,

kasnije odvjetnik i političar, te od jeseni 1943. predsjednik vlade Nezavisne Države Hrvatske). Kako majka nije htjela ni čuti o tome da joj sin odlazi od kuće, Jakov ostade u Travniku. Sav kršćanski odgoj i plemenitost Jakov je primio od svoje majke. Kako je sam govorio, nikad nije čuo iz njezinih usta ni najmanju psovku, a ni kakve kletve: uvijek je davala svojoj djeci najljepši primjeri.

Godine 1882., dolaskom o. Brandisa u Travnik, koji odmah osniva gimnaziju u staroj bosanskoj kući iznajmljenoj od časnih sestara, Jakov se upisao u prvi razred, kao internist (sjemeništarac). Ovdje je svršio četiri razreda 1886., a potom odmah, 16. rujna stupa u novicijat Družbe Isusove u Koruškoj. Iz Travnika je putovao zaprežnim kolima do Janjića, pa od Janjića do Bosanskog Broda željeznicom, od Broda do Siska lađom, a od Siska preko Zagreba do Sv. Andrije u Koruškoj željeznicom. U Sv. Andriji Jakov je ostao četiri godine, dvije u novicijatu, a dvije u retorici (1886.-1890.). Zavjete polaže 16. rujna 1888. Polazi na studij filozofije u



Katoličko sjemenište u Travniku danas

Požun (Bratislava) i tu ostaje tri godine (od 1890.-1893.). Vraća se u Travnik, gdje je bio magistrom u gimnaziji (1893.-1895.). Poslije odlazi na studij teologije u Innsbruck. Po svršetku teologije, obavio je 1898./1899. u Linzu kod Beča treću probaciju. Ponovno dolazi u Travnik, za profesora u gimnaziji. Godine 1907. odla-

matičku zbirku (keltski, grčki, rimski i srednjovjekovni novac do novijeg doba). Sva zbirka determinirana je po stručnim domaćim i svjetskim numizmatičkim katalogima, a osobno je za nju izradio specijalni ormari sa stotinjak ladicama. Temeljno je uredio i povjesnu zbirku, osobito zbirku srednjovjekovnog oružja. Poslije prot-



Panorama Travnika

zi u Zagreb, upisuje prirodoslovno-matematički fakultet (matematiku, kemiju i prirodopis). Godine 1915. polaže profesorski ispit iz prirodopisa kao glavnog predmeta, a kemije i matematike kao sporednih.

Dugi niz godina p. Jakov Krajnović bio je rektor cijelog isusovačkog kolegija u Travniku. Bio je izvanredan um. Skupio krasnu prirodopisnu biblioteku. Nastavio rad o. prof. Brandisa. Uredio prirodopisni muzej i za nj se brinuo vrlo savjesno. Pobilježio je sva zoološka i biološka imena predmeta (izložaka), označio ih je brojevima i popratio bilješkama. Uz prirodopis, bio je veliki stručnjak svjetske, hrvatske, a posebno bosanske povijesti. Sam je radio na povjesnim izvorima, stvarajući ogromnu knjižnicu. Arheološki je iskapao mnoge povijesne lokalitete u Srednjoj Bosni, iz rimskog i srednjovjekovnog perioda, te tako stvorio veliki i lijepi lapidarij u atriju travničke gimnazije.

Za Jakova se može reći i to, da je bio pravi stolarski majstor: mnoge muzejske umjetničke staklene vitrine osobno je izradio. Obišao je pješice cijelu BiH, Crnu Goru, Srbiju, sve spomenike kulture je bilježio i proučavao, potom svu floru i faunu, pomno je izučavao i determinirao svaki predmet. Uredio je bogatu numiz-

jerivanja otaca isusovaca 1945., ove zbirke su, nažalost, devastirane kao i knjižnice i ostala imovina gimnazije. Učio je i keltski jezik te počeo sastavlјati keltski rječnik, koji mu je bio potreban radi proučavanja i tumačenja značenja bosanskih imena rijeka, gradova, planina itd. Pored mnogih jezika koje je govorio (njemački, češki, francuski, grčki, poljski, španjolski, latinski i turski), učio je i albanski.

Pred sam kraj Drugoga svjetskog rata, jugoslavenske su partizanske jedinice uz velike ljudske žrtve 22. listopada 1944. zauzele Travnik. Odmah potom je započelo izvršenje strašnoga zločina. U gradu je što poginulo u borbi, a što ubijeno, više od tri tisuće osoba (oba spola i svih uzrasta). Veliki broj osoba strijeljan je bez suda. Jedno od ovih strijeljanja, na lokalitetu istočno od gimnazijskog igrališta, s juga na Gaj i sa zapada na isusovački vrt, osobno je s prozora Velike nadbiskupske gimnazije promatrao i p. Krajnović. Ovo je kod njega izazvalo strašan duševni potres, pa je sedam dana kasnije, 29. listopada 1944. u svojoj 77. godini i umro u Travniku. Pokopan je na isusovačkom groblju Bojna. •

- Mnogi se brane, čak je bilo i izjava u novinama, kako je proces u Zadru bio protiv potpuno nevinih ljudi. Međutim, ne stoji baš tako. Ipak su to bili ljudi koji su govorili protiv Jugoslavije, koji su nešto htjeli i poduzimali i mislim da nismo mi osuđeni ni baš nevini. Druga je stvar sada, kolika je trebala biti kazna. To je trebalo biti na razini verbalnog delikta, jer ništa nije bilo učinjeno. Među nama je bilo potpuno nevinih ljudi. Mislim, **Kutleša**, pa dijelom **Vuleta** i drugi. Čujte, ništa konačno ni **Šale** nije učinio, ni **Aras**. Što smo mi učinili? Na razini ideje, ja sam s guštom želio da Jugoslavija propadne. Svima je zajedničko bilo što nitko nije volio Jugoslaviju, a svi su voljeli Hrvatsku i željeli su je osnovati.

- Nakon razgovora s Perovićem, 10-15 dana po Šali mi je poručio da bježim iz Zadra, jer će me uhiti. Nisam htio bježati jer nisam ništa učinio. 14. lipnja 1974. mi smo bili pohapšeni.

- SUP je Peroviću dao pasoš da ode u Njemačku jer je njegova sestra bila udata za **Bilandžića** koji je radio u Hrvatskome narodnom odboru, emigrantskoj organizaciji, da tamo špijunira. Vani mu nisu vjerovali kako je dobio pasoš, pa je moraо, da bi dokazao da je iskren, pucati na jugoslavenskog konzula u Kolnu. Pobjegao je u Kanadu, tamo su ga uhvatili i vratili Njemačkoj.

- Perović je još tijekom suđenja iz Njemačke poručivao sudu u Zadru i advokatima kao Meštrović nije ništa kriv, kako nije postojala nikakva organizacija, kao HORA, kako ga je UDBA prisilila da radi za njih. Zbog toga mislim da je Bilušićovo mišljenje samo djelomično ispravno.

- Šale nije radio za UDBU. Šale je robio 5-6 godina.

- **Josipa Bilušića** sam upoznao tako, kad sam jednom prolazio uz kavaru "Central", Bilušić mi je prišao i zamolio za razgovor. Tada mi je bio sasvim nepoznat. Poznavao sam njegovu sestruru **Ljerku** kao učenicu Učiteljske škole. Bilo je to ljeto 1970. godine. Bilušić je odmah počeo protiv **Tita**, države, partije... To me je jako iznenadilo. Takvi razgovori su bili dovoljni da vas netko prijavi, a poslije toga eto pozivanja na UDBU, maltretiranja, izbacivanja iz službe, svakodnevna ispitanja i slično.

- U razgovoru sa mnom, Josip Bilušić je imao planove o borbi protiv režima, sis-

TAKO JE GOVORIO PROFESOR ŽELIMIR MEŠTROVIĆ (II.)

tema, komunizma, što sam sve ja mislio i priželjkivao pa smo se u tim temama slagali. On je bio jako ekstreman i sklon konkretnim akcijama. Oprez je nalagao da se mora paziti ne samo što se govori, nego i što se radi, zato nisam bio za to.

- Ja sam dao grupi ime HORA, a to je znacilo HRVATSKA OSLOBODILAČKA REVOLUCIONARNA ARMIJA. Bilušić je tražio da se dometne naziv i rojalistička, jer bi Hrvatsku trebalo ponovo pretvoriti u nekakvu kraljevinu. To su bile mladenačke fantazije. To nisam prihvaćao jer su mnoge stvari bile utopističke. To je zahtijevalo veliku dobru organizaciju, velika financijska sredstva, tajnost... Svega toga mi nismo imali.

- Navodno, Tito je čak naredio da nas se osudi strogom kaznom, jer je Zadar za njega bio jedan nacionalistički-šovinistički grad. Skupljali su po zadarskim poduzećima potpise da nam se dade smrtna kazna. To su radili general Egić, njegova kćerka Duška, neki Kaloper, Agić, odnosno Savez boraca. Skupljali su potpise, slali peticije i zahtjeve da nas se osudi na smrt. Tadašnji Jugoslaveni, ti najviši šovinisti, tako su se iživljavali.

- Bilušić je javno govorio o tome kako treba državu srušiti, kako treba stvoriti organizaciju, svim silama je i ljudi htio pridobiti za svoje ideje.

- Dizdar je jednog dana došao u Zadar s Bilušićem i tako je s njim svaki put dolazio k meni.

- Jugoslavija se ne može rušiti mirnim načinom, to smo shvatili. Čak niti stranačkim pokretima, jer su stranke bile zabranjene. Dakle, jedina je bila mogućnost nekakvom oružanom, iznenadnom bomboom.

- Nismo mislili da bismo svoje ciljeve postigli terorizmom, zato to nismo zagovarali. Ovo što smo mi sada postigli u Domovinskom ratu, to smo postigli u kravom ratu.

- HORA nije funkcionalala kao organizacija, jer je bilo puno neslaganja, opreznosti i straha. Nije bilo ni sredstava, ni mogućnosti. Bilušić i Dizdar su predlagali pljačke banaka da bi se došlo do sredstava, jer to rade IRA i ETA, međutim to nije bilo u Jugoslaviji baš izvedivo. Svi ti naši

Piše:

Bruno ZORIĆ, prof.

razgovori došli su do ušiju doušnika i to je doznala UDBA pa smo se jednoga dana našli svi onkraj brave.

- Uhapšen sam 14. lipnja 1974. godine u 4 i 30 sati ujutro. Izvršen je pretres i ništa nisu našli.

- Danas u Zadru šetaju mnogi koji su mučili i zatvarali Hrvate. Ja svoje krvnike vidim po gradu i još bi htjeli razgovarati sa mnom, kao da nisu oni bili, bio bi to netko drugi. To je njihovo opravданje. On je morao biti sudac i morao vas je suditi, da nije on, netko bi drugi. To mi znamo, ali bilo je sudaca koji nisu htjeli biti suci.

- **Marko Marinović** (suprug kasnije Račanove ministrike Ingrid Antičević Marinović, op.) je uživao, njemu se vidjelo da uživa jer on je, Bože moj, bio vojni tužitelj, on je uživao da se može iživljavati na hrvatskom nacionalistu, jer je on za njega bio šovinist. Marinović je ispred sebe video karijeru, trebao se uspinjati, a to hoće li nekoga pregaziti, od nekog stvoriti lešinu, to nije važno. Glavno da on ide naprijed. Takvih je bilo puno i takvi su upravljali ovim gradom. I nažalost i u ov-

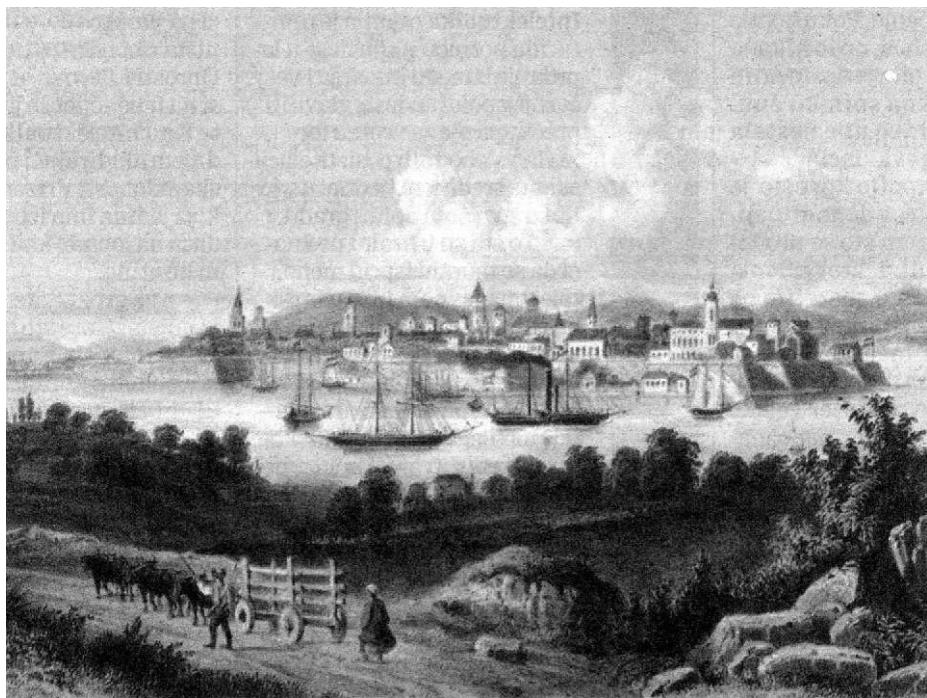
dašnjoj vlasti ima takvih, koji bi najradije vikao ja sam komunist, ali više ja sam Hrvat.

- Davor Aras nije ni znao za HORA-u. Našao se na sudu zbog drugih stvari, jer se družio katkada sa mnom, a i on je izražavao nezadovoljstvo s režimom, što je SUP pratilo. Mi smo svi bili zabilježeni u mas-pokretu kao oni koji su glasno govorili.

- Petar Šale kao i Davor Aras nisu imali pojma o HORI, oni su to doznali na sudjenju. No, Aras je bio dobar prijatelj s Petrom Vuletom, a Vuleta je bio kod mene svaki dan. Šale je bio Arasov vjenčani kum, ako se ne varam i dolazio bi iz Zagreba, bili su veliki prijatelji. Aras je uostalom bio moj đak.

- Jugoslaviju je trebalo srušiti. Budući da to nije bilo moguće mirnim putem, jer je cijela Europa tetošila Jugoslaviju, kao i Amerika i Varšavski pakt, razmišljali smo i o organiziranim akcijama, tajnim, koje bi se oslonile na zajedništvo hrvatskoga naroda iskazano masovnim pokretom.

- O dizanju zadarskoga mosta u zrak, to je bila samo šala. Nije se o tome razmišljalo. A u vezi sa zadarskim mostom mi smo se zafrkavali. U našoj grupi bio je jedan Barjašić, koji je došao iz Australije i bio je za drastične metode. Vuleta i ja



Zadar sredinom 19. stoljeća

smo se bili dogovorili da ga uplašimo, tako da mu kažemo da on stavi minu pod most, kako bi vidjeli njegovu reakciju. Naravno, uplašio se, problijedio. Kad je trebalo nešto poduzeti, onda svi ustuknu. I to je uzeto u istrazi kao delikt, kao pripremanje diverzije. Međutim, ništa od toga nije bilo osim razgovora kao što ja sad vama govorim.

- HORA je pisala parole po fakultetu. To je radio Aras, Vuleta i **Marija Banić**, koja je kasnije svjedočila protiv mene i sviju nas. Izgleda da je ona bila ubaćena među nas ili su je kasnije pridobili, što mi izgleda vjerojatnije.

- Svi su bili optuženi, a kako nije bilo nikakve akcije niti nikakve stvarne organizacije, dakle dokaza, osim razgovora da bi je trebalo osnovati, onda nitko nije znao je li postoji. I jasno je, kad vas netko optužuje, svatko sebe branii. A policajci su to mudro iskoristili, mi naravno nismo imali iskustva sa sudom i istragom, stalno su nam govorili ovaj je rekao ovo, ovaj je rekao da ste vi to rekli, tako su svima podmetali, a naše izjave marljivo su bilježili. Svak je, nažalost sebe branio, jer nitko nije očekivao da čemo biti uhapšeni i sudjeni. U istrazi su sve nagovarali da mene što više terete. Bio sam prvooptuženi. Trebalо me je što više teretiti i naći za to što više materijala da osuda bude što drastičnija.

- Prljavi posao obavio je **Dragutin Golić**, sudac, **Mladen Manojlović**, predsjednik Okružnog suda Zadar, sutkinja **Petronila Miodrag**, koja je figurirala kao glavni sudac, a stvarnu glavnu ulogu su igrali Srbi Golić i Manojlović. Trebala im je Hrvatica da nam sudi kako ne bi rekli da nam sude Srbi. Tužitelji su nam bili **Dragić** i zamjenik Marko Marinović.

- Marko Marinović se jako loše ponašao prema meni. Bio je jako, jako loš. Nastojao što više ta naša djela uvećati. Što više toga nanijeti za dokaze.

- Tijekom suđenja jedan smo drugoga optuživali. Istraga je ispitivala svakoga pojedinačno. Za neke su izjave čuli, za neke doznali, a bilo je i među nama onih koji su progovorili. Izgleda da je pokojni **Ante Stipanić** puno toga rekao da se izvuče. Sve to shvaćam, sve je to ljudski, svatko je htio sebe zaštiti. Bilo je uostalom i teško znati što je tko rekao, jer su u istrazi i izmišljali kako bi postigli cilj da što više optuže nas prvooptužene.

- Poslije zatvora, mnogi su bježali od mene kao od kuge, jer su vas odmah bilježili 'aha, ovaj sjedi s Meštrovićem, s narodnim neprijateljem'.

- Za vrijeme robianja, Petar Šale i Davor Aras, svu su krivnju prebacivali na mene. To sam čuo u gradu od mnogih, kako bi uvećali svoj udio u svemu tome. Ali, činjenice su tu. Šale je bio jedan mali kurir koji je nosio studentske novine iz Zagreba u Zadar, niš' drugo. I mene je pozvao jednom na sastanak koji je sazvao Aras, ali ne zbog HORE, nego zbog neke sindikalne akcije na Musapstanu, a poslije je tvrdio da sam to ja organizirao. Ne dopadaju mi se lažne priče koje su Šale i Aras širili o meni.

- O Bilušiću mislim da je čudan čovjek. Znam da je s nekim **Bacaljom**, kojeg je upoznao u zatvoru, išao u Izrael, jer je htio biti Židov. Meni je tvrdio u Lepoglavi da više nije Hrvat, nego da je Židov, da se srami što je Hrvat. On je ogorčen i razočaran i ja ga shvaćam, samo to njegovo razočaranje i to njegovo ogorčenje je rezultat njegove emocionalnosti i uopće njegova pogrešnog uvjerenja da će svi odmah skočiti u našu obranu. Međutim kada smo bili uhićeni, nitko nije ni prstom maknuo. Dogodilo se ono što sam rekao njemu i drugima, nemoj Bilušiću govoriti i pričati, jer će nas uhititi.

- I ja sam razočaran, ali ne idem tako daleko, da se odričem svoga, jer ja smatram da je ova država ipak moja država.

- Bilušić je naoko hrabrim ponašanjem na suđenju, koji u jednu ruku jest hrabro, a u drugu i gest očaja 'kad sam već tu onda ću vam reći sve što mislim', manje više nama svima pogoršalo situaciju, dodao nam je svima godinu do dvije po prilici, a sebi nije smanjio ništa.

- U SUP-u u Zadru su odlučili da u Zadru treba učiniti senzaciju, suditi Hrvatima, uplašiti Hrvate u Zadru i Hrvatskoj, dati štofa Savezu boraca i drugim komunistima kako treba Jugoslaviju čuvati od unutrašnjih neprijatelja, kako treba biti budan i kako ih ništa ne treba iznenaditi.

- Proces 16-torici vodila je kao predsjednica sudačkog vijeća Petronila Miodrag, Dragutin Golić, kao član vijeća, a suci porotnici **Slavko Bačinić**, **Antun Brajković** i **Josip Bašić**. Okriviljene se tužilo zbog krivičnog djela iz člana 101. stav 1, član 117. st. 1. KZ Jugoslavije, što je podrazumjevalo 'ugrožavanje teritori-

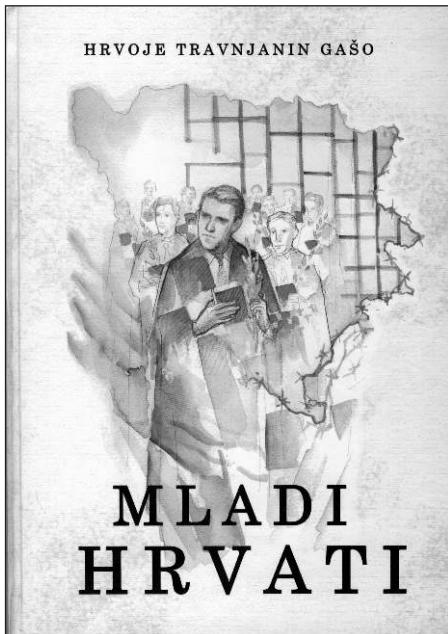
jalne cjeline i nezavisnosti države te udruživanje protiv naroda i države'. HORA je naime za svoj cilj imala 'oslobađanje hrvatskoga naroda i stvaranje samostalne hrvatske države izdvojene iz ostale zajednice jugoslavenskih naroda, a sredstva i način ostvarenja toga cilja bile su: veza i suradnja s ekstremnom političkom emigracijom i proustaškim organizacijama Hrvatski narodni odbor, Hrvatsko revolucionarno bratstvo, vrbovanje novih članova za tu ilegalnu terorističku organizaciju, pribavljanje novaca i sredstava i nasilno oduzimanje društvene imovine za potrebe njenog financiranja, nabava oružja i municije za njezinu djelatnost, a to diverzantska-teroristička aktivnost, vršenje diverzija rušenjem električnih centrala, dalekovoda, saobraćajnica, objekata privrede i JNA i potpaljivanjem šuma, te zgrada i automobila milicije, vršenje atentata na istaknute političke ličnosti, vršenje neprijateljske propagande', tako je sve to stajalo u optužnici, koja nije imala nikakvog temelja. Nju je sastavio okružni javni tužilac mr Zdravko Dragić, a pomoćnik mu je bio Marko Marinović.»

Još se moramo sjetiti tko je sve bio obuhvaćen ovom sudskom farsom u Titovu jugoslavenskom komunističkom režimu: **Želimir Meštrović**, **Josip Bilušić**, **Petar Vuleta**, **Petar Šale**, **Davor Aras**, **Ante Perica**, **Frane Dević**, **Marko Dizdar**, **Ante Stipanić**, **Ante Burić**, **Stjepan Janković**, **Ilija Barjašić**, **Mate Kutleša**, **Vlado Bilušić** i **Ivan Posavec**. Otpor ondašnjem komunističkom režimu pružali su najbolji sinovi hrvatskoga naroda. Bilo je potrebno sjetiti se domoljubnih misli i djela pokojnog Želimira Meštrovića, čiju ljubav i žrtvu ne smijemo zaboraviti, prema svojoj hrvatskoj domovini i svojim hrvatskim ljudima u koje je vjerovao, iako je za života bio razočaran. Njegovo robljanje nadahnjivalo je sve one istinske domoljube na koje je prenosio svoje misli i ideje.

Hrvatski domoljubi grada Zadra zahvalni su pokojnom prof. Meštroviću i klanjavu se njegovoj žrtvi, osjećaju, ljubavi i razumu koje je često prenosio na svoje mlađe istomišljenike. Tako je govorio, djevolao i ljubio svoju domovinu prof. Želimir Meštrović. •

U POVODU KNJIGE O ORGANIZACIJI *MLADI HRVATI* (Hrvoje T. Gašo: *Mladi Hrvati*, Nova Bila, 2009.)

U rujnu 2009. nazvao me je profesor vlc. Petar Jukić iz Sarajeva i pitao me, bih li mogao obaviti lekturu i korekturu nove knjige Hrvoja Gaše s naslovom *Mladi Hrvati*. Odgovorio sam mu da mogu i da mi je čast što me on zove, pogotovo što će mi sadržaj biti zanimljiv i u nečemu će biti nalik onomu što sam i ja doživio u doba komunizma 70-ih godina minuloga stoljeća, kako me podsjeti vlc. Petar, koji je u mom slučaju bio od Boga poslana osoba da me izbavi i usmjeri prema svećeništvu, na što me Bog zvao i na što sam čvrsto bio pristao, a komunizam me htio osudom od toga otrgnuti.



Potom sam se čuo i s autorom, dogovorio o svemu i uskoro krenuo sam na posao, tj. pomno čitanje ove vrlo zanimljive knjige koja je nastajala nekoliko godine, točnije od 18. prosinca 2003., kada je preč. Zvonimir Petrović dao mnogo dokumenata Hrvoju prilikom njegova pohoda umirovljenome Zvonku u Sarajevskome svećeničkom domu. Tom je zgodom Zvonko i zamolio našega autora da se posveti dalnjem prikupljanju podataka o političkoj organizaciji *Mladi Hrvati*, koju je 1956. osnovao Tomislav Vidović, te da, nakon što sve posloži, ispiše njihovu krvavu borbu za demokraciju i slobodu hrvatskoga naroda u bivšoj Jugoslaviji. Evo kako je preč. Zvonko rekao piscu ove knjige na obljetnicu presude

Piše:

Don Ilija DRMIĆ, prof.

(18. prosinca 2003.): "Dragi Hrvoje, izvrši ovo! Na Tebi je da staviš sve na papir! To neka bude sada Tvoja životna obveza. Dužni smo to našem prijatelju Tomislavu Vidoviću. Naš život bio je buran i nestabilan. Samo u kratkim razdobljima uživali smo mir. Morali smo često stisnuti zube i gutati svoju bol. Sada je vrijeme da hrvatskoj javnosti položimo račun o svom životu i radu, o našim aktivnostima u službi hrvatskoga naroda i domovine! Opiši sve. Opiši naše rodne krajeve iz kojih smo potekli. Napravi korektan redoslijed događaja. Ne zaboravi, da je Tonko bio izvanredna hrvatska ličnost u životu bosansko-hercegovačkih Hrvata. I zato je on to zasluzio. Njegovo djelo, organizacija *Mladih Hrvata* u Bosni i Hercegovini 50-ih godina ne smije pasti u zaborav!"

Autor osuđen s kasnijim đakovačkim biskupom

Hrvoje je i sam bio osuđenikom u jednoj drugoj prigodi, odnosno u tzv. Osječko-đakovačkoj grupi, kad je duhovnik đakovačke Bogoslovije Ćiril Kos bio osuđen na 7 godina, a dobrano je bio upoznat s organizacijom *Mladi Hrvati*, zahvaljujući svome bratu Željku koji je osuđen na 6 godina, te mu je u dalekome Münchenu bilo donekle i zadovoljstvo pisati stranicu povijesti svoga naroda iz tih davnih komunističkih vremena, kad su suđenja bila gotovo svakodnevna pojava, posebice suđenja Hrvatima koji nisu bili zadovoljni postojećim društveno-političkim sistemom, zapravo komunističkim režimom koji je imao jaki pik na hrvatski narod zbog stvorene Nezavisne Države Hrvatske, čija je sudbina tragična kao i sudbina preko 200.000 hrvatskih vojnika na Bleiburgu i Križnome putu 1945. god.

Upravo represijama, montiranim političkim procesima čiji su akteri dobivali višoke kazne i izdržavali ih na Golome otoku i po drugim kazamatima ondašnje države, te svakovrsnim zastrašivanjima nakon završetka Drugoga svjetskoga, rata komunistička vlast na čelu s Josipom Brozom Titom ugonila je strah i ponižava hrvatski narod zbog plebiscitarne volje za svojom državom. U tome progno

nu i pogromu osuđen je na 16 godina stroga zatvora i kardinal Alojzije Stepinac koji je nakon sloma komunizma proglašen blaženim, te tako postao simbolom svih stradalih Hrvata u Drugome svjetskom ratu i poraću sve do dolaska nove demokracije, koja opet nije mogla biti bez pečata sveopćega rata na dijelu bivše države i stradanja mnogih nevinih ljudi, žena i djece, u što je uključen progon Hrvata iz Bosne i dijelova Hercegovine u Hrvatsku i diljem Europe.

Koliko god je pisca ove zanimljive povijesne knjige radovala činjenica da otkriva široj javnosti pokret *Mladi Hrvati*, koji je ugušen 1959. god. suđenjima i robianjem na čelu s Tomislavom Vidovićem, toliko je bio i opterećen sjećanjem, što možemo pretpostaviti, jer nikome nije ugodno sjećanje na vrijeme rata, poraća, Bleiburga, Križnoga puta, kolona smrti, zatim mnoge moralne i intelektualne bijede, siromaštva, deklarirane demokracije i života bez slobode, montiranih i drugih sudskih procesa, visokih kazni i teških robianja, ubojstava političkih protivnika, a pogotovo u ovom slučaju T. Vidovića i mnogočega drugoga. No, treba biti herojem pa to izdržati, pisati objektivno, smireno, da se zadovolje uzvišeni kriteriji pravednosti i istinitosti, te ljubavi prema svima, a posebice prema neprijateljima.

Mislim da je tu ravnotežu postigao naš autor Hrvoje, i da će ova knjiga u rukama i sudaca, tužitelja, porote, branitelja, ondašnjih političkih djelatnika, ako su živi, kao i pred svim čitateljima biti odrazom zbilje koja se dogodila na istome tlu i na više razina, a sve sa željom da se nešto u



Tomislav Vidović s roditeljima

stvarnosti promijeni na bolje, i to postupnim i polaganim upozorenjima što ondašnjoj vlasti nije ništa značilo doli rušenje njezina sistema sagrađena na marksističko-lenjinističkim teorijskim postavkama, kao i na stalnoj revoluciji koja, tobože, stvara evoluciju duha. Stavovi organizacije *Mladi Hrvati* bili su, prema shvaćanju ondašnje političke vlasti, kontrarevolucija, dakle nekakva nakaradna revolucija koja ruši pravu komunističku revoluciju, te kleronacionalizam i klerofašizam.

Nije nimalo čudno da je tzv. socijalistička revolucija ubila više od 600 svećenika i svećeničkih pripravnika, zatim redovnika, redovnica i redovničkih kandidata pri kraju Drugoga svjetskog rata i u poraću, jer oni su mislili da će bez njih društvo biti savršeno, kao što su mislili da će *socium* doći do nekoga vrhunca bez intelektualaca koji su imali drukčije stavove o svemu onome što su mislili i činili, te su ih osuđivali na duge i teške golootočke, zeničke, fočanske, gradiške, lepoglavske i druge robije, a neki su od njih završili u grobu pogodeni metkom ili otrovom, kao Vidović, ili na koji drugi način.

Nakon ovih uvodnih refleksija u povođu pojaska ove knjige, što su nadahnute samim njezinim čitanjem, pogledajmo sa-



T. Vidović u Beču

da pobliže što se sve u ovoj knjizi krije, odnosno na koji nam način pisac obrazlaže to vrijeme događanja *Mladih Hrvata*.

Druženje u đakovačkom sjemeništu

Autor nam u predgovoru i uводу objašnjava svoje motive za pisanje ove knjige, koje smo donekle već naveli. Potom govori o glavnem gradu Bosne i Hercegovine Sarajevu (*saraj + ovasi* znači polje oko dvora), ne propuštajući navesti njegov davni spomen, kad je u njemu bila katedrala sv. Petra (1230.-1239.), što svjedoči kameni arheološki artefakt s natpisom: *Beati Petri in Verbosna. Sudbina Sarajeva i Hrvata, od kojih valja spomenuti nobelovac Vladimira Preloga i slugu*

Božjega Josipa Stadlera, u njemu zavređuje posebnu studiju i knjigu, a ovdje je dostatno reći da je *temeljni narod* s vremenom uzmicao, seleći se prema Zapadu zbog raznih neprimjerenih politika, gospodarskih razloga i koječega drugoga. Onaj broj koji je danas ostao u tome gradu, postao je vrlo malen u odnosu na brojno stanje prije, ali znakovit, jer upravo ti ostaci ostataka daju novu nadu života Hrvata u glavnome gradu novostvorene države nakon raspada komunizma i Jugoslavije, u kojoj je BiH bila jedna od republika na koju su svi i mnogi polagali svoje pravo da im pripada.

Njezina dioba, rekao je dr. Krunoslav Draganović, nije zamisliva ni po kojoj logici djelidbe, jer svaka dioba uvodi narod i njegove vođe u rat. Tako se to očitovalo i u nedavnom ratu, a tako je to i danas, kad se ova država još uvijek strukturira, pokušavajući uvažiti sve svoje posebnosti, sve svoje narode, kao i svu svoju povijesnost i sadašnjost. O ovim i sličnim idejama i činjenicama čitatelj će čitati i u poglavljiju *Republika Bosna i Hercegovina - Uzor "bratstva i jedinstva" komunističke Jugoslavije*.

MLADI HRVATI – PROPUSTI KOJE SE MOGLO IZBJEĆI

U *Političkom zatvoreniku* je u više navrata pisano o pok. Tomislavu Vidoviću i njegovoj organizaciji, a objavljeni su i neki dokumenti o osudi njezinih članova. No time ni izbliza nije vraćen dug koji prema tome hrabrom borcu za slobodu hrvatskoga naroda imamo kao pojedinci i kao narod. Vidović u Hrvatskoj nema ni ulice ni trga, ali još više (ili, još gore!) nema spomen(ik)a ni u svijesti mladih naraštaja. U suvremenome komercijaliziranom hrvatskom društvu kao uzore se ističe kojekakve moralne i ljudske ništarije, dok se borce za slobodu uporno i dosljedno briše iz školskih udžbenika, povijesnih priručnika i svijesti nacije. To je – nema sumnje – jedan od ključnih uzroka tužnog stanja našega naroda.

Zbog toga valja pozdraviti pojavitivanje knjige **Hrvoja Travnjanina Gaše**, koja je upravo objavljena pod naslovom *Mladi Hrvati* (naklada 2B Multimedia print, Nova Bila, 2009., 442 str.). Ta je knjiga korisno svjedočanstvo o prošlim epizodama hrvatske borbe, ali i poruka o žilavosti hrvatstva u Bosni i Hercegovini što – nažalost – tako često i tako olako zaboravljamo. No time što pozdravljamo

pojavu Gašine knjige, ne znači da smijemo prešutjeti neke nedostatke koje se, s malo truda, moglo izbjegići: ovdje se dogodilo nekoliko nepotrebnih propusta. Ne radi se samo o tome da glavninu, bar dvije trećine teksta, čine opširni tehnički, u najbolju ruku putopisni ekskursi o povijesti pojedinih gradova, samostana i sjemeništa, što s predmetom knjige nema osobite veze. Njima ovdje nije mjesto: koga zanima opća povijest Sarajeva, Zenice ili đakovačkog sjemeništa, puno bolje i pouzdanije će se informirati u prikladnim specijaliziranim priručnicima, negoli u ležernom i ne uvijek kritičnom prepričavanju zastarjelih pučkih i historiografskih predaja (kao što je, primjerice, posve nepotreban ovdašnji pojednostavljen i uglavnom zastario prikaz tzv. *bilinopoljske abjuracije* iz 1203. godine!). Ne radi se ni o *simpatičnim* propustima, poput onoga koji se tiče mjesta izdanja, gdje je u katalogizaciji označeno jedno (Nova Bila), a na naslovnicu knjige čak tri druga mjesta izdanja (Travnik – München – Đakovo).

Više se radi o koncepcijskim i faktografskim previdima koje se – kad su već

promaknuli auktoru – dalo izbjegći temeljitim redakturom i recenzijom. Dakako, moglo se i pri lekturi izbjegći kojekakve «upravnike», «glavne preture», «slijednike» i slične ljepote bratskoga nam srpskog jezika, ali to je – nažalost – većistočni grijeh ovih i ovakvih knjiga, na koji kao da je uzaludno upozoravati: čovjeku je teško shvatiti da nedovoljnu brigu za hrvatski jezik pokazuju i oni koji su svojedobno za nj bili spremni robijati. No najveći su problem neki krupni faktoografski previdi.

Nije primjerice, zgodno tvrditi, da je Anton Wurster tijekom Drugoga svjetskog rata bio «tajnikom hrvatskog veleposlanstva pri Svetoj Stolici» (str. 109.), jer Nezavisna Država Hrvatska nigdje nije imala veleposlanstvo (nego tek poslanstva!), ali pri Svetoj Stolici nije imala ni poslanstva, iz sasvim jednostavnoga i općepoznatog razloga: Vatikan nije *de iure* priznao NDH, pa između dviju država nisu ni mogli biti uspostavljeni diplomatski odnosi. Tamo gdje nema diplomatskih odnosa, nema ni poslanika, veleposlanika niti nuncija. Slično tomu, nezgodno je ustvrditi: «Trocica Hrvata či-

No, da bi ona bila socijalistički i partizanski utegnuta i stegnuta kao republika, u njoj je na poseban način djelovala UDB-a s drugim sigurnosnim i obaveštajnim službama koje su razvile svoje mreže do svih sela i zaselaka, pokrivači Crkvu kao i intelektualce koji su se izmicali vladajućem režimu i koji se nisu učlanjivali u Komunističku partiju, a mnogi su i trebali biti članovima, jer bi znali što se kome spremi, na koji način i dade li se što promjeniti. Hrvoje se dotaknuo i mučkih i mučnih i muklih metoda Udbina djelovanja i ispitivanja pojedinaca, nakon čega su sastavljeni zapisnici koji su dostavljeni ondašnjem državnom tužiteljstvu, a ovo je, razmotrivši sve to, vršilo ponovno ispitivanje držeći se onoga Udbina, te bi potom uslijedilo suđenje kao svojevrsna demokratska farsa.

Bosni i Hercegovinu autor je prikazao i u nedavnome ratu, te nakon njega, a rekao je ponešto i o novoj perspektivi hrvatskoga naroda koji je ostao u toj državi. Opisavši mnogima dobro poznate povijesne i sadašnje činjenice o BiH, poglavito o ovoj republici komunističke Jugoslavije na čijem je tlu niknuo pokret *Mladi Hrvati*, i to u njezinu središtu, multinacionalnom i multireligijskom Sarajevu, pisac se

nili su stup, temelj buduće *Hrvatske enciklopedije*, a to su bili **Tin Ujević, Dragutin Stullhov i dr. Pavao Tijan**» (113.). To nema veze s činjenicama: pokretač i glavni urednik *Hrvatske enciklopedije* – općepoznat je podatak – bio je **dr. Mate Ujević**, a tobožnji «Dragutin Stullhov» očito je **Dragutin Stjepan Schulhof (Šulhof)**, također važna osoba

Krešo Mlinarić, Mijo Bonić i Zdravko Šimić

bavi prikazom Katoličke crkve u toj republici i u cijeloj ondašnjoj državi, a posebice o Crkvi kako ju je tretirala Komunistička partija. Vlast i njene službe ulazili su u crkvene strukture, sjemeništa i Bogoslovije te druge ustanove na vrlo primitivan način, služeći se pojedincima koji nisu bili dorasli ljudskim i logičkim načelima, elementarnim humanim zakoni-

hrvatske kulturne povijesti: vlasnik najvećega tiskarskog poduzeća u Hrvatskoj, Tipografije d. d., koja je u doba NDH izvlaštena i predana Matici hrvatskoj, što Schulhofu nije pomoglo da u srpnju 1945. ne bude osuđen skupa sa sinom **Milanom**. I činjenice i čitatelje, naime, valja respektirati bar do mjere da se imena korektno prepisu iz impresuma *Enciklopédie*.

Slično tomu, nije pristojno višekratno tvrditi da je službeni naslov *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika* glasio «Deklaracija o značenju (sic!) i položaju hrvatskog književnog jezika» (120. i dr.). Dokument je prevazdan da bi ga se smjelo ovlaš krivo nazivati. I što bi uopće trebala značiti Deklaracija o «značenju hrvatskog jezika»? Nadalje, hoteći demonstrirati vlastitu upućenost, pisac se nepotrebno izlaže riziku da se o njegovoj upućenosti stekne posve protivan zaključak i onda kad ustvrdi da je «*Proglas hrvatskih sveučilištaraca o Bosni i Hercegovini*» od 22. travnja 1939. – koji, prema Gaši, ima važnu ulogu u nastanku Vidovićeve organizacije – donesen u Sarajevu (pa tekst tog dokumenta još i krivo citira). A deklaracija nije donesena u Sarajevu (gdje sveučilišta 1939. nije ni bilo!), nego u Zagrebu, i to u prostorijama *Narodne uzdanice*, Ilica

ma, da ne govorimo o načelima što proizlaze iz Dekaloga. Naravno, u nečemu su i uspijevali, ali o konačnoj pobjedi njihove revolucije, nije moglo biti govora, jer je Crkva sama po sebi jaka po Duhu koji je vodi i nadahnjuje.

Ova knjiga pokazuje i tu dimenziju pokreta *Mladi Hrvati*, koji je istina na poseban način bio rasprostranjen i u Hrvatskoj ali pod drugim imenima i ciljevima, što su opet u konačnici isti ili slični, a to je: više demokracije i uvažavanja nacionalnoga, vjerskoga i ljudskoga u društvu. Tako je u ovoj knjizi opisano Đakovo i Đakovačka bogoslovija, čiji je duhovnik bio Ćiril Kos, koji je kasnije postao đakovačkim biskupom. O njemu Hrvoje piše i u povodu njegova imenovanja za đakovačko-srijemskoga biskupa. U toj bogosloviji bio je i Tomislav Vidović.

Njega i njegovo vrijeme opisao je Tomislavov kolega **Stjepan Džalto** u svom romanu *Drug nastavnik iz predvojničke*, koji sam imao priliku skupa s autorom prirediti za tisak. Roman je bio dvostruko opsežniji od onoga što je objavljen. Trebalо je neke iskaze skratiti a neke izbaciti. Džalto je izbacivao, a ja sam nešto kratio i jezično dotjerivao. Stilski nitko nije imao potrebe raditi ni na kojoj Džalti-

br. 8., kao što navodi **Rudolf Horvat** (*Hrvatska na mučilištu*, Zagreb, 1942., str. 604.-607.) i kao što pokazuje faksimil potpisa na toj deklaraciji, objavljen u knjizi **Zlatka Hasanbegovića** (*Muslimani u Zagrebu 1878.-1945. Doba utemeljenja*, Zagreb, 2007., prilog 285, str. 475.). Riječ je o dokumentu kojim su mlađi hrvatski nacionalisti – većinom katolici – reagirali na **Mačkove** pregovore s Beogradom koji su prijetili i na kraju i doveli do podjele BiH. A je li ta deklaracija iz 1939. doista imala takvo značenje u Vidovićevim razmišljanjima pedesetih godina (kad dioba BiH nije bila aktualna tema, niti je ta ideja na bilo koji način u to doba polarizirala duhove), ili je ona tek refleksija današnjih Gašinih razmišljanja o sadašnjosti i budućnosti BiH, drugo je pitanje...

Kad nabraja hrvatske nacionaliste koji su 1959./60. dopremljeni na Goli i na Sv. Grgur (226.-227.) pisac čini trostruku pogrešku. Prvo, nabraja neke, ali ne spominje brojne druge skupine i pojedince koji su tada dovezeni na jedan od ta dva otoka (što ne bi bio problem da pisac ne aspirira na cjelevitost svoga popisa!); drugo, na Goli smješta one koji na njemu nisu nikad bili, nego su robijali na Sv. Grguru, i obrnuto, na Sveti Grgur stavljaju

Vidovićovo pismo iz zatvora

noj knjizi, jer je stilistika rođena s njime, što je usko povezano i s činom pripovijedanja. Sjećam se vrlo dobro opisa Tomislava Vidovića, ali nisam tada baš dobro znao tko je on, sve dok nisam pročitao ovu Hrvojevu knjigu. Iz romana je vidljivo da se radi o vrlo inteligentnom mladiću, s perspektivom svećeničkog poziva i poslanja. No, pokazivao je i neke posebne znakove, što će ga kasnije dovesti do toga da postane liderom tajne organizacije i da ne samo završi u zatvoru zbog svojih ideja, nego će tragično okončati svoj ovozemni život.

U ovoj knjizi i Hrvoje donosi poveći odlomak iz Džaltina romana u kojem se govori o Tomislavu Vidoviću, bogoslovu koji će nakon prve godine otići kući i bavit se drugim stvarima, ali njemu će bogoslovija u Đakovu ostati u dubokoj i dragoj uspomeni. Bit će povezan s kolegama i ići će nekim na mlade mise i družiti će se s njima u svome životu.

“Tomislav Vidović, mladi hrvatski intelektualac, dobro je i pravilno shvatio i razumio taj nauk jednoumlja, tu nauku laži i zato je odlučio pokrenuti nešto, što će se suprotstaviti toj nametnutoj ideologiji uništavanja hrvatskoga nacionalnog bića. Na taj način želio je sve svoje stečeno znanje i svu svoju mladenačku snagu usredotočiti na stvaranje čvrste hrvatske li-

neke *goloootočane*. I treće, krivo misli da su na Golome završavali oni koji su kažnjeni u upravnome («administrativnom») postupku. Bilo je upravo obrnuto: na Golome su bili samo oni koji su osuđeni u sudskome postupku (dakle, na više kazne), dok su na Sv. Grguru većinu činili oni koji su upućeni «na određeno mjesto» u upravnome postupku, tj. oni kojima su izrečene vremenski kraće kazne. Drugim riječima, bilo je bolje ići polakše, a temeljiti. Ili, bar suspognuti želje i ambicije koje se ne da ostvariti.

No ponajveć je problem što je pisac – po mome skromnom sudu – metodološki i koncepcijски trebao bolje obraditi ono što čini glavnu temu njegove knjige: organizaciju kojoj je utemeljitelj i prvak bio Tomislav Vidović. Pristupom koji je izabrao, pisac je neka važna pitanja ostavio otvorenim. Prvo, *naziv organizacije*. Kroz samu knjigu preteže naziv kojim je ona naslovljena: *Mladi Hrvati*. No mjestimice se (a osobito u dokumentima, tj. u optužnicu i presudi) spominju i nazivi *Mlada Hrvatska*, *Hrvatski pokret mladih* te *Pokret mladih Hrvata*. Jugoslavenske su vlasti smatrале – i pritom bile u pravu – da je riječ o jednoj te istoj organizaciji, i tvrdile su da joj je Vidović samoinicija-

nije duhovnoga otpora. Buntovni duh u njemu nije mirovao. Tražio je nove putove i mogućnosti povezivanja, u punom povjerenju i iskrenosti mladih Hrvata, u njihovu osvješćivanju, okrenut budućnosti, vizionarski gledajući u skri raspad Jugoslavije i stvaranja slobodne države Hrvatske“, piše Hrvoje Gašo.

Vidovićev susret s K. Draganovićem

On je putovao u Rim gdje se susreo s dr. Krunoslavom Draganovićem, zatim u Beč i drugdje, sve za potrebe tajne organizacije *Mladi Hrvati*. Od svakoga je po-nešto čuo i naučio, nešto uspješno, a nešto neuspješno, jer je ondašnja komunistička Jugoslavija čvrsto čuvana i od mnogih izvana podržavana. Osim toga imala je razvijenu špijunsku mrežu u koju je ulagala silne novce kao i u vojsku. Sva ova Vidovićeva kretanja (a on je postupno i polagano organizirao trojicu po trojicu) pratilo je špijunsко oko države. Vlasti su pustile ove hrvatske aktere da djeluju do određene točke, kad će se nakupiti materijala za dobru optužnicu. Vidović se povezao i s Radiopostajom Madrid, za koju je slao izvješća pod pseudonimom *Snaga koja buja*, a to su činili i neki drugi članovi.

Uhićen je 26. svibnja 1959. u Sarajevu, a potom su se nizala druga hapšenja te je

tivno (zbog razloga kojima se ni UDB-a ni sud nisu bavili!) mijenjao ime. Iz činjenice da je UDB-i to bilo irelevantno, smjelo bi se zaključiti da je nekih promjena ipak bilo i da one ipak nisu posljedica smišljenoga udabaškog podmetanja. Jedna od zadaća pisca knjige o toj organizaciji jest i to, da se – napose dok još ima njezinih živih članova – utvrdi kako se ona doista zvala.

Drugo, *vrijeme nastanka organizacije* također je ostalo neutvrđeno. Lektor **don Ilija Drmić** – kako se vidi iz njegova ovdje objavljenog osvrta – misli da iz knjige koju je lektorirao proizlazi kako je Vidovićeva organizacija nastala 1956. godine. Recenzent **Nikola Lovrinović** piše kako organizacija djeluje «od 1959.» (str. 435.). Međutim, iz optužnih i sudskih materijala i iz iskaza svjedoka proizlazi da je Vidović već 1953./54. razmišljao o utemeljenju organizacije, a da su prve *trojke* pod njegovim nadzorom nastale najkasnije sredinom 1956. godine. Vrlo je pogrešno i vrlo površno misliti da je to pitanje nebitno. Ono je iznimno važno za rekonstrukciju povijesti hrvatskog otpora komunističkoj Jugoslaviji. Naime, kao što je općepoznato,



Vidović s Josipom i Stjepanom Tomićem

konačno podignuta zajednička optužnica na čijem je čelu Tomislav Vidović, a potom je uslijedila i presuda: Tomislav Vidović dobio je 15 godina strogoga zatvora; a ostali dobili su: Željko Gašo 6, Ernest Jablanović 6, Jakov Jurić 7, Ante Pinjušić 2, Mirko Šunjić 10, Zdravko Šimić 9, Božo Bonić 9, Mijo Bonić 3, Ante Čurak 7, Josip Čeprnić 5, Stjepan Šunjić 8, Vjekoslav Ljubas 6, Branko Sivrić 2,5 godine i Vencel Lasić 9 godina strogoga zatvora.

Vidović je izdržavao kaznu u Zenici, Nišu i Foči. Pušten je na slobodu 27. srpnja 1968. **Ana Havel** rođ. Vidović, sestra Tomislava Vidovića, napisala je u Sarajevu, u studenome 1998. kratki osvrt na život i djelo svoga brata Tomislava. Evo njezina teksta u cijelosti:

krajem pedesetih godina UDB-a je razbila veliki broj ilegalnih organizacija hrvatske mladeži. Iako o tome još uvijek nema sustavnih znanstvenih istraživanja, prevladava shvaćanje da je riječ o svojevrsnim odjecima madžarske revolucije. Ona je, međutim, izbila u listopadu 1956., pa ako je točno da je Vidović organizaciju zasnovao prije toga, onda se njezin nastanak ni na koji način ne može pripisivati dojmu koji su na mlade hrvatske rodoljube ostavili madžarski događaji. (Pisac ovih opaski objavio je u *Review of Croatian History*, časopisu koji



Braća fra Vinko (Tomislav), Miroslav i Zvonimir Petrović



Vjekoslav Ljubas

“Tomislav Vidović rođen je 23. listopada 1934. u Sarajevu od oca Ilike rođenoga u Mostaru i majke Serafine djevojačkoga prezimena Raštegorac a rođene u Kraljevoj Sutjesci. Po završetku Trgovačke akademije (i jedne godine Bogoslovnoga fakulteta u Đakovu) upisao je Pravni fakultet u Sarajevu, ali se zbog teške materijalne situacije u obitelji, morao ubrzo zaposliti. Radio je kao novinar u listu *Oslo-*

na engleskom objavljuje Hrvatski institut za povijest, prikaz djelovanja hrvatskih revolucionarnih skupina u razdoblju od 1945. do 1953. Iako je i taj prikaz fragmentaran, on pokazuje da hrvatski otpor postoji trajno, od 1945. do 1953. i neprekinuto dalje, sve do 1989./90. godine). Vidovićeva organizacija, koja je bila iznimno razgranata, važna je karika u tom lancu i posve je krivo makar nehotice minimizirati njegove zasluge i njezinu ulogu!)

Treće, (**ne)povezanost Vidovićeve organizacije s đakovačkom skupinom.** I Vidović i neke druge osobe povezuju Vidovićevu organizaciju s đakovačkim sjemeništem i kasnjim biskupom mons. **Cirilom Kosom.** No čitatelj će ipak ostati u nedoumici, jesu li pokušaji hrvatskih rodoljuba u Sarajevu i srednjoj Bosni doista organizacijski povezani s onima u đakovačkom sjemeništu (i na koji su način povezani), ili se radi tek o koincidenciji. Četvrti, **veze s emigracijom.** I taj je dio ostao nedorečen. Spomenuti su stanoviti Vidovićevi dodiri s *Radio Madridom* odnosno s tamošnjom hrvatskom jezgrom, te Vidovićev susret s v.l. **Krunoslavom Draganovićem.** U odnosu na potonje,

bodenje, a surađivao je u više drugih listova u Sarajevu i Zagrebu.

Svojim pisanjem, temama i jezikom, morao je izazvati pozornost službe sigurnosti, a kao hrvatski rodoljub zbog iznošenja stava i argumenata o neravnopravnom položaju hrvatskoga naroda i jezika u državi, uhapšen je 26. svibnja 1959. i krajem iste godine osuđen skupa s još 14 istomišljenika. Za verbalni politički delikt osuđen je na enormno visoku kaznu i za te prilike i vremena, od 15 godina. Istovremeno mu je zabranjeno studiranje zauvijek na Pravnom fakultetu.

Roblja je u Sarajevu, Zenici, Nišu i Foči ukupno preko 9 godina. Iz zatvora je pušten uvjetno 27. srpnja 1968., uza zabranu napuštanja mjesta prebivališta.

Po izlasku iz zatvora zaposlio se uz mnogo muke i čekanja u poduzeću *Energoinvest*. Posvetio se potpuno znanosti. Upisao je Fakultet političkih znanosti u Sarajevu. Bio je tako dobar da mu, uza sve prepreke, nisu mogli spriječiti da Fakultet završi u rekordnom roku - za dvije i pol godine s iznimno visokim prosjekom ocjena. Ali zato je dozvolu za obranu magistarskoga rada čekao tri godine.

Bio je stalno nadziran i praćen, pa i provociran, a povremeno i bezrazložno privođen u policiju. Posljednji put 28. lipnja 1984., kada su i kuću temeljito pretražili,

suggerira se čak postojanje stanovite sumnje, jer: kako je UDB-a pri Vidovićevu saslušanju mogla znati pojedinosti o razgovoru koji je on s Draganovićem imao u četiri oka? Je li slučajno da je do razbijanja Vidovićeve organizacije i uhićenja brojnih članova došlo baš nakon njegova susreta s Draganovićem? Kakav je to račun Vidović htio s Draganovićem učiniti, je li ga učinio i ima li za to živih svjedoka? Trebalo je tu sumnju razbistriti, ili to bar pokušati učiniti. Ma što tko mislio o Draganoviću, i on – kao i svatko drugi – ima pravo na dobar glas, pa i u odnosu na nj svaku sumnju valja potkrijepiti. Želi li se kazati da se je Draganović ispjedio jugoslavenskim vlastima? Ili se sugerira da je neoprezno stvar povjerio prononsiranoj jugoslavenskom agentu koji mu se uvukao pod kožu, **Miroslavu Varošu?**

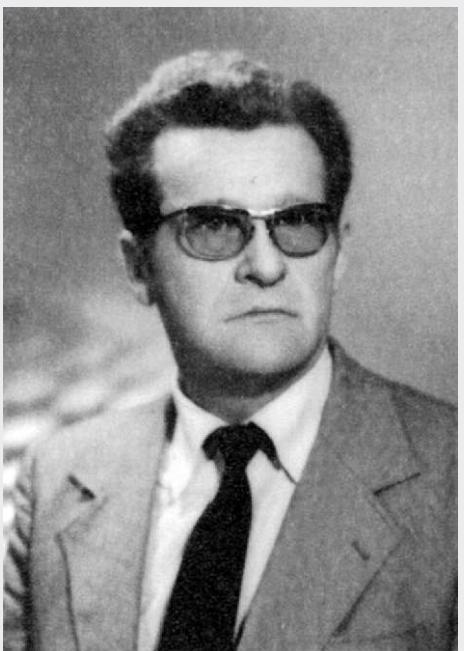
Prosječan čitatelj to ne može znati, ali – on ne zna ni što pisac misli o tome: stvar je u Gašinoj knjizi tako postavljena da se ostavlja prostor najraznovrsnijim spekulacijama. To nije obrazac koji bi trebalo preporučiti. Radi toga bi sve te pojedinosti (kao i druge nejasne i

a njega slikali s nađenom trakom: hrvatskom trobojnicom koja je u roditeljskom i njegovom domu uvijek krasila božićnu pšenicu.

Nikada mu nije dozvoljeno napuštanje zemlje. Posljednju godinu radio je u *Energoinvestu* u Lukavici, gdje je iznenada preminuo 9. listopada 1985. u 51 godini života.

Sva njegova pisma koja je obitelji pisao u zatvoru, čuvali su s puno ljubavi i pažnje, i sačuvali, njegovi roditelji. Samo mali broj pisama nedostaje (imao je pravo pisati jedan put mjesечно) i ta pisma roditelji sigurno nisu ni primili. Nakon majčine smrti 1992. godine (otac je umro godinu dana prije njega, tj. 1984. godine) pisma je preuzeila njegova sestra Ana. Iako je sadržaj pisama bio strogo kontroliran i cenzuriran (oznaka cenzure stoji na pismima), ipak se iz pisama može mnogo toga naslutiti i saznati, ne samo osobna osjećanja i stanja (potreba za tiskom, učenje stranih jezika i povijesti, bolesti, povrede i dr.), nego i režim i situacija u zatvoru i položaj zatvorenika, osobito njega kao političkoga zatvorenika (broj posjeta i duljina razgovora, broj i dužina pisama koje može poslati ili primiti, razne zabrane i ograničenja, mogućnost primanja tiska ili udžbenika itd.).

tragične epizode iz povijesti djelovanja hrvatske političke emigracije koje se u ovoj knjizi ni ovlašne spominju, a mogle su se spomenuti!) valjalo razbistriti dok je to još moguće. To bi trebala biti svrha ove i ovakvih knjiga. (T. J.)



Zdravko Šimić

Tako, npr. pisma su mu u istrazi davana na čitanje i nije ih mogao zadržati ('upravo mi je dato vaše pismo da ga pročitam', 19. rujna 1959.; 'pročitali su mi vaše pismo', 8. listopada 1959.). Posebno su interesantne okolnosti u svezi sa zadovoljavanjem njegove potrebe za tiskom i žedi za učenjem stranih jezika i produbljenjem općega znanja, posebno hrvatske povijesti. Bio je poliglot. U zatvoru je usavršio znanje engleskoga jezika, a učio je i nekoliko drugih jezika: talijanski, njemački, turski, albanski. Ali i tu duševnu hranu ograničavali su mu i onemogućavali. Povremeno mu je zabranjivano primanje štampe ili posjedovanje udžbenika stranih jezika, zatim opet odobravano, pa mu onda tisak nije uručivan i tako suigrane 'igre bez granica'. Nadalje, iako o svom zdravlju nije htio niti smio mnogo pisati niti govoriti za vrijeme posjeta, ipak se kroz pisma mogu pratiti kontinuirani problemi s očima, dugotrajne komplikacije sa stomakom!!! Posebno od 1961. do 1963. godine. Uslijedila je povreda ruke na radu 14. travnja 1964. kada su mu bili otkinuti vrhovi triju prstiju, nakon čega je naprasno prebačen iz Zenice u Niš.

Inače, vrlo često je pisma započinjao s riječima 'dobro sam i zdravo', jer je tim pismima ionako samo 'svrha da kaže da je dobro i zdravo' (9. rujna 1961.), dakle, da je živ, jer nije smio niti mogao mnogo što kazati, pa je zato 'gotovo uvijek... kratak i suh' (14. listopada 1962.), 'jer ne možete, jednostavno ne možete shvatiti da nemam o čemu da vam pišem' (14. siječnja 1965.). Stvarno je zaista imao o mnogočemu pisati i da je dočekao prava vremena i mogućnost, to bi sigurno i uradio.

Sigurno je da on i grupa koja je s njim osuđena, tzv. Vidovićeva grupa zasluzuju dužnu pažnju i šire sagledavanje i osvjetljavanje kako bi ostali u sjećanju kao ljudi koji su imali hrabrosti reći istinu o položaju Hrvata u onim komunističkim 'vučjim vremenima'. I oni su pridonijeli našoj današnjoj državotvornosti i slobodnom izražavanju najlepših nacionalnih osjećaja. Zaboraviti ih bilo bi nepošteno i nemoralno, stoga sam uvjerenja da će se o Tomislavu Vidoviću i Vidovićevoj grupi još pisati. Ova knjiga je prvi prilog tomu."

Vidović zaslužuje vječni spomen!

"Svaki čovjek ima pravo živjeti slobodan od svake podjarmjenosti. Svaki narod ima pravo na potpun suverenitet! Ovo su riječi iz Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, koju je u Zagrebu 1967. godine potpisalo 18 najvažnijih hrvatskih znanstvenih i kulturnih

mr TOMISLAV (ILJE) VIDOVIĆ

Iznenađeno premijeno 9. oktobra 1985. godine u 51. godini. Sahranu će se obaviti 10. oktobra 1985. godine na groblju Bare u 14 sati (u Katoličke kapeli). Autobus polazi iz Ulica Blagoja Parovića 27/IV.

OŽALOŠĆENI: majka Sarafina, sestra Ana, supruga Janja, sestrići Boris i Marija, zet Ante Havel, te porodice Vidović, Havel, Radić, Aždajčić i ostala mnogobrojna rodbina i prijatelji.

SA dubokim bolom javljamo da je naš dragi kolega

TOMISLAV (ILJE) VIDOVIĆ

Iznenađeno premijeno 9. oktobra 1985. godine u 51. godini. Sahranu će se obaviti 10. oktobra 1985. godine na groblju Bare u 14 sati. Prevoz obezbjeden ispred »Energoinvesta« - Lukavica u 13 sati.

RADNI LJUDI »ENERGOINVESTA« - RO »RASKLOPNA OPREMA« - LUKAVICA

ustanova, te 130 najistaknutijih hrvatskih javnih radnika. Ovu temeljnu misao Deklaracije poznavao je Tomislav Vidović, a znali su je i mladi hrvatski sveučilištarci Bosne i Hercegovine, kada su se u 22. travnja 1939. sastali i uputili *Proglas hrvatskih sveučilištaraca o Bosni i Hercegovini*,“ stoje napisano u Gašinoj knjizi.

“Po uzoru na ove mlade hrvatske sveučilištarce rezultat Vidovićevih razmišljanja bio je organiziranje *Mladih Hrvata* u Bosni i Hercegovini. Upravo na temelju spomenutoga Proglasa, s čijim se nekim definicijama nije slagao niti odobravao, Tomislav Vidović je temeljio sve svoje planove, program, organizaciju i ustroj *Mladih Hrvata*. Cilj organizacije bio je borba za uspostavu novoga i pravednijega društva i uređenja države na demokratskim principima neovisnosti, ravnopravnosti, slobode, zakonitosti. On se nije poslužio nikakvima programima i uputama



Vidovićev grob u Sarajevu

hrvatskih emigrantskih organizacija, niti je primao određene direktive iz inozemstva za svoj rad, kao što se to tvrdi u optužnicu i presudi.. Svi njegovi kontakti s hrvatskom emigracijom svodili su se samo na jedno: tražio je objektivno mišljenje za svoj rad, tražio je potpuno jedinstvo hrvatske emigracije, tražio je jasnu riječ propagande, koju će razumjeti hrvatski čovjek u domovini.

Tomislav Vidović često si je postavljao pitanje: Što je to komunistički totalitarizam i kuda on vodi? Uporno je tražio odgovor na to ključno pitanje svoga daljnog životnog usmjerjenja. Polako je shvaćao da je to najgori oblik političke vlasti, koji se bitno razlikuje od autoritarizma, autokracije, despotizma, apsolutizma, ali da je u isto vrijeme s njime duboko povezan svojim stvarnim naznakama diktature i tiranije proletarijata. On ima svoju službenu ideologiju i ta se komunistička ideologija nastoji 'uvući' u sve pore svakodnevnoga života i na taj način kontrolirati svaku vanjsku djelovanje pojedinca - čovjeka.

Postojanje jednopartijskoga sistema koji vodi i u svemu kontrolira partijska oligarhija, izrasla i školovana u partizanskem ratu i u centrima komunističke moći, za Tomislava Vidovića već dugo je bilo teški kamen spoticanja. Pišući kao novinar u sarajevskom *Oslobodenju*, a osobito nakon serije napisa Iz povijesti našeg iseljeništva što ih je počeo objavljivati 15. rujna 1955., osjetio je nevidljivu ruku UDBe, koja je pomno pratila njegovo pisanje i silom 'zaustavila' tiskanje dalnjih članka o istoj temi.

Te davne 1955. godine trebalo je imati i smjelosti i hrabrosti, znanja i sposobnosti u jednome Sarajevu, u jednoj Bosni i Hercegovini te pisati hrvatski, pisati o Hrvatima, istraživati povijest Hrvata, govoriti čisto hrvatski i u isto vrijeme stajati uspravno, spremjan na teške posljedice, svjestan monopolističke partijske i udbaške politike. Vrlo brzo mogao si biti proglašen 'nepoželjnim', a ono što si napisao, moglo se okarakterizirati kao 'delikt mišljenja', 'delikt pisane riječi'! Takvo pisanje moglo se shvatiti kao suprotstavljanje partijskoj ideologiji u preodgoju društva, u stvaranju 'novoga čovjeka' i 'novoga društva', stoje u knjizi Mladi Hrvati autora Hrvoja Gaše, koja se pojavila o 50. obljetnici gušenja pokreta *Mladih Hrvata* na čelu s Tomislavom Vidovićem, a predstavljena je u Sarajevu na dan presude (18. prosinca 1959. - 18. prosinca 2009.).•

JEDNA OSOBITA KNJIGA: VJEKOSLAV VRANČIĆ - U SLUŽBI DOMOVINE

Prije nekoliko godina, tijekom ljeta 2007., u Samoboru je tiskana knjiga **Vjekoslava Vrančića** *U službi Domovine*, kao pretisak djela prvotno tiskanog 1977. u Buenos Airesu. Knjigu je tiskao HB Press Washington nakladnika **Rudija Arapovića**. Arapović je ovo izdanje pripravljao zadnjim snagama, u teškoj bolesti. Umro je nekoliko tjedana nakon što je knjiga u Samoboru ugledala svjetlo dana. Snažno je želio knjigu predati široj javnosti, budući da je autorovo izdanje bilo odavno rasprodano.



*Vjekoslav Vrančić
Buenos Aires, 1953.*

Knjigu čine tri zasebna dijela: *S bijelom zastavom preko Alpa, Dvanaest mjeseci bodljikave žice te Postrojenje i brojčano stanje hrvatskih oružanih snaga*. Ovom je izdanju Rudolf Arapović pridodao i nekoliko drugih Vrančićevih tekstova: sjećanja i studije o obrani Kule Fazlagića, o slučaju ministara **Lorkovića i Vokića**, o suđenju dr. Andriji Artukoviću u Los Angelesu, o obrani Travnika, o ratovanju u Bihaćkoj krajini te o prvom dolasku **Franju Tuđmanu** u Kanadu.

U povijesnom i političkom smislu naintrigantniji dio knjige svakako je *S bijelom zastavom preko Alpa*, u kojemu Vrančić

Piše:

Maja RUNJE, prof.

opisuje svoju diplomatsku misiju kod savezničkog zapovjedništva na Sredozemlju, u svibnju 1945.

Vjekoslav Vrančić krenuo je naime 5. svibnja 1945. iz Zagreba prema Caserti na jugu Italije, kako bi savezničkom zapovjedniku, feldmaršalu **Alexanderu** pokušao predati Spomenicu hrvatske vlade, kojom se tražila vojna zaštita te nudila predaja hrvatske vojske. S njim je išao mornarički kapetan **Andre Vrkljan**, a prvi su dio puta putovali malim dvomotornim *Dornierom* kojim je upravljao bojnik **Veličan**.

Takva je zadaća, naravno, bila na više načina krajnje neizvjesna i opasna, pa stoga nije čudno da ju je prije Vrančića otklonilo nekoliko političkih i vojnih dužnosnika. Korak je sigurno sličio odluci oca da u najdubljoj pustinji ostavi svoju djecu koju više ne može nositi, te krene, i sâm krajnje iscrpljen, tražiti pomoć bez koje će svi umrijeti, u oazi koja možda negde na dalekom obzorju ipak postoji.

Vrančić je, dakle, bio čovjek koji je u jednom teškom trenutku na sebe preuzeo veliku odgovornost, izlažući se životnoj opasnosti. U to je vrijeme njegova obitelj već bila u relativnoj sigurnosti, u Austriji, odakle mu je bila supruga, te bi bilo ljudski potpuno razumljivo da im se nastojao pridružiti, u trenu u kojem je već bilo jasno da će se naša sudbina tragično prelomići i povući nas u duboki crni bezdan. No, Vrančića su vodili ideali junaka – karakter i hrabrost – i te će ga odlike pokrenuti da bez dvoumljenja obuče odoru, uzme jedan kovčić u koji će položiti memorandum i punomoć koje je suzni očiju primio od predsjednika vlade dr. **Nikole Mandića**, zatim strojopušku i samokres da se može braniti ako se zrakoplov sruši – mada mu život nije važan, i smrt ga nimalo ne zabrinjava, važno mu je stići na cilj i učiniti sve što se može da se spase životi hrvatskih vojnika i bjegunaca.

Vrančić i Vrkljan su letjeli do Klagenfurta, prošli porušenim gradom u kojem se vidjelo da je njemačka vojska već bila posve klonula, kotarskom su upravitelju predali preporuku poslanika **Kaschea** kojom su molili slobodan prolaz kroz njemačke postave na granici Italije, te su

već uvečer 6. svibnja došli u prvi dodir sa savezničkom vojskom, s američkim jedinicama na prijevoju Dobbianco, u području Piave i Ampezza. To je područje u tom trenutku još uvijek bilo pod njemačkim zapovjedništvom, koje se na svoju ruku bilo predalo Amerikancima te su ih ovi zadržali da i dalje upravljaju i kontroliraju, pa je Vrančić razgovarao i s njemačkim i s američkim vojnim predstavnicima. No, on je svakako želio dalje, do samog feldmaršala Alexandra, u Casertu, te je odmah nastavio svoj put. Sljedećih su dana on i Vrkljan doživljeli prepad talijanskih komunista u Cortini, prvi susret sa zapovjednikom jedne engleske pukovnije u blizini Longarona, te prvi službeni razgovor, u zapovjedništvu VIII. britanske vojske, kod Udina. Slijedio je privremeni smještaj / boravak u izbjegličkom logoru u Mestrima, u kojem su tada bile velike skupine **Nedićevih** i **Ljotićevih** četnika, zatim daljnji razgovori s engleskim zapovjednicima u Forliju, a onda i gubitak svake nade, koja je i do tada već bila počela trnuti: Nakon kratkog i drskog razgovora, zapovjednik 313. postaje engleske sigurnosne službe, neki kapetan **Douglas**, sa stražnjeg je sjedala mercedesa kojim se Vrančić na tom dijeli puta bio služio, zgradio hrvatsku bijelu zastavu, slomio joj koplje te je bacio u prašinu. Kratko zatim pravio se da ne vidi kako engleski vojnik Vrančićevu vozaču otima ključeve auta, te auto jednostavno odvozi.

VJEKOSLAV VRANČIĆ

U SLUŽBI DOMOVINE

SBIRKA:
S BIJELOM ZASTAVOM PREKO ALPA
DVANAEST MJESECI BODLJIKAVE ŽICE
USTROJSTVO HRVATSKIH ORUŽANIH SNAGA

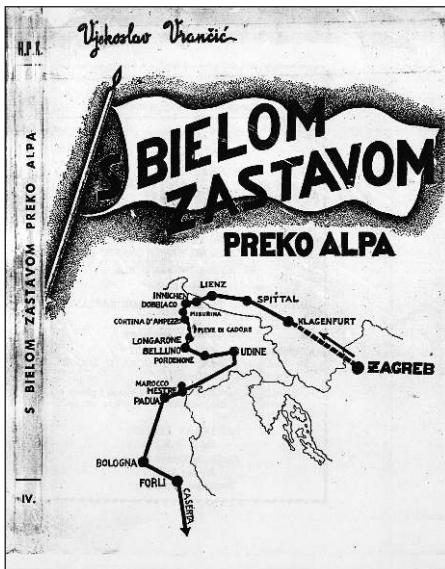
DODACI

Sljedeća dva dana Vrančić i Vrkljan pokušavali su započeti nove razgovore s predstvincima engleskih vojnih vlasti, no u noći od 22. na 23. svibnja našli su se na drvenim ležajevima kaznionice grada Forlija, u maloj podrumskoj čeliji s visokim stropom i željeznom rešetkom, slabom električnom žaruljom, išaranim zidovima, slamom i neizbjegljom drvenom posudom u kutu - svjesni da je njihova misija zauvijek propala, da o neuspjehu svojima čak nisu uspjeli ništa ni javiti iako su to na puno mjesta i preko civilnih i preko crkvenih vlasti bili pokušavali, te da se i nad njih i nad Domovinu spustila duboka crna noć.

Tako počinje priča, koja nas od samog početka potresa jer na puno načina stoji u vezi sa životima mnogih ljudi, s ukupnom narodnom sudbinom - a koja, priča, u ovoj knjizi, slijedi sljedeću godinu, sljedećih dvanaest mjeseci zarobljeništva – sve do neobičnog i čudesnog Vrančićeva bijega pred smrću, pred izručenjem komunističkoj Jugoslaviji, iz logora pokraj Afragole, na Tirenском moru, za Uskrs 1946.

U Službi domovine na prvi pogled ima osobitu vrijednost zato jer prenosi svjedočenja izravnog sudionika sudbonosnih događaja iz vremena Nezavisne Države Hrvatske te vremena nakon njena sloma. Vjekoslav Vrančić jedini je naime član hrvatske vlade koji je objavio svoja cijelovita sjećanja, i to tisuće stranica sjećanja – autor je i velikog i nezaobilaznog djela *Branili smo Državu*. Većina drugih najdovornijih ljudi nije preživjela ili je u izbjeglištvu živjela te teškoćama koje su ozbiljnom pisanju stajale na putu.

Ipak, vrijednost ovoga, i drugih Vrančićevih djela, nije samo u njihovoj dokumentarnosti, već daleko više u vrsti senzibiliteta, uvjerljivosti, smirenosti i ljepoti stila kojima su pisana - čime se Vrančić svrstao u sam vrh hrvatske memoaristike – a možda se njihova vrijednost ne iscrpljuje čak ni u tome. Najintenzivnije nas, vjerujemo, ipak impresionira vrsnost osobe koja piše: Vrančić je čovjek od karaktera, čovjek od idealja, nadaren i pametan. Od djetinjstva se sâm probijao kroz život, kao dječak se počeo sâm uzdržavati, sâm se školovao u nekoliko zemalja, u svemu što je činio bio je izvrstan i ozbiljan. Njegova je politička koncepcija izbor iza kojega neupitno stoji, no on razumije slojevitost svijeta i vremena u kojem živi, razumije ljudе, razumije čak i drugačije ljudе. Svaka će nas stranica ove knjige potaknuti da se začudimo integritetu jednoga osobitog čovjeka.



Izvorno izdanje jedne Vrančićeve knjige

Dopustite mi da ovu bilješku zaključim nečim osobnim: Vjekoslav Vrančić jedan je od dva ili tri autora koje uvijek ponovo najradije čitam. Ono što međutim u meni izaziva složena pitanja je činjenica, da iskaz o ovoj preferenci mogu podijeliti tek s nekoliko ljudi iz svoga životnog kruга. Evo, svojim bih njemačkim prijateljima mogla ispričati da su me zadnjih mjeseci ushitile ove ili one knjige, npr. engleski roman *Marine Lewycke Kratka povijest traktora na ukrajinskom* ili francuski roman *Muriel Barbery Elegancija ježa*, no ne bih im mogla reći da na svom stolu uvijek držim *U službi domovine* Vjekoslava Vrančića.

Osjećam li se radi toga zabrinuto? Činjenica me svakako uvijek ponovno potiče na pomnije razmišljanje. Jedan je od zaključaka da svatko treba raditi svoje, prema svojoj savjeti i mogućnostima. Rudolf Arapović je napravio pretisak Vrančića, nije se obazirao tko će što reći – i na tome smo mu veoma, veoma zahvalni. Drugi će se možda odlučiti za pragmatičnije postupanje. Vrančića će čitati diskretno, zaobilazeći barikade političkih neprijatelja, te će pričekati vrijeme u kojem će se kao kula od karata srušiti nasilna konstrukcija političkih tabua.

No, pomak ipak već i sada postoji. Vjerujem da bi se Vjekoslav Vrančić složio kako se on mjeri činjenicom da se hrvatska zastava ipak danas vije na općinskoj zgradi u Gračacu, a da mladi ljudi u Hrvatskoj imaju bolje izglede za miran i dobar život negoli ih je imalo ikoje hrvatsko pokoljenje do sada. Zahvaljujući i borbi Vjekoslava Vrančića.♦

Dvorana Dominikanskog samostana bl. Augustina Kažotića u Zagrebu bila je 5. siječnja 2010. pretjesna za više od tristo nazočnih predstavljanju knjige **Vjekoslava Lasića Miro Barešić – Borac za hrvatsku državu u tuđini i domovini – Nejasnoće oko pogibije**. Osim ove knjige dr. Vjekoslav Lasić je objavio sljedeća djela: *Hrvatski Božići i Uskrsi u tuđini*, *Slobodna Hrvatska - moj san*, *Svjedok istine*, *Dominikanci u svijetu i na hrvatskim prostorima*.

Ova je knjiga tiskana u auktorovoj vlastitoj nakladi, a donosi niz nepoznatih pojedinosti o prekaljenom borcu i legendarnom junaku **Miri Barešiću**, čije će ime biti zlatnim slovima upisano na stranice naše novije povijesti. Zbog svoje nepokolebljive i ustrajne borbe za samostalnost vlastite države Miro je proveo 12 godina u švedskim i španjolskim zatvorima, bio izložen raznim oblicima maltretiranja, zlostavljanja, psihičkih i fizičkih. U tim mu je uzničkim danima bila potpora oca Lasića, Mirina duhovnika, od neprocjenjive vrijednosti i značenja. Bodri ga, hrabri i ulijeva snagu da izdrži u ostvarenju svojega cilja: „*Sve za Hrvatsku! Hrvatska iznad svega!*“

O knjizi su govorili naši ugledni intelektualci: **prof. dr. Zvonimir Šeparović**, predsjednik Hrvatskog žrtvoslovnog društva, **doc. dr. Anto Gavrić**, provincialni Hrvatske dominikanske provincije, **prof. dr. Josip Pečarić**, akademik, bivši odvjetnik i narodni zastupnik **Ivan Gaberica** te auktor knjige. U glazbenom su dijelu sudjelovali Zbor mladih župe bl. Augustina Kažotića *Osvit* i klapa *Fureši*, a kroz programa je vodio mag. teol. **Matijs Farkaš**, ujedno i urednik knjige.

Prof. dr. Zvonimir Šeparović u svojem izlaganju iznosi najznačajnije podatke o auktoru i koauktorima knjige te o njihovoj neprocjenjivoj ulozi u nastajanju ove knjige. Dr. Šeparović smatra da je otac Lasić, kao Mirin duhovnik, bio najpozvaniji napisati ovu dragocjenu knjigu o snažnoj, povjesnoj ličnosti Mire Barešića. Naziva ga viktimalogom prvog reda zbog istraživanja i pisanja o sudbinama hrvatskih domoljuba kojima je njihova Domovina jedina i najveća ljubav. Otac Vjekoslav Lasić je u knjizi okupio 6 suradnika, Barešićevih prijatelja i suboraca koji su svaki sa svoga stajališta osvijetlili mnoge nepoznanice iz Barešićeva života.

VJEKOSLAV LASIĆ: MIRO BAREŠIĆ – BORAC ZA HRVATSKU DRŽAVU U TUĐINI I DOMOVINI – NEJASNOĆE OKO POGIBIJE

Posebice ističe vrijednost prva dva poglavila. U prvom je Mirin životopis s tonskog zapisa u kojem iznosi najvažnije pojedinosti o svom životu – od djetinjstva, stradanja na Golom otoku, odlaska u tuđinu, dramatičnog života u zatvoru u Švedskoj, patnjama zbog hrvatske istine do povratka u Domovinu. U drugom poglaviju otac Vjekoslav Lasić vrlo potresno piše o svojem prijatelju, suboru i istomišljeniku, o njihovoj prisnosti i povezanosti. Povezivala ih je beskrajna ljubav i čežnja za Domovinom. I jedan i drugi bili su izvan Domovine, u tuđini koja je gora od smrti, ali u srcu i snovima živjeli su za slobodnu i neovisnu Hrvatsku. Treće je poglavje znanstvena studija o terorizmu pokojnog **Ante Nižića**. Temeljem suvremene literature o terorizmu i borbi za slobodu, jasno i argumentirano zaključuje da je Miro Barešić bio borac za slobodu, a ne terorist.

Ivan Lučić, Mirin prijatelj i dvostruki kum, u četvrtom poglavju vrlo impresivno svjedoči o prljavim akcijama UDB-e i tajnih službi koje su na sve moguće načine pokušavale onemogućiti njihovo djelovanje za slobodnu Hrvatsku i narušiti njihovo prijateljstvo i suradnju. Ideja slobodne i samostalne države davala je Miri i suborcima nadnaravnu snagu za njeno ostvarenje. U petom poglavju **Nikola Majstrović**, Mirin skrbnik, govori o uvjetima života u švedskim zatvorima. Zbog uskraćivanja ljudskih i zatvoreničkih prava Barešić je pet puta štrajkao glađu. Zahvaljući prijateljima koji su mu bili uvijek pri ruci, uspio je spasiti dostojanstvo svoje i svojih suboraca, a time i svog naroda. Zatvorske su ga vlasti cijenile, jer je bio uzorna ponašanja, ali zato su mu švedske državne vlasti uskraćivale sva zatvorenička prava, nametnuvši mu najstroži zatvorski režim. Šesto je poglavje također dragocjen prilog knjizi. Doslovno je preneseno iz knjige Gordane Turić *U viteza krunicu...*, majke Zdeslava Turića koji je

Piše:

Marija MATOŠIĆ, prof.

zajedno s **Franom Bokanovićem** bio s Mirom u akciji i poginuo.

Doc. dr. Anto Gavrić, provincijal Hrvatske dominikanske provincije svoj osvrt na knjigu *Barešić*, temelji na motivima: Bog-vjera-prijateljstvo i na taj način otvara dimenziju duhovnosti. Kao dušobrižnik u skandinavskim zemljama, otac



Fra Vjekoslav Lasić potpisuje knjigu

Vjeko posjećuje i brine o najugroženijima, a to su bolesnici i zatvorenici. Dolazi u zatvor kao svećenik, a odlazi kao prijatelj i spasitelj. Razgovara s njima, isповijeda ih i tješi. Drži im sv. misu, propovijeda i dijeli svete sakramente. Osvaja njihova srca. Hrvati imaju silno povjerenje u svećenika i iznose mu najskrovitije misle i želje. Vjeko i Miru povezala je vjera u Boga i postali su prijatelji. Mnogo su učinili jedan za drugoga i za Hrvatsku. Miro



S predstavljanja knjige (Lasić, Gabelica, Pečarić, Gabrić, Šeparović)

Vjeku naziva „moj svećenik“ što potvrđuje njihovu bliskost i odanost. Miro je svoje vjeru u Boga okrunio sakramentom krštenja u švedskom zatvoru 1972., što je za obojicu, na poseban način, ostalo u sjećanju i Mire i Vjeke.

Postoji neka tajna veza između Mire Barešića i dominikanaca. Miro je poginuo 31. srpnja 1991. i tajno je pokopan na Miroševcu. Sprovod je vodio o. **Iko Mateljan**. Sprovod na Mirogoju, 26. lipnja 1992., nastavlja o Gabrić, vodio je o. V. Lasić s četvoricom dominikanaca – jedan od njih bio sam ja, tada još student. Neizbrisiv pečat u svećeničkom srcu o. Vjekoslava Lasića ostavila je sv. misa zadušnica u Stepinčevoj katedrali 27. lipnja 1992.

Prof. Pečarić naziva Miru Barešića bojovnikom slobode, jer „umrijeti za Hrvatsku znači pobijediti i smrt i neprijatelja!“ Postao je legenda hrvatske borbe za slobodu u emigraciji, ali i legenda Domovinskog rata. Svoje životno geslo „*Sve za Hrvatsku! Hrvatska iznad svega*“, dokazao je prinoseći svoj život na Oltar Domovine. Životni put Mire Barešića, sve nepravde i mučenja pokazuju i dokazuju odnos svjetskih moćnika prema ideji o hrvatskoj slobodi i njihovu licemjernost. Slobodu mogu imati samo oni kojima oni dopuste.

Za Ivana Gabelicu Barešić je hrvatski domoljub u najplemenitijem značenju te rijeći. Dolaskom u Švedsku on prihvata ideju hrvatske državne nezavisnosti i sva svoja životna stremljenja usmjerava samo i isključivo k slobodi hrvatskoga naroda. Budući da je Jugoslavija bila najveći neprijatelj njegova naroda, on u svakoj prigodi upozorava svijet na ropski položaj svojega naroda. Svoju jedinstvenu ljubav prema Hrvatskoj i svome narodu okrunio je 1991. bijegom iz Paragvaja, da kao vojnik s puškom u ruci brani napadnutu Domovinu. (Knjiga se može nabaviti u knjižarama po cijeni od 250 kn, a u Dominikanskom samostanu Ivanićgradska 71 za 200 kn.)

OBNOVITE PRETPLATU!

Politički zatvorenik izlazi u prvom redu zahvaljujući preplatnicima i darovateljima. Prosinačkom je broju bila priložena uplatnica kojom je moguće obnoviti pretplatu. Ujedno Vas ponovno pozivamo na širenje i populariziranje *Političkog zatvorenika* odnosno na privlačenje novih preplatnika: ugasi li se ovaj mjesecačnik, brojna će svjedočanstva o stradanju Hrvata u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji biti zauvijek izgubljena. Svi smo odgovorni da se to ne dogodi!•

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od sredine prosinca 2009. do sredine siječnja 2010., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjesecačnika nesobično pomogli:

Ivan	Lukinec	Canada	1.000,00
Đurđa	Obranić	Varaždin	500,00
Marija	Macukić	Zagreb	300,00
Ivan	Janeš	Đakovo	600,00
u k u p n o			2.400,00

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

POZIV NA SURADNJU

Godinama smo pozivali hrvatske političke uznike da svoja sjećanja zabilježe i pošalju nam radi objavlјivanja. Odziv je, nažalost, razmjerno mali: velika većina i dalje kani svoje uspomene odnijeti na onaj svijet, vjerojatno ne shvaćajući da time čine veliku uslugu ideologizma jugoslavenstva i komunizma. Zato ponovno pozivamo: napišite i objavite svoja sjećanja te na taj način omogućite mladim naraštajima i budućim povjesničarima da ispravno ocijene pravi položaj Hrvata u Jugoslaviji!•

POBIJENI HRVATSKI POLITIČKI UZNICI - MOLIMO POMOĆ I SURADNJU -

Znatan je broj hrvatskih političkih uznika u prvoj i drugoj Jugoslaviji svojim životom platio borbu za hrvatsku državu: ubijeni su na izdržavanju kazne ili su uslijed te kazne brzo skončali. Većina njih je danas potpuno zaboravljena, a praktično po nikomu od njih ne zovu se ulice, ustanove, škole...

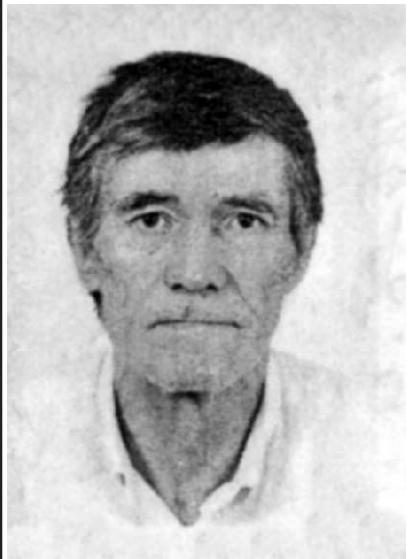
Komu danas nešto znači ime Andelka Capeka ili Marijana Hrvoja, Tomislava Vidovića ili Tome Dumančića? A radi se o ljudima koji su pali, da bismo mi mogli živjeti u slobodi!

Nasuprot tomu, brojne institucije i javni prostori nose imena po njihovim intelektualnim ili stvarnim egzekutorima. To jasno govori o stanju u Hrvatskoj.

Pokušajmo to promjeniti! Pokušajmo održavati svijest o našim sunarodnjacima i sloborcima koji su platili najskuplju cijenu za hrvatsku slobodu i državno neovisnost!

Uredništvo *Političkog zatvorenika* želi u svakome idućem broju bar po jednu stranicu posvetiti ubijenim i umorenim hrvatskim političkim uznicima. Radi toga pozivamo njihove obitelji, prijatelje, rodbinu i suborce, da nam dostave fotografije i osnovne podatke o njima. Fotografije na zahtjev vraćamo! Zahvaljujemo na suradnji i pomoći!•

U SPOMEN ILIJI VARDIĆU



Ilija Vardić

Ilija Vardić rođen je 15. veljače 1951. u Vukovićima, općina Dobretići, BiH. Prebivao je u Đakovačkim Selcima, sa suprugom Klarom i četvoro djece. Bio je politički uznik, koji je 1985./86. robijao u Požegi, ali i dragovoljac Domovinskog rata. Osuđen je kao pripadnik skupine Hrvatsko borbeno zajedništvo, čiji su članovi iz Đakova, Osijeka, Varaždina, Zagreba, Zadra, Splita, Tomislavgrada, Livna i Banja Luke suđeni 1985. godine. Nakon povratka s robije zbog narušenog je zdravlja ostao bez posla, ali se opet odazvao zovu Domovine, koju je branio u 122. đakovačkoj brigadi. Neka mu je laka hrvatska gruda za koju se žrtvovao!

Ivo TUBANOVIĆ

U SPOMEN

Ilija VARDIĆ

Umro u studenome 2009.
u 58. godini.

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

HDPZ – Ogranak Đakovo

U SPOMEN

Bene BARIĆ

Rođen 1922. u Poličniku, umro u studenome 2009. Presudom Okružnog suda u Zadru K. 51/52 od 30. lipnja 1953. osuđen na 20 godina strogog zatvora. U Lepoglavi i u Staroj Gradiški izdržao 15 godina, jedan mjesec i dva dana.

Neka mu je laka hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zadar

IN DIESEM HEFT

Eine Reihe von Kommentaren und Meinungen in diesem Heft beschäftigt sich mit der Frage kürzlich abgehaltenen Präsidentschaftswahlen in Kroatien. In der zweiten Runde trat **Dr. Ivo Josipović**, ein Vertreter der kroatischen Sozialdemokratischen Partei und **Milan Bandić**, bis vor kurzem Mitglied der gleichen Partei und nun ein unabhängiger Kandidat. Beide Kandidaten haben jahrzehntelange Mitgliedschaft in dem früheren Bund der Kommunisten Jugoslawiens hinter sich. Obwohl sie in den kommunistischen Reihen nicht zu den besonderen Kämpfern gehören distanzierte sich während des Wahlkampfes keiner von ihnen von dieser Mitgliedschaft, vielmehr bestanden sie darauf auf diese ihre Vergangenheit stolz zu sein. Unsere Kommentatoren sind sich einig, dass die Tatsache, dass Kroaten jetzt gezwungen sind, zwischen zwei ehemaligen Kommunisten wählen zu müssen zeigt deutlich von der traurigen psychologische und politische Situation in Kroatien.

* * *

Während **Ivica Karamatić** über die Geschichte der kroatischen Nationalhymne ("Lijepa naša domovino" - "Unser schönes Vaterland") schreibt und **Ivan Gabelica** analysiert den Inhalt und die Bedeutung der kroatischen nationalintegrierende Ideologie, befasst sich **Davor Dijanović** mit der traditionellen britischen Politik gegenüber Kroatien und Südosteuropa. Nach seiner Meinung tritt Großbritannien schon eineinhalb Jahrhundert als Verbündeter von Serbien und Griechenland auf. Die Motivierung liegt in den geopolitischen Gründen bzw. in Bemühungen die übermäßige Stärkung von Deutschland und Italien auf dem Balkan, in dem Donauraum und dem östlichen Mittelmeerraum zur Verhinderung. Das ist zugleich der Grund des engeren kroatischen Anlehnens an den Mitteleuropäischen Block, in dem traditionell Deutschland dominiert. Diese Kräfte- und Interesseverteilung hatten während der beiden Weltkriege tragischen Folgen auch

für das kroatische Volk, für deren berechtigte Hoffnungen auf Freiheit und nationale Unabhängigkeit London und Paris ausnahmslos äußerstes Unverständnis zeigten.

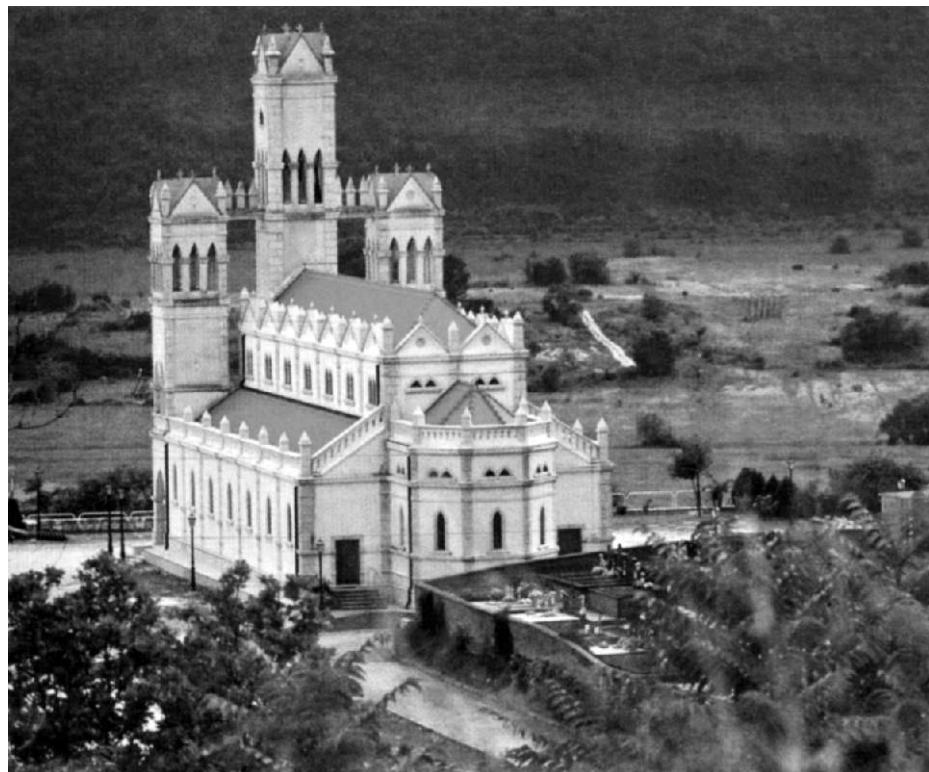
* * *

Wie üblich, auch in diesem Heft veröffentlichten wir eine Reihe von Erinnerungen und Zeugnissen über das Leid der Kroaten in der Ära des kommunistischen Jugoslawien. **Dragutin Šela** schreibt über **Robert Flaco**, einem kroatischen Schüler der 1946 verurteilt wurde und der nach of-

Entscheidung der kroatischen Regierung eine Menge Geld in den Bau des Denkmals den serbischen Rebellen die gegen den kroatischen Staat 1941 rebellierten, einzustecken.

* * *

Über die Aktionsgruppe der kroatischen Patrioten aus Bosnien und Herzegowina unter der Leitung von **Tomislav Vidović**, die Mitte der fünfziger Jahre des zwanzigsten Jahrhunderts gegründet wurde, schrieb **Hrvoje Gašo** das Buch und **don Ilija Drmić** und **Tomislav Jonjić**



Hl. Kata-Kirche in Grude

fiziellen Angaben an seinem eigenen Geburtstag, nur zwei Monate vor Beendigung seiner Strafe, "Selbstmord begangen hat". Die Eltern dürften den Körper ihres toten Sohnes nicht sehen: Leichnam des Robert Flaco, in einem Blechsarg begleiteten, von Gefängnis bis zum Grab, Agenten des Staatssicherheitsdienstes. **Prof. Vjenceslav Topalović** beschreibt das Massaker von kroatischen Soldaten und Zivilisten in Travnik (Bosnien und Herzegowina) im Oktober 1944 und **Željko Tomašević** protestiert gegen die

schreiben ein Rückschau auf das Buch. Memoiren Werke des kroatischen Minister **Vjekoslav Vrančić** zeigt **Prof. Maja Runje**, während über das Buch des Paters Vjekoslav Lasić über den gefallenen **Miro Barešić**, schreibt **Marija Matošić**. Barešić war ein kroatischer Emigrant, der wegen des Angriffs auf die jugoslawische Botschaft in Schweden zu langjährigen Haftstrafen verurteilt wurde und zu Beginn des Vaterlandskrieges in Kroatien fiel. •

IN THIS ISSUE

A number of comments and reviews in this issue deal with the presidential elections in Croatia that have just ended. **Dr. Ivo Josipović**, a candidate of the Socialdemocratic Party of Croatia, and **Milan Bandić**, until recently a member of the same party, now an independent candidate, got into the second round. Both candidates have a decades-long experience in the former Communist Union of Yugoslavia. Neither of them denied that membership during the election campaign – although they had not belonged to particularly ardent communist circles – they were rather proud of their past. Most of our commentators agree that the very fact that Croats are today forced to choose between two former communists clearly indicates the sad psychological and political situation in Croatia.

* * *

While **Ivica Karamatić** writes about the history of the Croatian national anthem (*Our Beautiful Homeland* – orig. *Lijepa naša domovino*), and **Ivan Gabelica** analyses the content and the significance of Croatian national integration ideology, **Davor Dijanović** deals with Britain's traditional policy towards Croatia and South Eastern Europe. According to him, for the last century and a half, Great Britain has acted as Serbia's and Greece's ally. The motive for that are geopolitical reasons or efforts to prevent extreme strengthening of Germany and Italy on the Balkans, in the Danube area and the Eastern Mediterranean. That is also the reason for Croatia's closer reliance on the Central European bloc, which is traditionally dominated by Germany. Such order of

forces and interests resulted in the two world wars with tragic consequences, also for the Croatian people, whose justified aspirations for freedom and state independence met constant and relentless intolerance from London and Paris.

* * *

As usual, in this issue again we publish a number of memoirs and testimonies of Croats' suffering in the period of communist Yugoslavia. **Dragutin Šela** writes about **Robert Flac**, a Croat high-school

October 1944, and **Željko Tomašević** protests against the decision of the Government of the Republic of Croatia to invest big money in the construction of a monument to Serbian rebels against the Croatian state in 1941.

* * *

Hrvoje Gašo has published a book on the activities of the group of Croat patriots from Bosnia and Herzegovina, led by **Tomislav Vidović**, which appeared in mid 1950's. **Don Ilija Drmić** and **Tomi-**



Ružica Castle

student, who was sentenced to prison in 1946 and, according to official information, "committed suicide" on his birthday, only two months before he served his full time in prison. The parents were not allowed to see his dead body: the body of late Robert Flac was put into a sealed coffin and escorted by agents of state security services from the prison to his grave. **Prof. Vjenceslav Topalović** describes the slaughter of Croat soldiers and civilians in Travnik (Bosnia and Herzegovina), in

slav Jonjić prepared a review of the book. Memoir works of Croatian Minister **Vjekoslav Vrančić** are presented by **Prof. Maja Runje**; and **Marija Matošić** writes about a book written by **f. Vjekoslav Lasić** about late **Miro Barešić**. Barešić was a Croat political emigrant, who was sentenced to long imprisonment because of his attack on the Yugoslav embassy in Sweden, and got killed at the beginning of the Homeland War in Croatia. •

ZAŠTO IDEŠ. MAMA?

Djeca smo bili mala
kad nam je otišla naša mama
jednoga jutra u ranu zoru
došao je dušman i ček'o u holu.

Sprema se majka, nema što reći
misleći na nas duša joj ječi
suze joj teku jer zna kud' ide
i sve joj misli nekuda lete.

Teško se s nama oprosti i ode
da nije popila ni malo vode
tamo joj neće ni toga dati
jer tamo se samo muči i pati.

Do vrata idu i majku prate
dvije dječje glave, uplašene male.
Zbogom, moja mila djeco,
veli majka na odlasku.

Pazite se, slažite se
nek' vas u životu sreća prati
sad odlazi vaša draga mati
kraj nje dušman sada gazi
u zemlju gleda i majku pazi.

Bilo je lijepo kad je bila s nama
ta naša draga mila mama.
Nikad više došla nam nije
da nas izljubi i da nas grije.

Došlo je tijelo njezino hladno
iscrpljeno i možda gladno,
po tijelu samo modrice neke
sada je više bolile nisu.

U hladni grob otišla je tamo
i nikad više došla ovamo.
Mama, mama, zašto si sama,
zašto nisi ostala s nama?

Zašto naše srce pati
zašto nam je o'šla mati?
Dušmanin je tako htjeo
i majku nam oduzeo.
Trideset i četiri imala je ljeta
put onoga morala je svijeta.

Neka dušman sada znade
da nas ovdje još imade.
Teške li bi riječi
za dušmana moro reći.

Tvoj pogled, majko,
bijaše veseo i blag
oteo ga dušman, odnio ga vrag,
nek' mu vuci kosti nose
i hijena noge bose.

Nek' ga snađe teška muka
da ne umre bez jauka.
da u grobu nema mira
nek' ga uvijek ne'ko dira,
što nam našu mladost uze
i ostavi samo suze
i najljepše dječje doba
da stojimo kraj majčina groba.

Sad je više nema.
nikad neće doći
u malom srcu
bol ostat će
i neće proći

Mladen Đaković, Đakovo*

* Mladen Đaković (r. 1931. u Đakovu) bio je dječak kada mu je OZN-a uhitila i ubila majku u zatvoru u Đakovu. Do danas nije prebolio njezinu smrt i njoj u spomen napisao je ovu pjesmu. (Tiskano kao u izvorniku, bez jezičnih i drugih intervencija. Ur.)



ŠTAB II JUGOSLAVENSKЕ ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE
Str.pov.broj 104.-
Dana 20.XI.1945 godine.-



PREDSJEDNIŠTVU VLADE FEDERALNE HRVENE HRVATSKE

Dostavljamo Vam sedmodnevni izveštaj o akcijama čišćenja tere-
na od ustaša i četnika u vremenu od 12.XI do 19.XI.1945 godine.

Na sektorima:N.Gradiška ubijeno 2 ustaša,zarobljeno 3 i 1 se
predao;Sl.Požege zarobljen 1 ustaša;Bilo Gore ubijen 1 ustaša,zarož,zarobljena
2 i 5 se predalo;Ivanic Grada zarobljena 2 ustaša;Zagreba zarobljenbljena 3
ustaše i 1 četnik;Lepoglave ubijena 2 ustaša i 4 zarobljena;Sunje znje zaroblje-
na 2 ustaša;Cazina ubijen 1 ustaša i 1 ustaški jatak uhvađen;Vrgin/Vrgin Most
ubijena 2 ustaša i 1 se predao;Karlovca ubijena 2 ustaša;Kapele ubile ubijen 1
ustaša,2 se predala i 1 zarobljen;Drniša predala se 2 špiljara;Liva;Livna ubijen
1 ustaša i 2 zarobljena;Imotskog ubijena 2 ustaša.Svega 43 ustaše,kaže,1 četnik,
2 špiljara i 1 ustaški jatak.

Sigurnost komunikacija i saobraćaja dobra.

Smrt fašizmu.-Sloboda narodu!

Za načelnika štaba štaba
generalmajor: or:

Dostavljeno:

C.K.P.H.,
OZN-i,
Predsjedništvu Vlade Hrvatske,
Političkom odeljenju i
Koncept!



dr. for. Broj 200/45
22. XI. 1945